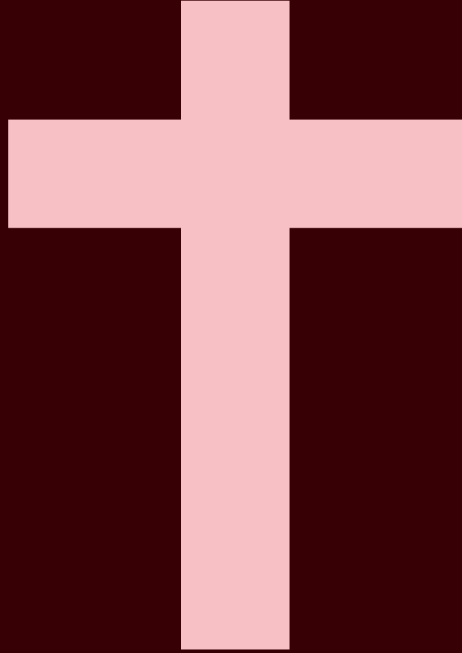

Tsikimba OT

The Old Testament in the Tsikimba language of Nigeria:

Tsikimba OT (Bible)

Tsikimba OT

The Old Testament in the Tsikimba language of Nigeria: Tsikimba OT (Bible)

copyright © 2025 Language Development and Translation Initiative (LDTI) and The Seed Company

Language: Auna (Tsikimba)

Contributor: The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0. You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Mar 2026 from source files dated 2 Jul 2025

f67ec42c-5bd8-5a06-a6a0-98e6c3898c18

Contents

Adarapki	1
Rutu	42
Mika	47
Nahum	55
Habaku	59

Tagarada u Aaraaki Ukukpa u kadyanshi

Tagarada u adaraki u bidya ta mele a kaci ka ulya kayala n udaraki u da Kashila ka nakai aza a Isara'ila n adaraki a le. Tagarada vi uyan ta kadyanshi a kaci ka Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi n abiki a atoni a da a'ari n kalen. Tagarada u adaraki u yan ta dem kadyanshi a kaci ka uwulukpe, wata, u takpana ili i'ya a wulukpei n i'ya i'ari na nshinda, nala dem mele ma wenike ta tyoku da ama a ka rongo mai n atoku a le, kpam a wenike aza a unambi uciga. Uwenishike u pige u tagarada u na vi u da uwulukpi u Kashila n tyoku da ama a ne a ka lyaka yi kayala, kpam n tyoku da a ka shamkpa kazuwamgbani n <<Kashila ka uwulukpi ka Sama'ila.>> Idani i'ya a lakai ureve pini a tagarada vi i'a ta a masala ma 19:18, i'ya Yesu isai mele ma pige ma ire, <<Ciga utoku u vunu tyoku da va ciga kaci ka vunu.>>

Ili i'ya i'ari pini a tagarada u na vi

Mele a kaci ka udaraki u pige
1:1--7:38
Uneke u Haruna n alobo a ne a manyan ma tsudaraki 8:1--10:20
Mele a kaci ka uwulukpe na nshinda
11:1--15:33
Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi
16:1-34
Mele a kaci ka utakuma u mpasa
17:1-16
Mele a kaci ka uwulukpi 18:1--22:33
Mele a kaci ka a'ayin a uwulukpi
23:1--25:55
Una u shinga n una u cingi 26:1-46
Utsupuka kune a asu u Magono ma Zuba 27:1-34

Udaraki u urunukpa

¹ Magono ma Zuba ma isai Musa a asuvu u Katani ka Ugawunsa, u danai,
² <<Tonuko aza a Isara'ila kadyanshi ka na: A'ayin a da baci uza roku a asuvu a de wa yanka Magono ma Zuba kune, u tuko a asuvu a ushiga u anaka ko u nlala.

³ <<Kune ku vuma ki udaraki u urunukpa u da baci a asuvu a ushiga u anaka, u tuko kagono ka ka lyopoi wa. U kana ta u tuko ka a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, tsara udaraki vi u woko ili i uwusha a asu u Magono ma Zuba.

⁴ U kana ta uza da u tukoi udaraki vi u tadangu kukere ku ne a kaci ka manama mi tsara ma woko ili i uwusha i utakpa u unyushi u cingi u ne.

⁵ Vuma vi u kida kagono ka madyondyom ki a kapala ka Magono ma Zuba, aku alobo a Haruna aza da a'ari adaraki a tuko mpasa mi, aku a vishanasa n da gba a apashi a nishi a asudaraki u da wari a utsutsu u Katani ka Ugawunsa ki.

⁶ Vuma vi u minyi manama ma udaraki u urunukpa vi, aku u kidasa ma agbidi-agbidi.

⁷ Alobo a Haruna kadaraki a da a dari ndanga a asudaraki vi aku a tasuku akina.

⁸ Alobo yi a dari agbidi a inyama yi kabolo n kaci n manivi ma ne a zuba u ndanga n da ma tasa a asudaraki vi.

⁹ Vuma vi u zai ucanga u katsuma n akpete, aku kadaraki ki ka runukpa i'ya gba a asudaraki. U tuko udaraki u urunukpa, kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

¹⁰ <<Kune ku vuma ki udaraki u urunukpa u da baci asuvu ushiga u a'ondom ko tani u nryadiga, u kana ta u tuko kagono ka ka lyopoi wa.

¹¹ U kida ma a upashi u gadi u asudaraki a kapala ka Magono ma Zuba, kpam alobo a Haruna kadaraki a vishanasa mpasa mi a apashi a nishi a asudaraki vi gba.

¹² U kidasa i'ya agbidi-agbidi kabolo n kaci n manivi, aku kadaraki ka dari i'ya a zuba u ndanga n da mari n akina a asudaraki vi.

¹³ U zai ucanga u katsuma vi n akpete yi dem, pini nala, kadaraki ka tuko u da aku u runukpa u da a zuba u asudaraki vi. Wa woko ta udaraki u urunukpa, kune ku ilikulya ku magulani ma shinga

ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

¹⁴ <<Kune ku vuma ki ubana a asu u Magono ma Zuba udaraka u urunukpa u nnu u da baci, she u tuko a'adya ko tani ntambara.

¹⁵ Kadaraki ka tuko manu mi a asudaraka, u piyanla udyoku vi u takpa u da aku u runukpa u da a zuba u asudaraka vi. U kana ma tyoku da mpasa ma doru a kapashi ka asudaraka vi.

¹⁶ U takpa katsantsan ka udyoku u manu n ilya i'ya i'ari pini asuvu, aku u vutala a upashi u kasana u asudaraka a asu u da a tsu tsungusu kakomo.

¹⁷ Aku u bana ashan a ne u kari ma, shegai wa pece ma wa. Kadaraki ki ka runukpa ma a asudaraka a zuba u ndanga n da mari a akina a asudaraka vi. Wa woko ta udaraka u urunukpa, kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.>>

2

Udaraka u ilya

¹ Magono ma Zuba ma lyai kapala n kadyanshi, <<A'ayin a da baci vuma wa tuko kune ku udaraka u ilya a kapala ka Magono ma Zuba, udaraka vi u woko u kira ku lewu kpam u tsungu manivi n ili i magulani i urunukpa pini a zuba.

² U tuko u da asu u alobo a Haruna aza da a'ari adaraki. Kadaraki ka ka yan manyan pini vi ka kene kira ku lewu a kukere ku ne tipi ka vuma vi u tukoi vi, n manivi n ili i magulani yi gba. Kadaraki ki ka runukpa i'ya ka woko kunzu ku ucibusa n asudaraka vi. Wa woko ta kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

³ Ili i'ya ya buwa a asuvu a udaraka u ilya vi, i Haruna n alobo a ne i'ya. Ili i uwulukpi i'ya cika i kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

⁴ <<Ili i'ya a zungi a kalele i'ya baci vuma vi u tukoi kune ku udaraka u ilya, she a yain i'ya n kira ku lewu. A yain

burodi u apeteli u da u nambai yisti u da a judugi n manivi ko amasa a katali a da a nambai yisti a da a gbarakai manivi.

⁵ Udaraka u ilya u vunu a zungu baci u da a mabaluwa ma udatsunku, she a yain u da n kira ku lewu ka ka nambai yisti ka vu judugi n manivi.

⁶ Vu jibusa u da kenu-kenu, vu doku vu tsunku u da manivi; udaraka u ilya u da.

⁷ Udaraka u ilya u vunu a kangala baci u da a mabaluwa, she a yain u da n kira ku lewu n manivi.

⁸ Vu tuko Magono ma Zuba udaraka u ilya u da a yain n ili i na yi. Vu naka u da kadaraki, eyi kpam u banka u da a asudaraka.

⁹ U dangasa kunzu ku ucibusa ku kune ku udaraka u ilya, aku u runukpa u da a zuba u asudaraka, kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba ka la vi.

¹⁰ Ili i'ya ya buwa a asuvu a udaraka u ilya vi, i Haruna n alobo a ne i'ya. Ili i uwulukpi i'ya cika i kune ku ilikulya ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

¹¹ <<Udaraka u ilya wa la u da ya naka Magono ma Zuba u da a ka tsungu yisti wa, kpaci a ka runukpa yisti ko ishigi a kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba wa.

¹² Ya fuda ta i tuko u da kune a ilimaci i kagita ubana a asu u Magono ma Zuba, shegai a ka yan udaraka n u da a asudaraka u woko kune ku magulani ma shinga wa.

¹³ I tsungu mkpadi a kune ku udaraka u ilya u da baci dem ya yan. Kotsu i kpada utsungu mkpadi a udaraka u ilya u de wa, kpaci mkpadi ma cibuga da ta kazuwamgbani ka de n Kashila. U kana ta i naka kune ku udaraka u ilya u de gba na mkpadi.

¹⁴ <<Ya tuko baci udaraka u ilya u ilimaci i kagita asu u Magono ma Zuba, she i naka udaraka u ilya i savu i'ya a datsuki kpam a kparai.

¹⁵ I tsunku u da manivi i tsungu ili i magulani; udaraka u ilya u da.

¹⁶ Aku kadaraki ka runukpa kunzu ka ucibusa u kira ka ilya i'ya a wiryai vi n

manivi, n ili i magulani i urunukpa yi gba; kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba ka la vi.>>

3

Udarakpa u ndishi n shinga (Adkp 7:11-21)

¹ Magono ma Zuba ma lyai kapala n kadyanshi, <<A'ayin a da baci vuma wa tuko kune ku udarakpa u ndishi n shinga a asuvu a ushiga u anaka u ne, u tuko Magono ma Zuba kagono ko tani kanuku ka ka lyopoi wa.

² U kana ta u tadangu kukere ku ne a kaci ka manama ma udarakpa mi, u kida ma a utsutsu u Katani ka Ugawunsa. Aku alobo a Haruna adarakpi a vishanasa mpasa mi a apashi a asudarakpa vi gba.

³ Asuvu udarakpa u ndishi n shinga vi, ili i'ya wa yanka kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba i'ya na: manivi ma ma palai ucanga u katsuma n ma mari a zuba u ucanga u katsuma vi gba.

⁴ U takpa dem nluba n re n manivi ma ma padara le n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada, u da a ka takpa kabolo na nluba n re n nala mi.

⁵ Aku alobo a Haruna adarakpi a runukpa i'ya a zuba u asudarakpa, kabolo n udarakpa u urunukpa u da wari a ndanga ma akina; kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba ka la vi.

⁶ <<U kana baci kune ku udarakpa u ndishi n shinga vi ubana a asu u Magono ma Zuba asuvu a ushiga u nlala u da baci, she u tuko kagono ko tani kanuku ka ka lyopoi wa.

⁷ Maku ma macon ma baci u tukoi adama a udarakpa vi, she u tuko ma a kapala ka Magono ma Zuba.

⁸ U kana ta u tadangu kukere ku ne a kaci ka manama ma udarakpa mi, u kida ma a utsutsu u Katani ka Ugawunsa. Aku alobo a Haruna a vishanasa mpasa mi a apashi a asudarakpa vi gba.

⁹ Asuvu udarakpa u ndishi n shinga, ili i'ya i kana u tuko adama a kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba i'ya na: uwunja vi gba n manivi ma ne a

kida u da a asu u da a gawunsai n katele ka kucina n manivi ma ma palai ucanga u katsuma n ma mari a zuba u ucanga u katsuma vi gba.

¹⁰ Na nluba n re n manivi ma ma padara le n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada, u da a ka takpa kabolo na nluba n re n nala mi.

¹¹ Kadaraki ki ka runukpa i'ya a zuba u asudarakpa; kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba ka la vi.

¹² <<Vuma vi u tuko baci maryadiga adama a udarakpa, she u tuko ma a kapala ka Magono ma Zuba.

¹³ U kana ta u tadangu kukere ku ne a kaci ka manama ma udarakpa mi, u kida ma a utsutsu u Katani ka Ugawunsa. Aku alobo a Haruna a vishanasa mpasa mi a apashi a asudarakpa vi gba.

¹⁴ Asuvu udarakpa vi, ili i'ya u kana u tuko adama kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba i'ya na: manivi ma ma palai ucanga u katsuma n ma mari a zuba ucanga u katsuma vi gba.

¹⁵ Na nluba n re n manivi ma ma padara le n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada, u da a ka takpa kabolo na nluba n re n nala mi.

¹⁶ Kadaraki ki ka runukpa i'ya a zuba u asudarakpa; kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba ka la vi. Gba manivi mi ma Magono ma Zuba ma.

¹⁷ U kana ta ya lya manivi ma nnama ko mpasa wa. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana, a asu u da baci dem ya dusuku.>>

4

Udarakpa u uwulukpe

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

² <<Tonuko aza a Isara'ila ili i'ya a ka yan i'ya na a'ayin a da baci uza u yain unyushi u da u revei n u da wa, kpam u kodoi mele ma te asuvu a mele ma Magono ma Zuba.

³ Magono ma Adarakpi ma yan baci unyushi, hal unyushi vi u zuwai ama a wokoi aza a unyushi, she u tuko kagono ka kanaka ka ka lyopoi wa, ka woko udarakpa u uwulukpe ubana a asu u

Magono ma Zuba adama a unyushi u da u yain vi.

⁴ U kana ta u tuko kagono ka kanaka ki a utsutsu u Katani ka Ugawunsa a kapala ka Magono ma Zuba, u tadangu kukere ku ne a kaci ka kanaka ki, u kida ka a kapala ka Magono ma Zuba.

⁵ U kene mpasa n kanaka mi u uka n da a Katani ki.

⁶ U do bongi majubu ma ne a asuvu a mpasa mi u vishanasa n da kushindere a kapala ka Magono ma Zuba, a kapala ka kunya ku ubarapka ka kari a asuvu a Asu u Uwulukpi.

⁷ Wa kene ta kpm asuvu a mpasa mi u tsungu n da a avana u asudarapka u urunukpa u ili i magulani u da wari asuvu a Katani ka Ugawunsa a kapala ka Magono ma Zuba. Pini nala, mpasa n da n buwai vi, u tsungu n da a kami ka asudarapka u udarapka u urunukpa u da wari a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

⁸ U takpa gba manivi ma kanaka ka a ka yanka udarapka u uwulukpe vi, n manivi ma ma palai ucanga u katsuma n ma mari a zuba u ucanga u katsuma vi gba.

⁹ U takpa dem nluba n re n manivi ma ma padara le n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada, u da a ka takpa kabolo na nluba n re n nala mi.

¹⁰ U takpa i'ya dere tyoku da a tsu takpa u kanaka ka a tsu yanka udarapka u ndishi n shinga, aku kadarapki ka runukpa i'ya a zuba u asudarapka u udarapka u urunukpa.

¹¹ Shegai u bidya ukpan u kanaka vi n inyama yi gba n kaci n akpete n ucanga u katsuma n awuyen yi dem,

¹² wata, u bidya gba apashi a ikyamba i kanaka a da a buwai vi u wutukpa a da a uroto u agali a asu u da a wulukpei u da a tsu wotsongusu kakomo, nte wa runukpa a da pini de.

¹³ <<Gba kakuma ka aza a Isara'ila a yan baci unyushi u da ama ushani a revei n u da wa, kpm a kodoi mele ma te a asuvu a mele ma Magono ma Zuba, ko a reve baci n unyushi vi wa, nala u zuwa le ta gba a woko aza a unyushi.

¹⁴ A tuwa baci a revei n unyushi vi, gba le she a tuko kagono ka kanaka ka a ka yan udarapka u uwulukpe a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

¹⁵ Nkoshi n kakuma ka ama n tadangu akere a le a kanaka ki a kapala ka Magono ma Zuba, aku uza u te u le u kida ka a kapala ka Magono ma Zuba.

¹⁶ Magono ma Adarapki ma kene mpasa n kanaka mi u uka a asuvu a Katani ka Ugawunsa.

¹⁷ U do bongu majubu ma ne asuvu mpasa mi u vishanasa n da hal kushindere a kapala ka Magono ma Zuba, a kapala ka kunya ku ubarapka ka kari a Asu u Uwulukpi.

¹⁸ U kene kpm n da u gbara n da a avana a asudarapka u da wari asu u Katani ka Ugawunsa. N da n buwai vi, u tsungu n da a kami ka asudarapka u udarapka u urunukpa u da wari a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

¹⁹ U takpa gba manivi ma kanaka ki aku u runukpa ma a zuba u asudarapka.

²⁰ U yanka kagono ka kanaka ka na ki dere tyoku da u yankai ka a yankai udarapka u uwulukpe. Nala kadarapki ki ka takpa unyushi u cingi u ama, kpm Kashila ka cimbusuka le ta.

²¹ Aku u wutukpa kanaka ki a uroto u agali u runukpa ka tyoku da u yankai ka kagita ki, kpci udarapka u uwulukpe u da adama a kakuma ka ama ki.

²² <<Uzapige yan baci unyushi u da u revei n u da wa, hal u kodoi mele ma te a asuvu a mele ma Magono ma Zuba Kashila ka ne, nala zuwa yi ta u woko uza u unyushi.

²³ A'ayin a da baci a tonuko yi unyushi u da u yain vi, she u tuko magaji ma ma lyopoi wa, u yain udarapka.

²⁴ U tadangu kukere ku ne a kaci ka magaji mi, aku u kida ma asu u da a ka kida nnama adama a udarapka u urunukpa a kapala ka Magono ma Zuba. Udarapka u uwulukpe u da.

²⁵ Kadarapki ka do bongu majubu ma ne a mpasa mi, aku u gbara n da a avana a asudarapka u udarapka u urunukpa vi. N da n buwai vi, u tsungu n da a kami ka

asudarapka u udarapka u urunukpa vi.

²⁶ Kadarapki ki ka runukpa ta manivi ma magaji mi gba a zuba u asudarapka tyoku da a tsu yan n manivi ma udarapka u ndishi n shinga, nala kadarapki ka takpa unyushi u cingi u uzapige vi adama a unyushi u ne, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.

²⁷ <<Uza roku a asuvu a kakuma ka aza a Isara'ila u yan baci unyushi u da u revei n u da wa, hal u kodoi mele ma te a asuvu a mele ma Magono ma Zuba, nala zuwa yi ta u woko uza u unyushi.

²⁸ A'ayin a da baci a tonuko yi unyushi u da u yain vi, u tuko kanuku ka malala ka ka lyopoi wa, u yain udarapka adama a unyushi u da u yain vi.

²⁹ U tadangu kukere ku ne a kaci ka malala ma udarapka u uwulukpe, aku u kida ma asu u da a ka kida nnama adama a udarapka u urunukpa.

³⁰ Kadarapki ka dobongu majubu ma ne a mpasa mi aku u gbara n da a avana a asudarapka u udarapka u urunukpa. N da n buwai vi, u tsungu n da a kami ka asudarapka vi.

³¹ U wutukpa manivi mi gba tyoku da a tsu yan n manivi ma udarapka u ndishi n shinga, aku u runukpa ma a asudarapka. U woko ta udarapka u magulani ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba. Nala kadarapki ki ka yan udarapka u utakpa unyushi u cingi adama a unyushi u cingi u vuma vi, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.

³² <<Shegai u tuko baci maku ma macon adama a udarapka u uwulukpe vi, u kana ta u tuko kanuku ka ka lyopoi wa.

³³ U tadangu kukere ku ne a kaci ka macon ma udarapka u uwulukpe vi, aku u kida ma asu u da a ka kida nnama adama a udarapka u urunukpa.

³⁴ Kadarapki ka dobongu majubu ma ne a mpasa mi, aku u gbara n da a avana a asudarapka u udarapka u urunukpa. N da n buwai vi, u tsungu n da a kami ka asudarapka vi.

³⁵ U wutukpa manivi mi gba tyoku da a tsu yan n manivi ma macon ma udarapka u ndishi n shinga, aku u runukpa ma a asudarapka a zuba u kune ku ilikulya

ubana a asu u Magono ma Zuba. Nala kadarapki ki ka yan udarapka u utakpa unyushi u cingi adama a unyushi u cingi u vuma vi, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.>>

5

¹ Magono ma Zuba ma lyai kapala n kadyanshi, <<A isa vu baci vu yain kadyanshi a kaci ka ili i'ya vu wenei ko tani vu revei, aku vu 'yuwain uyan kadyanshi, vu yan ta unyushi kpam wa ta a kaci ka vunu.

² Ko tani vuma sawa baci ili i'ya i'ari na nshinda n ureve u ne wa, ko kakushe ka manama ma mete ma nshinda ko kpam ka ma kuwa, ko kakushe ka manama ma nshinda ma ma kabura a iyamba, wa woko ta na nshinda kpam uza u unyushi, ko an u wokoi u reve wa.

³ Vuma sawa baci dem nshinda n da n wutai a ikyamba i vuma bawu u revei n da ma zuwa vuma u woko na nshinda, u tuwa u reve baci, wa woko ta uza u unyushi.

⁴ Vuma yan baci kpam maloko ma utsina bawu u yawunsai, u da wa yan ili i roku i shinga ko i cingi n ureve u ne wa, u tuwa u reve baci, wa woko ta uza u unyushi.

⁵ Vuma reve baci u yain unyushi u te a asuvu a nala yi, she u dana ucun u unyushi u da u yain vi.

⁶ U kana ta u tuko Magono ma Zuba ili i na i woko mavura ma unyushi u da u yain vi: U tuko kanuku ka macon ko kpam kanuku ka malala u woko udarapka u uwulukpe, aku kadarapki ki ka yain udarapka u utakpa u unyushi u cingi adama unyushi u cingi u vuma vi.

⁷ <<Vuma vi wa baci n ucira u macon ko maryadiga wa, wa fuda ta wa tuko a'adya a re ko kpam mmuku ma ntambara n re ubana a asu u Magono ma Zuba u woko yi katsupi ka unyushi u da u yain vi. U yanka ma te udarapka adama unyushi u cingi u da u yain vi, ma te kpam adama a udarapka u urunukpa.

⁸ Wa tuko ta n da a asu u kadarapki. Kadarapki ka gita uyan udarapka uwulukpe, u piyanla udyoku vi shegai wa takpangbana u da wa.

⁹ Pini nala, u vishanaša mpasa n roku ma uɗarākpa u uwulukpe u ɗa u yain vi a apashi a asuɗarākpa, u ɗori mpasa n ɗa n buwai vi a kami ka a asuɗarākpa vi, kpaci uɗarākpa u uwulukpe u ɗa.

¹⁰ Manu ma ire mi kaɗarākpi ka yanka ma uɗarākpa u urunukpa derere tyoku ɗa mele ma danai. Nala kaɗarākpi ki ka yan uɗarākpa u utakpa unyushi u cingi adama unyushi u cingi u vuma vi, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.

¹¹ <<U kana baci a'adya yi ko kpam mmuku ma ntambara n re mi n la baci ucira u ne adama u yanka uɗarākpa u uwulukpe u ne vi, she u tuko kakundatsu ka kuden ka te a asuvu a kupa ku kira ku lewu tsara a yanka yi uɗarākpa adama unyushi u cingi u ne. Wa tsungu manivi ko kpam ili i magulani asu u kira ki wa, kpaci uɗarākpa u uwulukpe u ɗa.

¹² Wa tuko ta kaɗarākpi kira ki, eyi kpam wa kene ta kira ki a kukere ku ne tipi ku woko kunzu ku ucibusa. Wa runukpa ta ka a zuba u asuɗarākpa tyoku u kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, kpaci uɗarākpa u uwulukpe u ɗa.

¹³ Nala kaɗarākpi ki ka yan uɗarākpa u utakpa unyushi u cingi a asuvu a unyushi u cingi u ɗa baci dem vuma vi u yain, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta. Kira ka ku buwai vi ka woko ta ku kaɗarākpi, tyoku ɗa ku tsu woko ku ne a ka yan baci uɗarākpa u ilya.>>

Uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi

¹⁴ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

¹⁵ <<Vuma yan baci ukuna u cingi, kpam u yain unyushi u ɗa u revei n u ɗa wa, a kaci ka ili i uwulukpi i Magono ma Zuba, she u tuko kondom ka ka lyopoi wa, a asuvu a ushiga ubana a asu u Magono ma Zuba a una katsupi ka ne u woko yi uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi. A ka yanka ta kondom ki ikebe dere n ikebe i azurufa i'ya a tsu yanka manyan a kuwa ku uwulukpi.

¹⁶ Wa yan ta kpam katsupi adama ili i uwulukpi i'ya u yain unyushi a kaci ka ne. U naka kpam kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun a zuba, u naka

kaɗarākpi uza ɗa wa takpa unyushi u cingi u ɗa u yain a asu u uɗarākpa kondom adama a utsupa unyushi u cingi, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.

¹⁷ <<Uza u yan baci unyushi kpam u kodoi mele ma te a asuvu a mele ma Magono ma Zuba ko u kpaɗa baci tani ureve, wa woko ta uza u unyushi kpam unyushi vi wa ta a kaci ka ne.

¹⁸ U kana ta u banka kaɗarākpi ki kondom ka ka lyopoi wa, a asuvu u ushiga, u yanka ka ikebe dere n tyoku ɗa kondom ka a tukoi adama a uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi vi; kaɗarākpi kpam ka takpa ta unyushi u cingi u vuma vi adama u unyushi u ɗa u yain u revei n u ɗa wa, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta.

¹⁹ Uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi u ɗa; mayun, u yanka ta Magono ma Zuba unyushi u cingi.>>

6

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

² <<Vuma yan baci unyushi a ukuna u cingi ara Magono ma Zuba, wata, u yinsai utoku u ne asu u ili i'ya u naka yi kuzuwa ko u wusa yi ili, ko tani u yanka yi uboku, ko u ryafa yi.

³ Ko kpam a dana vuma tsara ili i'ya i puwain aku u yain kaban a kaci ka ili i'ya u tsarai, ko u tsinai utsina u kaban a kaci ka ili i'ya baci dem i tsu zuwa uza u yain unyushi u cingi.

⁴ Vuma yan baci asuvu a unyushi u nala vi hal a revei n unyushi u ne, she u gonuko ili i'ya u bokoi vi, ko ili i'ya u wusai ko ili i'ya a naka yi kuzuwa ko kpam ili i'ya i puwain aku u tsarai vi.

⁵ Ko tani ili i'ya u yankai utsina u kaban a kaci ka ne, wa gonuko ta uza u ili tyoku ɗa i'ari yi hal gban u doku yi kunzu ku te asuvu a kunzu ku tawun, kain ka nala ki ka wa yan uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi u ne, kain ka dem wa gonuko uza vi ili i ne.

⁶ U kana ta u banka kaɗarākpi kondom ka ka lyopoi wa, a asuvu a ushiga u ncon, tsara u woko yi katsupi ka unyushi u cingi u ɗa u yain. Kaɗarākpi ki ka yanka yi uɗarākpa u utsupa unyushi u cingi

ubana a asu u Magono ma Zuba. A ka kidumkpa ta ka ikebe dere n tyoku kondom ka a tukoi adama u udarākpa u uwulukpe vi.

⁷ Kadarākpi kpam ka takpa ta unyushi u cingi u da u yan vi a kapala ka Magono ma Zuba, kpam Kashila ka cimbusuka yi ta ucun u unyushi u da baci dem u yain.>>

Udarākpa u urunukpa

⁸ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

⁹ <<Naḡa Haruna n alobo a ne mele a kaci ka udarākpa u urunukpa, udarākpa u urunukpa vi wa wansa ta a zuba u asudarākpa vi, akina a da a'ari pini vi a ka wansa ta n a tasi.

¹⁰ Aku kain ka wansa baci, kadarākpi ka uka matogo ma kunya ku linin n magbidi ma ucaku u asuvu u aminya a linin aku u pura kakomo ka udarākpa u urunukpa u da a yain a zuba u asudarākpa vi, u tsungu ka a ikengi asudarākpa vi.

¹¹ Aku u mondo aminya yi u uka a roku, pini nala, u pura kakomo ki u banka a uroto u agali yi, u wotsongu ka a asu u da a wulukpei.

¹² Akina a da a'ari a zuba u asudarākpa vi a ka rongo ta utasa, a ka cimbusa a da wa. Usana dem kadarākpi ka rongo ta ugbatyangusu akina yi, u dari kpam udarākpa u urunukpa vi a zuba u akina yi, u runukpa dem manivi ma udarākpusa u ndishi n shinga a zuba u ne.

¹³ U kana ta akina yi a rongo u tasa a zuba u asudarākpa vi maco kotsu a cimba wa.

Udarākpa u ilya

¹⁴ <<Mele ma udarākpa u ilya ma na: alobo a Haruna a ka tuko ta u da ubana a asu u Magono ma Zuba a kapala ka asudarākpa.

¹⁵ Kadarākpi ka te a asuvu a le ka shadangu kukere ku ne tipi n kira ku lewu ka udarākpa u ilya usatari n manivi, n ili magulani i'ya i'ari a zuba u udarākpa u ilya vi gba, aku u runukpa ka ka woko kunzu ku ucibusu ku magulani

ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba a zuba u asudarākpa vi.

¹⁶ Haruna n alobo a ne a lyai kabuwi ka ili i'ya i buwai a udarākpa u ilya vi. A lyai ka bawu yisti a asu u uwulukpi, wata, ulanga u Katani ka Ugawunsa.

¹⁷ A yain u da bawu a tsungi yisti, mpa Magono ma Zuba n neke ta ka a una u kunzu ku kune ku ilikulya ka a naḡa mu. Tyoku u udarākpa u uwulukpe n udarākpa u utsupa unyushi u cingi, u kana ta u woko uwulukpi cika.

¹⁸ Gba mmuku n tsikaya n Haruna a'ali a ka fuda ta a lyai. U woko de kunzu ku kune ku ilikulya ubana ara Magono ma Zuba. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana. Gba uza da baci u sawai udarākpusa vi u kana ta u pana ikyamba i uwoko uwulukpi.>>

¹⁹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

²⁰ <<Kune ka Haruna n alobo a ne a ka tuko Magono ma Zuba ka na, a kain ka a ka tsunku uza u te a asuvu a le manivi ma uneke u woko kadarākpi: Kunzu ku te asuvu a kunzu kupa ku kakundatsu ka kuden ku kira ku lewu ku kune ku udarākpa u ilya ku kain dem, a tuko kagbidi n usana kagbidi kpam n kuvuli.

²¹ A vura u da aku a kangala u da n manivi a mabaluwa ma udatsunku, pini nala, vu koduso u da vu yain udarākpa u ilya u magulani ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba.

²² Asuvu a kagali ka Haruna a'ali, uza da baci dem a tsunki manivi ma uneke a kaci aya wa woko Magono ma Adarākpi, aya wa yan udarākpa u nala vi ubana a asu u Magono ma Zuba, a runukpa u da gba. U gan ta a toni mele ma nala mi ubana.

²³ Udarākpa u ilya u kadarākpi dem a ka runukpa ta u da gba, u kana ta a ka lyu u da wa.>>

Udarākpa u uwulukpe

²⁴ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

²⁵ <<Tonuko Haruna n alobo a ne mele ma udarākpa u uwulukpe ma na mi: A asu u da a tsu kida manama ma udarākpa u urunukpa nte dem a ka kida pini manama ma udarākpa u uwulukpe a

kapala ka Magono ma Zuba. Udaraki u nala vi wa ta n uwuluki cika.

²⁶ Kadaraki ka ka yain udaraki u uwulukpe vi, aya u kana u lyai u da a asu u uwuluki, wata, ulanga u Katani ka Ugawunsa.

²⁷ Uza da baci dem ko ili i'ya baci i sawai inyama yi ya pana ta ikyamba i uwoko uwuluki, mpasa n ne kpam n pada baci a matogo u kana ta a zai matogo mi a asu u uwuluki.

²⁸ A suwan baci inyama yi a magbodo ma cin, u kana ta a tasa ma, shegai a magbodo ma urim ma baci a suwain i'ya, u kana ta a sadara ma aku a zai ma n mini.

²⁹ Kalobo ka baci dem kari a kuwa ku adaraki ka fuda ta ka takuma inyama yi; kpaci ili i uwuluki i'ya cika.

³⁰ Shegai a ka takuma inyama i manama ma udaraki u uwulukpe ma a kenei mpasa n ne a ukai asuvu a Katani ka Ugawunsa adama utakpa unyushi u cingi a asu u uwuluki wa, u kana ta a runukpa i'ya gbende.>>

7

Udaraki u utsupa unyushi u cingi

¹ Magono ma Zuba ma lyai kapala n kadyanishi, <<Mele ma udaraki u utsupa unyushi u cingi ma na, ma ta n uwuluki cika.

² A asu u da a tsu kida manama ma udaraki u urunukpa nte dem a ka kida pini manama ma udaraki u utsupa unyushi u cingi, aku kadaraki ka vishanasa mpasa mi a apashi a asudaraki vi gba.

³ Kadaraki ki ka yain udaraki n manivi mi gba a zuba u asudaraki, wata, uwunja vi gba n manivi ma ne n manivi ma ma palai ucanga u katsuma,

⁴ na nluba n re n manivi ma ma pada le n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada, u da a ka takpa kabolo na nluba n re n nala mi.

⁵ Kadaraki ka runukpa i'ya a asudaraki, kune ku ilikulya ka ubana a asu u Magono ma Zuba. Nala udaraki u utsupa unyushi u cingi u da.

⁶ Kalobo ka dem kari a kuwa ku adaraki ka fuda ta ka takuma inyama yi, shegai u kana ta a takuma i'ya a asu u uwuluki, kpaci ili i uwuluki i'ya cika.

⁷ <<Mele ma udaraki u utsupa unyushi u cingi n udaraki u uwulukpe ma te ma. Kadaraki ka baci dem ka yain manyan ma utakpa unyushi u cingi vi aya wa bidya inyama i udaraki i'ya i buwai vi.

⁸ Kadaraki ka baci kpam ka yain udaraki u urunukpa adama a uza roku, u bidya ukpan u manama ma a yankai udaraki vi.

⁹ Udaraki u ilya u da baci dem a zungu a kalele ko a kangalai a mabaluwa ko a mabaluwa ma udatsunku, wa woko ta u kadaraki uza da u yain udaraki vi.

¹⁰ Shegai gba udaraki u ilya u da u buwai, u da a judugi n manivi ko kpam a kpa dai ujudugu, wa woko ta u alobo a Haruna gba n kagali ka ne, kpam a pecike le dere-dere.>>

Udaraki u ndishi n shinga

¹¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa: <<Mele ma udaraki u ndishi n shinga ma na, u da a ka yanka Magono ma Zuba.

¹² Adama a ucikpa u da baci vuma vi u yain udaraki vi, she u yain u da kabolo n burodi u apeteli u da u nambai yisti u da a judugi n manivi, n amasa a katali a da a nambai yisti a da a gbarakai manivi, n burodi u apeteli u da a yain n kira ku lewu ka a judugi n manivi.

¹³ Kabolo n udaraki u ndishi n shinga u ucikpa, aku a tuko burodi u apeteli u da a yain n yisti.

¹⁴ U kana ta u tuko burodi u te u te a asuvu udaraki u da u yansai na vi, adama u kune ubana a asu u Magono ma Zuba, nala vi wa woko ta u kadaraki uza da u vishanasai mpasa adama a udaraki u ndishi n shinga vi.

¹⁵ U kana ta a takuma inyama i udaraki u da u yain adama udaraki u ndishi n shinga u ucikpa a kain ka a yanka yi vi, kotsu a asaka inyama yi i wansa wa.

¹⁶ Shegai kune ku ne adama a ushadangu u utsina ka baci, ko kpam kune ku uciga u kaci u ne, she a takuma

i'ya a kain ki, i'ya baci kpm i buwai, a takuma i'ya kain ka wansa baci.

¹⁷ Inyama yi i kotsu baci wa ubana a kain ka tatsu, u kana ta a runukpa i'ya.

¹⁸ A takuma baci inyama i udaraka u da a yain adama u udaraka u ndishi n shinga asuvu a kain ka tatsu, a ka wushuku n uza da u yain udaraka vi wa, kpm a ka naka u da karinga wa. Inyama yi ya woko ta ili i icadi, kpm uza da baci dem u takumai i'ya, mpasa ma unyushi mi ma ta a kaci ka ne.

¹⁹ <<Inyama yi i sawa baci ili i'ya i'ari na nshinda, a ka takuma i'ya wa, a runukpa i'ya. Inyama i udaraka i'ya baci a wulukpei, uza da baci dem a wulukpei wa fuda ta u takuma i'ya.

²⁰ Shegai uza u nshinda da baci dem u takumai inyama i udaraka u ndishi n shinga u da a yain ubana a asu u Magono ma Zuba, a ka pece yi ta n ama a ne.

²¹ Uza roku u sawu baci ili i nshinda ko uza da baci ko asuvu a nnama n kuwa ko tani gba ili i'ya i'ari n icadi, kpm u takumai inyama i udaraka u ndishi n shinga u da a yankai Magono ma Zuba. Ucuu u vuma u nala vi, a ka pece yi ta n ama a ne.>>

A bishinkai utakuma manivi na mpasa

²² Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

²³ <<Tonuko aza a Isara'ila vu dana: Kotsu i takuma manivi ma anaka ko ma ncon ko tani ma nryadiga wa.

²⁴ Manivi ma manama ma ma kuwai agifa* n manivi ma manama ma nnama n mete n wunai, a ka fuda ta a yanka ma manyan ma roku, shegai kotsu a takuma ma wa ko kenu.

²⁵ Gba uza da baci u takumai manivi ma manama ma kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, a peci yi n ama a ne.

²⁶ Asu u da baci dem i dusuki ya takuma mpasa n manu ko tani ma nnama wa.

²⁷ Gba uza da baci u takumai mpasa, a peci yi n ama a ne.>>

Kunzu ku adaraki

²⁸ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa:

²⁹ <<Tonuko aza a Isara'ila: Gba uza da baci dem wa tuko udaraka u ndishi n shinga asu u Magono ma Zuba, u naka pini Magono ma Zuba kapashi ka roku kune.

³⁰ U tuko Magono ma Zuba kune ku ilikulya n kaci ka ne. U tuko kpm manivi ma nnama n akamba a manama yi, aku u yain udaraka u uradugba a kapala ka Magono ma Zuba.

³¹ Kadaraki ka runukpa manivi mi a zuba u asudaraka, shegai akamba yi a ka woko ta kunzu ku Haruna n alobo a ne.

³² Maguta ma ulyaki ma manama ma a yankai udaraka u ndishi n shinga vi, a naka ma kadaraki ma woko kune ka vuma vi u tuko yi.

³³ Maku ma Haruna ma ma yain udaraka u mpasa n manivi ma nnama adama a udaraka u ndishi n shinga, maguta ma ulyaki ma woko kunzu ku ne.

³⁴ A asuvu a udaraka u ndishi n shinga u aza a Isara'ila, mpa Magono ma Zuba n bidya ta akamba a da a radugbai n maguta ma a tukoi vi n nakai Haruna kadaraki n alobo a ne u woko kunzu ku le a asuvu a udaraka u aza a Isara'ila ubana.

³⁵ <<Nala wa woko ta kunzu ka a zuwukai Haruna n alobo a kagali ka ne a asuvu a kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, ili i'ya i kanai kain ka a neke le a woko adaraki a da ka gbashika Magono ma Zuba.

³⁶ Magono ma Zuba ma tonukoi aza a Isara'ila a naka adaraki ili i nala yi, ili i'ya i kanai kain ka u tsunku le manivi ma uneke a woko adaraki; nala wa woko ta kunzu ku le a uyan u le ushani ubana.>>

³⁷ Nala mele ma udaraka u urunukpa ma n udaraka u ilya n udaraka u uwulukpe n udaraka u utsupa unyushi u cingi n udaraka u uwoko kadaraki n udaraka u ndishi n shinga.

³⁸ Ili i na i'ya Magono ma Zuba ma tonukoi Musa a Masasa ma Sinai a kakamba, a kain ka u tonukoi aza a Isara'ila a tukuso kune a asu u ne.

* **7:24 7:24** agifa Manama ma kuwa baci n kaci ka ne u da Akimba a tsu dana ma kuwa de agifa.

8

*Uneke u Haruna n alobo a ne
(Uwt 29:1-37)*

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,*

² <<Bidya Haruna n alobo a ne n aminya a tsuɗaraƙpi a le n manivi ma uneke n kagono ka kanaka ka uyanka uɗaraƙpa u uwulukpe n a'ondom a re n mabana ma burodi ma bawu a tsungi yisti.

³ Vu bolomgbono gba kakuma ka aza a Isara'ila a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.>>

⁴ Musa tani u yain tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonuko yi u yain, aku ama yi a bolomgbonoi a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

⁵ Musa tonukoi gba kakuma ka aza a Isara'ila ki, <<Ili i'ya Magono ma Zuba ma danai a yain i'ya na.>>

⁶ Aku u wutukpai Haruna n alobo a ne u sumba le.

⁷ U ukunkai Haruna matogo ma asuvu aku u siraka yi kagbawatsu, u ukunka yi matogo ma bululu, n matogo ma ifo ma a sirakai kagbawatsu ka shinga ka a cai n akere tsara u kanai mai.

⁸ Aku Musa zuwuka yi kasolo ka uwulukpi ka makamba, asuvu a kasolo yi u zuwuka yi ta ili i'ya a tsu isa Yurim n Tumim†.

⁹ Aku u cacika yi funi u kaɗaraƙpi; a kapala ka funi ki a paɗara ta pini maku ma urim ma zinariya ukyawan, wata, funi u uwulukpi, tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonukoi Musa.

¹⁰ Aku Musa bidyai manivi ma uneke u vishanasai Katani ki n ili i'ya i'ari pini gba a asu vi. Nala u nekei i'ya i wokoi uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba.

¹¹ U tsarai u vishanasai manivi ma roku a asuɗaraƙpa hal kushindere, u nekei a asuɗaraƙpa vi n ucanga u manyan u ne, n mabara ma pige n kacan ka ne dem.

¹² Aku Musa tsunki Haruna manivi ma uneke a kaci tsara u neke yi.

¹³ Pini nala, u tukoi alobo a Haruna, u ukusa le ntogo ma asuvu n ifuni, u siraka le agbawatsu, tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonuko yi.

¹⁴ Aku Musa tukoi kagono ka kanaka ka uɗaraƙpa u uwulukpe. Haruna n alobo a ne a taɗangi akere a le a kaci ka kagono kanaka ki.

¹⁵ Aku Musa kidai ka. Pini nala, u doboi mpasa mi n majubu u gbarai n ɗa a avana a asuɗaraƙpa vi tsara u wulukpe u ɗa, aku u tsungi mpasa n ɗa n buwai vi a kami ka asuɗaraƙpa vi. Nala u nekei asuɗaraƙpa vi u gonukoi u ɗa uwulukpi adama a utakpa u unyushi u cingi.

¹⁶ Musa kpam takpai gba manivi ma mari a zuba u ucanga u katsuma, n kapashi ka ka lai tsulobo ka asu u akaɗa, na nluba n re kabolo n manivi ma le, u runukpa i'ya a zuba u asuɗaraƙpa.

¹⁷ Shegai kabuwi ka inyama i kanaka yi n ukpan u ne n inyama i ne n awunyen a ne gba Musa runukpa ta i'ya a uroto u agali, tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonuko yi.

¹⁸ Aku Musa tukoi kondom ka uɗaraƙpa u urunukpa. Haruna n alobo a ne a taɗangi akere a le a kaci ka kondom ki,

¹⁹ pini nala u kidai ka u vishanasai mpasa mi a apashi a nishi a asuɗaraƙpa vi gba.

²⁰ U kidasai kondom ki agbidi-agbidi, aku u runukpai kaci ki n akidi a inyama yi kabolo n manivi mi.

²¹ U zai ucanga u katsuma n akpete, aku u runukpai inyama i kondom yi gba a zuba u asuɗaraƙpa. Uɗaraƙpa u urunukpa u ɗa la vi u magulani ma shinga, kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tonukoi Musa.

²² Aku Musa zuwai a tuko kondom ka ire ki, wata, kondom adama a uneke kaɗaraƙpi. Haruna n alobo a ne a taɗangi akere a le a zuba u kaci ka kondom ki,

²³ aku u kidai ka, pini nala, u kenei mpasa mi u gbarai n ɗa a ucoli u kutsuvu ku ulyaki ku Haruna, n majubu ma pige

* **8:1 8:1** Kondo: Uwt 29:1-37. † **8:8 8:8** Yurim n Tumim uruta u Magono ma Zuba u ɗa a tsu yanka manyan kotsu a reve ili i'ya i gitai ko ya tuwa i gita, kpam dem kotsu a reve ili i'ya Kashila ka ciga a ukuna u ili i roku.

ma ulyaki ma kukere ku ne, n majubu ma pige ma ulyaki ma kune ku ne.

²⁴ Aku Musa tukoi alobo a Haruna, u kenei mpasa mi u gbarai n ɗa a ucoli u atsuvu a ulyaki a le, na njubu n pige ma akere a ulyaki, na njubu n pige ma a'ene a ulyaki a le. Aku u vishanaşai mpasa mi a apashi a nishi a asuɗarąkpa vi gba.

²⁵ Aku Musa takpai manivi ma kondom, n uwunja vi gba n manivi ma ne, n manivi ma mari a zuba u ucanga u katsuma gba, n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akaɗa, na nluba n re kabolo n manivi ma le, n maguta ma ulyaki.

²⁶ Asuvu a mabana ma burodi u ɗa u nambai yisti ma mari a kapala ka Magono ma Zuba, u bidyai burodi u apeteli u te u ɗa u nambai yisti, n burodi u apeteli u te u ɗa a juɗugi n manivi, n kamasa ka katali ka te u taɗangi a zuba u manivi ma kondom mi n maguta ma ulyaki.

²⁷ Gba ili i nala yi u zuwai i'ya a akere a Haruna n alobo a ne. Aku a yankai u ɗa uɗarąkpa u uraɗugba a kapala ka Magono ma Zuba.

²⁸ Aku Musa wushai i'ya a akere a le u runukpai i'ya a zuba u asuɗarąkpa kabolo n uɗarąkpa u urunukpa a una u uɗarąkpa u uneke u kaɗarąkpi. Kune ku ilikulya ka ku magulani ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba.

²⁹ Musa kpam u bidyai akamba a kondom yi, a ɗa a'ari kunzu ku ne u yankai u ɗa uɗarąkpa u uraɗugba ubana a asu u Magono ma Zuba, tyoku ɗa Magono ma Zuba ma tuko yi.

³⁰ Musa kpam kenei manivi ma uneke na mpasa n ɗa mari a asuɗarąkpa vi u vishanaşakai Haruna n aminya a ne. U vishanaşakai kpam alobo a Haruna n aminya a le. Nala u nekei Haruna n aminya a ne n alobo a ne n aminya a le n uwulukpi.

³¹ Aku Musa tonukoi Haruna n alobo a ne, <<Suwain inyama yi a utsutsu u Katani ka Ugawunsa kpam i takuma i'ya pini, kabolo n iburodi i'ya i'ari asuvu a mabana ma ucanga u uneke u kaɗarąkpi, tyoku ɗa mpa Magono ma Zuba ma

danai, <Haruna n alobo a ne a ɗa a ka takuma i'ya.>

³² Gba ili i'ya i buwai asuvu a inyama yi ko tani burodi vi, i runukpa i'ya.

³³ Kotsu i wuta a utsutsu u Katani ka Ugawunsa ki wa hal a'ayin a shindere, wata, she a'ayin a uneke u kaɗarąkpi a shadangu, kpaci uneke u ɗe wa bidya ta a'ayin a shindere.

³⁴ Ili i'ya a yain ara, a yan ta i'ya tyoku ɗa Magono ma Zuba ma danai a yain a kaci ka uɗarąkpa u upala ukuna adama a ɗe.

³⁵ Ya dusuku ta a utsutsu u Katani ka Ugawunsa kaara n kayin hal a'ayin a shindere n i kirani n udani u Magono ma Zuba, tsara i kuwa wa, kpaci nala a tonuko mu.>>

³⁶ Aku Haruna n alobo a ne a yain gba ili i'ya Magono ma Zuba ma danai a una u Musa.

9

Adarąkpi a gitai manyan ma le

¹ An a'ayin a shindere a abiki a uneke yi a wurai, a kain ka kulla, aku Musa isaɗi Haruna n alobo a ne na nkoshi ma aza a Isara'ila.

² U tonukoi Haruna, <<Bidya kagono ka madyondyom ma ma lyopoi wa, adama a uɗarąkpa u uwulukpe, n kondom ka ka lyopoi wa, adama a uɗarąkpa u urunukpa, vu tuko le a asu u Magono ma Zuba.

³ Aku vu tonuko aza a Isara'ila a bidya magaji adama a uɗarąkpa u uwulukpe, n madyondyom n macon n kayen ka te ka te n ɗa lyopoi wa, adama a uɗarąkpa u urunukpa.

⁴ A tuko dem kanaka n kondom adama a uɗarąkpa u ndishi n shinga ubana a asu u Magono ma Zuba, n uɗarąkpa u ilya a juɗugu n manivi, kpaci ara Magono ma Zuba ma wenike ta kaci ka ne ara ɗe.>>

⁵ Aku a tukoi ili i'ya Musa tonuko le a tuko vi a kapala ka Katani ka Ugawunsa, gba kakuma ka ama a rabai evu a shamgbusai a kapala ka Magono ma Zuba.

⁶ Musa kpam u danai, <<Ili i'ya Magono ma Zuba ma tonuko ɗa i yain i'ya na,

tsara tsupige tsu Magono ma Zuba tsu wenike kaci ka ne ara de.>>

⁷ Aku Musa tonukoi Haruna, <<Bana evu n asudarapka vu yain udarapka u uwulukpe u vunu n udarapka u urunukpa, vu takpa unyushi u cingi u vunu n u ama a vunu. Aku vu yain udarapka u da ama yi a tukoi adama a utakpa unyushi u cingi u le, tyoku da Magono ma Zuba ma danai.>>

⁸ Aku Haruna banai evu n asudarapka vi u kidai kagono ka madyondyom ki, u yain udarapka u uwulukpe u kaci u ne.

⁹ Aku alobo a ne a tuko yi mpasa mi, u do bongi majubu ma ne asuvu mpasa mi u gbarai n da asu u avana a asudarapka vi. Pini nala, u tsungi n da n buwai vi a kami ka asudarapka.

¹⁰ Shegai u runukpai manivi mi, na nluba mi n kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada adama a udarapka u uwulukpe vi a zuba u asudarapka, tyoku da Magono ma Zuba ma tonukoi Musa.

¹¹ Shegai inyama n ikpan yi u runukpai i'ya a uroto u agali.

¹² Aku Haruna kidai manama ma udarapka u urunukpa vi, alobo a ne kpam a naka yi mpasa mi aku u vishanasa n da a apashi a nishi a asudarapka vi gba.

¹³ A naka yi kpam kaci n agbidi-agbidi a inyama yi, aku u runukpai i'ya a zuba u asudarapka.

¹⁴ U zai ucanga u katsuma n akpete yi, aku u runukpai i'ya kabolo n udarapka u urunukpa u da wari a zuba u asudarapka vi.

¹⁵ Pini nala, Haruna tukoi kune ku ama ki. U bidyai magaji ma a ka yanka udarapka u uwulukpe u ama, u kidai ma u yain udarapka u uwulukpe tyoku da u gitai u yain n udarapka u uwulukpe u ne.

¹⁶ Aku u tukoi udarapka u urunukpa, u yain u da dere tyoku da mele ma danai.

¹⁷ U tukoi kpam udarapka u ilya, u shadangi kukere ku ne n kira, aku u runukpai ka a zuba u asudarapka kabolo n udarapka u urunukpa u usana vi.

¹⁸ Aku Haruna kidai kpam kanaka n kondom adama udarapka u ndishi n

shinga u ama. Aku alobo a ne a naka yi mpasa mi, u vishanasa n da a apashi a nishi a asudarapka vi gba.

¹⁹ Aku a takpai manivi ma kanaka n ma kondom mi, n uwunja vi gba n manivi ma ne n manivi ma palai ucanga u katsuma, na nluba n ma kapashi ka ka lai tsulobo a asu u akada.

²⁰ Aku a tadangi manivi mi a zuba u akamba a nnama mi, aku u runukpai manivi mi a asudarapka.

²¹ Shegai u yan ta udarapka u uradugba n akamba n maguta ma ulyaki ubana a asu u Magono ma Zuba, tyoku da Musa tonuko yi u yain.

²² An Haruna yansai udarapka u uwulukpe n udarapka u urunukpa n udarapka u ndishi n shinga, aku u barakpai akere a ne ubana a asu u ama yi u zuwuka le una u shinga. Pini nala, u cipai a zuba u asudarapka vi.

²³ Aku Musa n Haruna a uwai a Katani ka Ugawunsa. An a wutai aku a zuwukai ama yi una u shinga, aku tsupige tsu Magono ma Zuba tsu wenikei kaci ka ne a asu u ama yi gba.

²⁴ Kute-kute akina a wutai a asu u Magono ma Zuba, a runukpai udarapka u urunukpa n manivi ma mari a zuba u asudarapka vi. An ama gba a wenei nala, aku a salai n mazanga a kudangusi a varai a'aci a le a iyamba a lyai kayala.

10

Ukpa u Nadabu n Abihu

¹ Alobo a Haruna, Nadabu n Abihu ya dem u bidyai ipurukatsu i tsikina a tsungi pini akina n ili i magulani. Pini nala, a nekei Magono ma Zuba akina a da a nambai uwulukpi ucun u da bawu u tonuko le a yain.

² Kute-kute akina a wutai a asu u Magono ma Zuba a lya le, a kuwai pini a kapala ka Magono ma Zuba.*

³ Musa tonukoi Haruna, <<Ili i'ya Magono ma Zuba ma danai i'ya la vi an u danai,

<U kana ta gba aza da a ka gbashika mu a naka uwulukpi u va karinga.

* 10:2 10:2 Kondo: Adkp 16:1; Mkc 26:61

Kpam ma wenike ta tsupige tsu va
a asu u ama gba.>>
Kpam ko i te Haruna dana wa.

⁴ Aku Musa isai Mishayel n Iluzafan aloba a Uziyel tatakenu u Haruna. U tonuko le, <<Tuwai na i canga ikyamba i amaci a de a asu u Katani vi ubana a uroto u agali.>>

⁵ Aku a tuwai a kanaṣai akushe yi a ntogo n le, a canga le a wutukpa le a uroto u agali, tyoku da Musa danai.

⁶ Aku Musa tonukoi Haruna n aloba a ne a da a buwai vi, wata, Iliyazara n Itama, u danai, <<Kotsu i asaḳa kenji ka de kayakali wa, kpam kotsu i kara aminya a de wa, kawa ya kuwa ta kpam Magono ma Zuba ma yan ta upan n gba kakuma ka ama. Shegai atoku a de, wata, gba kuwa ku aza a Isara'ila a ka fuda ta a sai adama aza da akina a Magono ma Zuba a lyai vi.

⁷ Kotsu i asaḳa utsutsu u Katani ka Ugawunsa ki wa, kawa ya kuwa ta, kpaci a gbaraḳa da ta manivi ma uneke ma Magono ma Zuba.>> Aku a yain tyoku da Musa tonuko le a yain.

⁸ Magono ma Zuba ma tonukoi Haruna,

⁹ <<Avu n aloba a vunu ya so mini ma cinwi ko tani ili i'ya ya zuwa ugutukpa wa, ya uwa baci a Katani ka Ugawunsa ki, kawa ya kuwa ta. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana.

¹⁰ U kana ta i takpana ili i'ya i'ari uwulukpi n i'ya i nambai uwulukpi, i reve kpam dem ili i nshinda n i'ya a wulukpei.

¹¹ U kana ta i wenishike aza a Isara'ila gba mele ma Magono ma Zuba ma naka le a una u Musa.>>

¹² Musa yain kadyanshi n Haruna n aloba a ne a da a buwai, Iliyazara n Itama, u danai, <<Bidyai uḍarakpa u ilya u da u buwai vi a asuvu a kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, i fobuso u da bawu i tsungi yisti, i takuma u da a ikengi i asuḍarakpa, kpaci uḍarakpa u nala vi wa ta n uwulukpi cika.

¹³ I takuma u da a asu u da wari uwulukpi, kpaci kunzu ku vunu ka n aloba a vunu a asuvu a kune ku ilikulya

ubana a asu u Magono ma Zuba; kpaci nala Magono ma Zuba ma tonuko mu.

¹⁴ Shegai akamba a da a yankai uḍarakpa u uraḍugba n maguta ma a yankai kune da ya takuma, avu n aloba a vunu na nkere n vunu a asu u da a wulukpei. Kpaci a naka da ta i'ya avu n mmuku n vunu, i woko kunzu ku de asuvu a uḍarakpa u ndishi n shinga u aza a Isara'ila.

¹⁵ Maguta ma a tukoi kune n akamba a da yankai uḍarakpa u uraḍugba ubana a asu u Magono ma Zuba, kabolo n manivi ma nnama ma kune ku ilikulya, tsara a yain uḍarakpa u uraḍugba ubana a asu u Magono ma Zuba. Apashi a na yi a ka woko ta kunzu ku de, avu na mmuku n vunu a ubana, tyoku da Magono ma Zuba ma danai.>>

¹⁶ An Musa vecei tsara u reve tyoku da a yain n magaji ma uḍarakpa u uwulukpe vi, u cinai a runukpa ma de gba! Aku u yain upan n Iliyazara n Itama aloba a Haruna a da a buwai. U danai,

¹⁷ <<Ndya i bishinka da utakuma inyama i uḍarakpa u uwulukpe a asu u da wari uwulukpi? Uḍarakpa u nala vi wa ta n uwulukpi cika; a naka da ta u da tsara i takpa unyushi u cingi u kakuma ka ama kpam i takpa unyushi u cingi a una u le a kapala ka Magono ma Zuba.

¹⁸ An u wokoi bawu a uwai na mpasa n manama mi a asuvu a Asu u Uwulukpi, wari u gan ta i takuma i'ya a asu u da wari uwulukpi tyoku da n tonuko da.>>

¹⁹ Haruna wushunki Musa, <<Ara na da aloba a va a yain uḍarakpa u uwulukpe u le n uḍarakpa u urunukpa ubana a asu u Magono ma Zuba, kpam ili i'ya i gitai na mpa da na! Wari wa yankpa wa Magono ma Zuba mari n takuma baci uḍarakpa u uwulukpe vi?>>

²⁰ An Musa panai nala, aku u wushuki n kadyanshi ki.

11

*Nnama n da a wulukpei n ma nshinda
(U.Ml 14:3-21)*

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa n Haruna,

2 <<Tonukoi aza a Isara'ila i dana: Iacun i nnama n da ya takuma n da na a asuvu a nnama n da mari a iyamba:

3 Gba manama ma baci adeshikpetsu a ne a'ari ubatsi, kpam ma tsu takuma ijani n u tenuki, ya fuda ta i takuma ma.

4 Shegai a asuvu a nnama n da n tsu takuma ijani n a tenuki ko n da mari n ubatsi u adeshikpetsu, n roku n da pini n da u kanaɓi bawu ya takuma: Karakuma ili i nshinda i'ya ara de, ko an u wokoi ka tsu takuma ta ijani n ka tenuki, shegai ka n ubatsi u adeshikpetsu wa.

5 Kacari ili i nshinda i'ya ara de, ko an wokoi ka tsu takuma ijani n u tenuki, shegai ka n ubatsi u adeshikpetsu wa.

6 Nata ili i nshinda i'ya ara de, ko an u wokoi u tsu takuma ijani n u tenuki, shegai wa n ubatsi u adeshikpetsu wa.

7 Maburusunu ili i nshinda i'ya ara de, ko an u wokoi wa ta n ubatsi u adeshikpetsu, shegai u tsu takuma ijani u tenuku wa.

8 Kotsu i takuma inyama i le ko i sawa akushe a le wa, kpaci ili i nshinda i'ya ara de.

9 <<A asuvu a ili i uma i'ya i'ari a mini, i'ya ya fuda ya takuma i'ya na: Gba ili i'ya baci i'ari n ili yavu ashan n apici a ikyamba, ko i'a baci a kushiva ko a agata, ya fuda ta i takuma.

10 Shegai kotsu i takuma nnama n da mari a kushiva n agata n da nambai ili yavu ashan n apici wa, ko gba nnama n kenu n da mari a agata ko kpam gba ili i uma i'ya i'ari a mini, kpaci ili i nshinda i'ya ara de.

11 A ka woko ta ili i nshinda ara de. Ya takuma inyama i le ko kpam i sawa akushe a le wa.

12 Gba ili i uma i'ya i'ari a mini i'ya bawu i'ari n ili yavu ashan n apici, ili i nshinda i'ya ara de.

13 <<Iacun i nnu n da ya bidya ili i icadi kpam bawu ya takuma n da na: Kakuri n kakarikili n kasakali ka mashuwan,

14 n maguri n akarikili icun kau-kau,

15 n agawun icun kau-kau,

16 n kameme n kaviwin n makubi na nwurabede icun kau-kau.

17 Kotsu dem i takuma makpatuwa wa, n kuvan n makubi ma pige,

18 n makubi ma eri, n kumbadoki, n kasakali,

19 n makatakau n aboro a mini icun kau-kau, n tsurukpate n agan.

20 <<Gba ili i ka'imkpa i'ya i'ari n ashan kpam n a'ene, ya woko ta ili i nshinda ara de.

21 Shegai a asuvu a ili i ka'imkpa i'ya i'ari n ashan yi kpam n a'ene, i roku i'ya pini i'ya ya fuda ya takuma, i'ya i'ari na nguta n da ma fuda ma zuwa le a imkpa.

22 A asuvu a le i'ya ya takuma i'ya na: Abaruma icun kau-kau, n ijaun icun kau-kau, n acu icun kau-kau.

23 Shegai gba ili i ka'imkpa i'ya i buwai i'ya i'ari n a'ene a nishi, i woko da ili i nshinda.

24 <<Nnama n naha mi ma zuwa da ta i woko na nshinda. Uza da baci dem u sawai akushe a le wa woko ta na nshinda ubana kuvuli.

25 Uza da baci dem u cangai akushe a le u kana ta u zai aminya a ne, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

26 Gba nnama n da bawu mari n ubatsi u adeshikpetsu, kpam bawu n tsu gonuko ijani i'ya a takumai a tenuku, ili i nshinda i'ya ara de; uza da baci dem u sawai akushe a le wa woko ta n icadi.

27 A asuvu a nnama n da mari n a'ene a nishi kpam a'ari n adeshikpetsu icun i mazoli, ili i nshinda i'ya ara de. Uza da baci dem u sawai akushe a le wa woko ta na nshinda ubana kuvuli.

28 Uza da baci dem u cangai akushe a le u kana ta u zai aminya a ne, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli; kpaci ili i nshinda i'ya ara de.

29 <<Naha kpam a asuvu a ili i'ya ya kabura a iyamba na vi, ya woko da ili i nshinda: Kashan n kareun n agaji a pige icun kau-kau,

30 n mapalyaun n makuna n kabede n kakenwen n kakala.

31 Gba ili i na yi ili i nshinda i'ya ara de. Uza da baci dem u sawai akushe a le wa woko ta na nshinda ubana kuvuli.

32 Gba ili i'ya baci dem kakushe ka le ka rukpai a zuba u ne, ya rongo ta na nshinda. Ili yi ko n madanga ma baci tani

a yain i'ya, ko n kunya, ko n ukpan, ko n kakpakpa. Ko ndya baci tani a tsu yanka i'ya manyan, u kaṅa ta a uka i'ya a mini; ya woko ta na nshinda ubana kuvuli, aku a wulukpe i'ya.

³³ Kakushe ki ka rukpa baci a asuvu a magbodo ma cin, ili i'ya i'ari pini vi ya woko ta na nshinda, kpam u kaṅa ta a taṣa magbodo mi.

³⁴ Ilikulya i'ya baci dem mini ma magbodo ma nala mi ma sawai, ya woko ta na nshinda. Ili i uso i'ya baci dem i'ari pini a icun i magbodo ma nala mi, ya woko ta na nshinda.

³⁵ Gba ili i'ya baci dem kakushe ka le ka sawai, ya woko ta na nshinda, ko kalele ka baci ko kpam asu u uzungusu burodi, u kaṅa ta a taṣa le, kpaci a woko ta na nshinda. U kaṅa ta u woko da ili i nshinda.

³⁶ Shegai kakushe ki ka rukpa baci a karaṅa ka mini ko a maɗaka ma mini, mini mi ma kaṅa nshinda wa, shegai uza da baci dem u sawai ka, wa woko ta na nshinda.

³⁷ Kakushe ki ka rukpa baci a icun, icun yi ya kaṅa nshinda wa.

³⁸ Shegai a vishanasa baci mini a icun yi, aku kakushe ki ka rukpai pini, icun yi ya woko ta na nshinda.

³⁹ <<Manama ma a wushunku da i takuma ma kuwa baci, uza da baci dem u sawai kakushe ki wa woko ta na nshinda ubana kuvuli.

⁴⁰ Uza da baci dem u takumai kakushe ki, u kaṅa ta u zai aminya a ne kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli. Uza da kpam dem u cangai kakushe ki u kaṅa ta u zai aminya a ne, kpam wa woko ta na nshinda ubana kuvuli.

⁴¹ <<Gba nnama n da n tsu kabura a iyamba, ili i nshinda i'ya ara de; kotsu i takuma le wa.

⁴² Kotsu i takuma ili i'ya baci dem ya rono katsuma a iyamba, ko ili i'ya i tsu wala n a'ene a nishi ko kpam ili i'ya i'ari n a'ene ushani wa, kpaci ili i nshinda i'ya ara de.

⁴³ Kotsu i nangasa kaci ka de n icadi a asu u utakuma ili i na yi wa, kpam kotsu i

woko na nshinda adama a le wa.

⁴⁴ Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de, u kaṅa ta i woko uwulukpi, kpaci mpa uza u uwulukpi da. Kotsu i woko na nshinda adama a ili i'ya ya kabura a iyamba wa.

⁴⁵ Kpaci mpa Magono ma Zuba uza da u wutukpa da a uyamba u Masar tsara n woko Kashila ka de; adama a nala u kaṅa ta i woko uwulukpi, kpaci mpa uza u uwulukpi da.*

⁴⁶ <<Mele ma na mi a kaci ka nnama n da mari a iyamba, na nnu, n ili i uma i'ya i'ari a mini gba, n ili i uma i'ya ya kabura a iyamba gba.

⁴⁷ U kaṅa ta i takpana n da mari na nshinda na n da n nambai nshinda, n ili i uma i'ya a ka takuma n i'ya bawu a ka takuma.>>

12

Uwulukpe u uka u da u matsai

1 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

2 <<Tonuko aza a Isara'ila: Uka yan baci katsuma u matsai maku ma vali, wa woko ta na nshinda hal a'ayin a shindere, tyoku da u tsu yan a'ayin a da wari asuvu a nshinda ma uwoto.

3 Kain ka kulla aku a kiɗa maku mi kacombi.

4 Aku uka vi u doku u yain a'ayin kamankupa n u tatsu n u takpi nshinda adama a mpasa ma ilimaci mi. A asuvu a a'ayin a nala yi wa sawa ili i roku i'ya i'ari uwulukpi wa, kpam wa uwa a kuwa ku uwulukpi wa, hal she a'ayin a da u shadangi a'ayin a uwulukpe a ne.

5 Shegai makere ma baci u matsai, wa woko ta na nshinda hal a'ayin kupa n u nishi, tyoku da u tsu yan a'ayin a nshinda ma uwoto. Pini nala, wa doku ta u yain a'ayin amangatatsu n a teli n u takpi nshinda adama a mpasa ma ilimaci mi.

6 * <<A'ayin a uwulukpe a ilimaci i maku ma vali ko maku ma uka a shadangi baci, u tuko kaɗarakpi macon ma ma yain kayen ka te a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, adama a uɗarakpa

* 11:45 11:45 Kondo: 1Bit 1:16; Aɗkp 19:2; 20:7. * 12:6 12:6 Kondo: Luk 2:24.

u urunukpa. U tuko dem matambara ko kadya adama a uđarąkpa u uwulukpe.

⁷ Kadarąkpi ki ka yan ta uđarąkpa vi ubana a asu u Magono ma Zuba adama a upala ukuna u uka vi. Uka vi wa woko ta bawu nshinda a mpasa n da n wotsongi yi vi. Mele ma na mi ma ta a kaci ka uka da u matsai maku ma vali ko maku ma uka.

⁸ Uka vi wa baci n ucira u maku ma macon mi wa, wa fuda ta u tuko mmuku ma ntambara n re ko a'adya a re, ka te adama a uđarąkpa u urunukpa ka te kpm adama a uđarąkpa u uwulukpe. Kadarąkpi ki ka yan ta uđarąkpa adama a upala ukuna vi tsara u wulukpe yi kpm wa yan na nshinda wa.>>

13

Mele a kaci ka mabala ma ukpan ma cingi

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa n Haruna,

² <<Ikyamba i uza i shita baci ko i'ari n abudu ko kpm i'ari n itafulishi hal u woko yi mabala ma ukpan ma cingi, a banka yi a asu u Haruna kadarąkpi ko kpm a asu u uza u te a asuvu a alobo a kagali ka ne uza da wari kadarąkpi.

³ Kadarąkpi ki ka takpa ta vuma vi utyoku, u wene baci tsileme tsa tsari a asu u kutsu ki tsu waramai kpm kutsu ki ku uwai hal a asuvu a ukpan, mabala ma ukpan ma cingi ma yi. Pini nala, kadarąkpi ki ka tonuko ama an vuma vi wari na nshinda.

⁴ Shegai asu u da u tafula yi a ikyamba yi pun da baci wari, kpm kutsu ki ku uwa baci a asuvu a ukpan wa, kpm tsileme tsu ikyamba tsi tsu warama baci wa, kadarąkpi ka wutukpa uza mabala mi kau hal a'ayin a shindere.

⁵ Kain ka shindere ki kadarąkpi ki ka doku ka takpa yi utyoku, asu u da u tafula yi vi wa baci pini tyoku da wari kpm u lya kapala n utambura a ikyamba wa, kadarąkpi ki ka asaka yi pini kau ne hal a'ayin a shindere a roku.

⁶ Kain ka shindere ki kadarąkpi ka doku ka takpa yi utyoku u wene, utafula vi u gita baci utana kpm u lya kapala n utambura a ikyamba wa, aku kadarąkpi ki ka tonuko ama vuma vi wa na nshinda

wa, itafulishi i'ya yi koshi. Pini nala, uza vi u zai aminya a ne u woko uza da bawu wari n icadi.

⁷ Shegai itafulishi yi i tuwa i doku baci i tamburai cina u wenike de kaci ka ne a asu u kadarąkpi, kpm u tonuko yi wa na nshinda wa, u kana ta u doku u gono a asu u kadarąkpi ki.

⁸ Kadarąkpi ki ka doku ta ka takpa yi utyoku, itafulishi yi i tambura baci a ukpan vi, aku kadarąkpi ki ka tonuko ama an wari na nshinda; mabala ma ukpan ma cingi ma yi.

⁹ <<Mabala ma ukpan ma cingi ma kana baci uza, a banka yi a asu u kadarąkpi.

¹⁰ Kadarąkpi ki ka takpa yi ta utyoku, abudu yi a shita baci cika aku a waramai a zuwai kpm tsileme tsu asu vi tsu waramai, kpm asu vi u wokoi kutsu,

¹¹ mabala ma ukpan ma cingi ma pige ma yi la vi. Kadarąkpi ki ka tonuko ta ama an vuma vi wari na nshinda. Wa wutukpa yi kau wa, kpaci wa ta na nshinda.

¹² <<Shegai mabala mi ma kimba baci ukpan u ikyamba vi gba, ili i'ya i kanai a kaci ubana a a'ene tyoku da kadarąkpi ki ka fuda ka wene,

¹³ aku kadarąkpi ki ka doku ka takpa yi utyoku mai. Mabala mi ma kimba baci ikyamba gba, kadarąkpi ki ka tonuko ama vuma vi wa na nshinda wa. An u wokoi ikyamba yi gba i waramai, vuma vi wa na nshinda wa.

¹⁴ Shegai kain ka baci dem kutsu ku wuta yi a ikyamba, u woko de la vi uza u nshinda.

¹⁵ Kadarąkpi ki ka takpa kutsu ki utyoku mai, aku u tonuko ama an vuma vi wari na nshinda. Kutsu ki ili i nshinda i'ya, kpaci mabala ma ukpan ma cingi ma.

¹⁶ Shegai kutsu ki ku gono baci ka waramai kpm, she vuma vi u bana a asu u kadarąkpi.

¹⁷ Kadarąkpi ki ka takpa yi ta kpm utyoku, mayun da baci mabala mi ma waramai, aku kadarąkpi ki ka tonuko ama vuma vi wa na nshinda wa, kpaci a wulukpe yi de.

18 <<Vuma waɗi baci n kamici a ikyamba ka ka taɗaj,

19 aku a asu u ɗa kamici ki kaɗi caupa vi u shitai pun, ko kpam asu vi u savaɗai u wokoi san n pun, she u ba u wenike kaɗaraƙpi.

20 Aku kaɗaraƙpi ka takpa asu vi utyoku, mabaɗa mi ma uwa baci a asuvu a ukpan, kpam tsileme tsu asu vi tsu waraɗaj, kaɗaraƙpi ki ka tonuko ta ama an vuma vi waɗi na nshinda. Mabaɗa ma ukpan ma cingi ma ma wutaɗi a asu u kamici ki.

21 Shegai kaɗaraƙpi ki ka takpa yi baci utyoku, u wene baci tsileme tsu asu u kamici ki tsu waraɗa wa, kpam kutsu ki ku uwa a asuvu a ukpan wa, aku ku gitaj utana, kaɗaraƙpi ki ka wutukpa uza u mabaɗa mi kau n ama hal a'ayin a shindere.

22 Kamici ki ka tambura baci ko nte wa a ukpan vi, aku kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama an vuma vi waɗi na nshinda. Mabaɗa ma ukpan ma cingi ma.

23 Shegai kamici ki ka savaɗa baci wa, kpam ka lya kapala n utambura wa, kalani ka kamici ka. Kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama vuma vi wa na nshinda wa.

24 <<Uza u rana baci, aku kutsu ki ku wokoi san n pun ko kpam pun,

25 she kaɗaraƙpi ka takpa yi utyoku mai. Tsileme tsu asu u urana vi tsu waraɗa baci, kpam kutsu ki ku uwai hal a asuvu a ukpan, mabaɗa ma ukpan ma cingi ma ma wutaɗi pini a asu u ɗa u ranai vi. Kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama an vuma vi waɗi na nshinda; kpaci maken ma la wa, mabaɗa ma ukpan ma cingi ma yi.

26 Shegai kaɗaraƙpi ki ka takpa baci ka utyoku, u wene baci tsileme tsu asu tsi tsu waraɗaj wa, kpam kutsu ki ku uwa hal a asuvu a ukpan wa, kpam ku gitaj utana, kaɗaraƙpi ki ka wutukpa yi kau n ama hal a'ayin a shindere.

27 A kain ka shindere, kaɗaraƙpi ki ka doku ka takpa yi utyoku, mabaɗa mi ma tambura baci a ukpan vi, aku kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama an waɗi na nshinda; mabaɗa ma ukpan ma cingi ma yi.

28 Shegai kutsu ki ku lya baci kapala n utambura a ukpan vi wa, aku ku gitaj

utana, ushita u ɗa koshi a asu u ɗa waɗi u ranai vi. Kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama uza mabaɗa mi wa na nshinda wa, kpaci kalani ka urana ka yi koshi.

29 <<Vali ko uka wa baci n kutsu a kaci ko a matsaga,

30 kaɗaraƙpi ki ka takpa yi utyoku, u wene baci kutsu ki ku uwai hal a asuvu a ukpan, kpam tsileme tsa tsari a asu u kutsu ki tsu woloi tsu wokoi woli-woli n mini ma tsulon; kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama an vuma vi waɗi na nshinda. Kpaci kalyatsuwa ka yi, mabaɗa ma ukpan ma cingi ma ma kaci ko matsaga.

31 Shegai kaɗaraƙpi ki ka takpa baci kalyatsuwa ki utyoku mai, u wene baci ka uwa baci a asuvu a ukpan wa, kpam tsileme tsu dan tsa pini a asu u mabaɗa mi wa, aku kaɗaraƙpi ki ka wutukpa vuma vi kau n ama hal a'ayin a shindere.

32 A kain ka shindere, aku kaɗaraƙpi ki ka doku ka takpa kalyatsuwa ki utyoku. Mabaɗa mi ma tambura baci wa, kpam tsileme tsu mini ma tsulon tsa baci pini wa, kpam dem mabaɗa mi ma uwa baci a asuvu a ukpan wa,

33 she u puni kaci ka ne, shegai n a asu u mabaɗa mi wa. Kaɗaraƙpi ka doku ta ka wutukpa vuma vi kau n ama hal a'ayin a shindere a roku.

34 A kain ka shindere ki kaɗaraƙpi ka doku ka takpa kalyatsuwa ki utyoku, ka tambura baci a ukpan wa, kpam ka uwa baci a asuvu a ukpan wa, aku kaɗaraƙpi ki ka tonuko ama an vuma vi bawu waɗi na nshinda. Pini nala, uza mabaɗa vi u zaɗi aminya a ne u woko bawu icadi.

35 Shegai kalyatsuwa ki ka tuwa ka tambura baci a ikyamba, cina tani kaɗaraƙpi ka dana de wa na nshinda wa,

36 kaɗaraƙpi ki ka doku ka takpa ka utyoku. Ka tambura baci a ukpan vi, kotsu kaɗaraƙpi ki ka zami uwene tsileme tsu mini ma tsulon wa, kpaci vuma vi wa ta na nshinda.

37 Shegai kaɗaraƙpi ki ka wene baci kalyatsuwa ki ka tana, kpam tsileme tsu dan tsari a uwuta pini, mabaɗa mi ma tana de la vi, uza mabaɗa vi wa na nshinda wa. Kaɗaraƙpi ka tonuko ama vuma vi wa na nshinda wa.

38 <<Vali ko uka wa baci n ikyamba padi-padi pun,

39 kaɗarakpi ka takpa yi utyoku. Apani yi a'a baci kapusuwali, apani a ɗa yi koshi, wa na nshinda wa.

40 <<Kenji ka vuma ka wolo baci hal kaci ka wokoi n kukpani, vuma vi wa na nshinda wa.

41 Kenji ka kapala ka kaci ka baci ka woloi hal kucen ku ne ku wokoi n kukpani, wa na nshinda wa.

42 Shegai kutsu ka baci pini san n pun a kukpani ki ko kukpani ku kucen ki, mabala ma ukpan ma cingi ma ma wutaji pini a kaci ko kucen ka kari n kukpani ki.

43 Kaɗarakpi ki ka takpa yi utyoku. Ushiti wa baci pini a asu u kutsu ka kari a kaci ko kucen ku ne ki san n pun, tyoku ɗa mabala ma ukpan ma cingi ma tsu wuta a ukpan,

44 mabala ma ukpan ma cingi ma yi. Wa ta na nshinda. U kana ta kaɗarakpi ki ka tonuko ama an vuma vi wari na nshinda adama a kutsu ka kari a kaci ka ne ki.

45 <<Uza mabala vi wa uka ta akashi, u asaƙa kpm kenji ka ne bawu u ɗaɗaj. U pala ajiri a ne n u salasi, <Mpa uza u nshinda ɗa! Mpa uza u nshinda ɗa!>

46 Wa woko ta uza u nshinda gba a'ayin a mabala yi, kpm wa rongo ta utyoku u ne a uroto u agali.

Mele a kaci ka upama

47 <<A cina baci aminya a tsileme ko a aminya a linin a pamai,

48 ko upama vi wa baci a ili i'ya a cai n tsugbere tsu linin ko n tsileme tsu ncon, ko a ukpan, ko kpm a ili i'ya a yain n ukpan, mabala ma cingi ma.

49 Upama vi wa baci tyoku u mini ma mete ko kpm san-san a aminya yi ko a ukpan vi ko a ili i'ya a cai, ko kpm a ili i'ya a yain n ukpan, mabala ma cingi ma, kpm u kana ta a wenike kaɗarakpi.

50 Kaɗarakpi ka takpa upama vi utyoku mai, pini nala, u wutukpa ili i'ya i'ari n upama vi kau ubana a'ayin a shindere.

51 Kain ka shindere ka rawa baci, wa doku ta u takpa upama vi utyoku. Upama

vi u tambura baci a aminya yi ko a ili i'ya a cai ko a ukpan, ko kpm gba ili i'ya baci dem a yain n ukpan, mabala ma cingi ma; ili yi i woko ta i nshinda.

52 U kana ta kaɗarakpi ki ka runukpa aminya yi, ko ili i'ya a cai n tsileme tsu ncon ko tsugbere tsu linin, ko kpm gba ili i'ya a yain n ukpan i'ya mabala mi ma kanai. An u wokoi ili i na yi mabala ma cingi ma, u kana ta a runukpa i'ya.

53 Shegai kaɗarakpi ki ka takpa baci utyoku mai, u wenei upama vi u tambura a aminya yi ko a ili i'ya a cai, ko kpm gba ili i'ya a yain n ukpan wa,

54 aku kaɗarakpi ki ka zuwa a zai ili yi. Pini nala, u doku u wutukpa ili yi kau ubana a'ayin a shindere a roku.

55 Aku u doku u takpa ili i'ya a zai vi utyoku. Upama vi u savada baci mini wa, ko an u wokoi u kpaɗaj utambura, ili yi i'a ta na nshinda. A runukpa i'ya, ko upama vi wa baci a asuvu ko a kateshe ka ili yi.

56 Shegai kaɗarakpi ki ka takpa baci ili yi utyoku, aku u wenei upama vi u kporo ɗe an a zai i'ya, u kara asu u ɗa upama vi wari a aminya yi, ko a ili i'ya a cai vi, ko kpm gba ili i'ya a yain n ukpan.

57 Upama vi u doku baci u wutaji a aminya yi ko a ili i'ya a cai vi, ko kpm gba ili i'ya a yain n ukpan, mabala ma utambura ma, u kana ta a runukpa ili yi.

58 Shegai upama vi u puwan baci gba an a zai aminya yi, ko ili i'ya a cai vi, ko kpm gba ili i'ya a yain n ukpan, a doku a zai i'ya ya woko ta ili i'ya i'ari na nshinda wa.>>

59 Mele ma na mi a kaci ka upama u ɗa wari a aminya a tsileme tsu ncon ko aminya a linin, ko a ɗa a cai ko kpm a ɗa a yain n ukpan, tsara a reve ko ili yi i'a na nshinda ko i'a na nshinda wa.

14

Uwulukpe u uza mabala ma ukpan ma cingi

1 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

2 <<Mele ma na mi ma ta a kaci ka aza ɗa a ka ciga uwulukpe a mabala ma ukpan

* 14:2 14:2 Kondo: Mak 1:40,44; Luk 5:12,14

ma cingi: *Aza dā baci a tanaḡi u kanaḡa ta a tuko le a asu u kaḡarākpi.

³ Kaḡarākpi ki ka bana a uroto u agali yi u takpa uza u mabaḡa mi utyoku. Uza u mabaḡa vi u tanaḡa baci,

⁴ kaḡarākpi ki ka zuwa a tuko nnu n re ma uma n dā bawu maḡi na nshinda, n katyangi ka maḡanga ma sida, n tsugbere tsu shili, n avuku a kacilumaḡi adama a uza dā a ka wulukpe vi.

⁵ Kaḡarākpi ki ka zuwa a kiḡa manu ma te a maḡbodo ma cin ma a shaḡangi n mini ma aḡaḡa ma shinga.

⁶ Pini nala, u bidya manu ma ma maḡi n uma vi, n macaka ma sida mi n tsugbere tsu shili n avuku a kacilumaḡi yi, u lyubugu pini a asuvu mpasa n manu ma a kiḡai a mini ma aḡaḡa ma shinga mi.

⁷ Aku u vishanaḡaḡa vuma dā a ka wulukpe adama a mabaḡa ma ukpan ma cingi mi mpasa mi hal kushindere. Pini nala, u tonuko ama yi a wulukpe yi dē, aku u aḡaḡaḡa manu ma maḡi n uma vi ma imkpa.

⁸ <<Uza dā a ka wulukpe vi u kanaḡa ta u zaḡi aminya a ne u kuruwa kenji ka ne gbaḡa kpaḡa u sumba. Wa woko ta uza dā u nambaḡi nshinda. Pini nala, wa gono ta pini a agali yi, sheḡai wa dusuku pini a katani ka ne wa hal she a'ayin a shindere.

⁹ Kain ka shindere ki ka rawa baci, wa kuruwa ta gbaḡa kenji ka ne, n matsaḡa ma ne, n aḡala a'eshi a ne, n kenji ka ikyamba i ne gba. Wa za ta aminya a ne kpaḡa u sumba. Aku u woko uza dā u nambaḡi nshinda.

¹⁰ <<Kain ka kulla, wa tuko ta mmuku ma a'ondom n re n dā lyopoi wa, n maku ma macon ma kayen ka te ma ma lyopoi wa, n akundatsu a kuden a teli a kira ku lewu ka a juḡuḡi n manivi adama a uḡarākpa u ilya, naḡa ndele n manivi n tatsu.

¹¹ Kaḡarākpi ki ka tuko vuma vi n icanga i nala yi a kapala ka Magono ma Zuba a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

¹² Kaḡarākpi ki ka bidya maku ma kondom ma te n madele ma manivi mi u yain uḡarākpa u utsupa unyushi u cingi, u raḡuḡba kpaḡa u dā u woko uḡarākpa u uraḡuḡba ubana a asu u Magono ma Zuba.

¹³ U kiḡa macon mi a asu u dā a ka kiḡaḡa nnama ma uḡarākpa u uwulukpe n uḡarākpa u urunukpa. Tyoku dā uḡarākpa u uwulukpe waḡi u kaḡarākpi, nala dem uḡarākpa u utsupa unyushi u cingi wa woko u kaḡarākpi. Uḡarākpa u na vi wa ta uwulukpi cika.

¹⁴ Kaḡarākpi ki ka kene mpasa ma uḡarākpa u utsupa unyushi u cingi vi, u gbara n dā a ucoli u kutsuvu ku ulyaki ku uza dā a ka wulukpe vi, n majubu ma pige ma kukere ku ulyaki ku ne, n majubu ma pige ma kune ku ulyaki ku ne.

¹⁵ Pini nala, kaḡarākpi ki ka kene manivi mi a katau ka kukere ku uḡala ku ne,

¹⁶ u doḡongusu majubu ma ne ma kukere ku ulyaki pini a manivi ma maḡi a katau ka kukere ku uḡala ki, u vishanaḡa ma hal kushindere a kapala ka Magono ma Zuba.

¹⁷ Manivi ma ma buwa a katau ka kukere ku ne ki, u doḡongu majubu ma kukere ku ulyaki ku ne, aku u gbara n dā a ucoli u kutsuvu ku ulyaki ku uza dā a ka wulukpe vi, n majubu ma pige ma kukere ku ulyaki ku ne, n majubu ma pige ma kune ku ulyaki ku ne, a asu u dā a'ari a gbaraḡai mpasa ma uḡarākpa u utsupa unyushi u cingi.

¹⁸ Manivi ma ma buwai a katau ka kukere ku kaḡarākpi ki, u tsunku vuma vi a kaci. Nala kaḡarākpi ka pala ukuna u vuma vi a asu u Magono ma Zuba.

¹⁹ <<Aku kaḡarākpi ki ka yain uḡarākpa u uwulukpe tyoku u uḡarākpa u upala ukuna adama a vuma dā a wulukpei vi an waḡi naḡa nshinda. Pini nala, kaḡarākpi ka kiḡa manama ma uḡarākpa u urunukpa.

²⁰ Kaḡarākpi ki ka yain uḡarākpa u urunukpa n uḡarākpa u ilya a zuba u asuḡarākpa vi. Tyoku dā wa palasa ukuna u vuma u dā a wulukpei u dā la vi. Vuma vi wa woko nshinda wa.

²¹ <<Sheḡai vuma vi wa baci n ucira u dā wa fuḡa wa tuko icanga i na yi wa, u tuko kondom ka te adama a uḡarākpa u upala ukuna, a yain uḡarākpa u uraḡuḡba adama a uwulukpe u ne. U tuko dem kakundatsu ka kuden ku te ku kira ku lewu, ka a juḡuḡi n kunzu ku te asuvu a

kunzu ku tatsu ku ma manivi adama a udaraki u ilya, n madele ma manivi.

²² U tuko dem a'adya a re ko kpm mmuku ma ntambara n re, i'ya baci dem wa fuda wa tuko. Ma te adama a udaraki u uwulukpe, ma te kpm adama a udaraki u urunukpa.

²³ Kain ka kulla vuma vi u tuko le a kapala ka kadaraki adama a uwulukpe vi. U tuko le a utsutsu u Katani ka Ugawunsa a asu u Magono ma Zuba.

²⁴ Kadaraki ki ka bidya maku ma kondom ma udaraki u utsupa unyushi u cingi kabolo n madele ma manivi mi, u radugba i'ya ubana a asu u Magono ma Zuba u woko udaraki u uradugba.

²⁵ U kida macon ma udaraki u utsupa unyushi u cingi vi, aku u kene mpasa mi u gbara n da a ucoli u kutsuvu ku ulyaki ku uza da a ka wulukpe vi, n majubu ma pige ma kukere ku ulyaki ku ne, n majubu ma pige ma kune ku ulyaki ku ne.

²⁶ Pini nala, kadaraki ki ka tsungu manivi mi a katau ka kukere ku ugula ku ne,

²⁷ u dobongusu majubu ma ne ma kukere ku ulyaki pini a manivi ma mari a katau ka kukere ku ugula ki, u vishanasa ma kushindere a kapala ka Magono ma Zuba.

²⁸ Kadaraki ki ka gbarasaka uza da a ka wulukpe vi manivi ma mari a katau ka kukere ku ugula ku ne ki, a asu u da a gbarasai mpasa ma udaraki u utsupa unyushi u cingi, wata, a majubu ma kukere ku ulyaki ku ne, n ucoli u kutsuvu ku ulyaki ku ne, n majubu ma pige ma kukere ku ulyaki ku ne, n majubu ma pige ma kune ku ulyaki ku ne.

²⁹ Manivi ma ma buwai a katau ka kukere ku kadaraki ki, u tsunku vuma vi a kaci. Nala kadaraki ka pala unyushi u vuma vi a asu u Magono ma Zuba.

³⁰ Pini nala, kadaraki ka daraki a'adya ko ntambara, i'ya baci gai dem vuma vi wa fuda wa tuko.

³¹ Ma te adama a udaraki u uwulukpe, ma te kpm adama a udaraki u urunukpa kabolo n udaraki u ilya. Tyoku da kadaraki ki ka yan udaraki u upala ukuna a asu u Magono

ma Zuba adama a vuma da a wulukpei vi da la vi.

³² Nala vi mele ma a kaci ka uza da wari n mabala ma ukpan ma cingi, uza da wari n ucira u da wa tuko ucanga u udaraki adama a uwulukpe u ne tyoku da a ka ciga wa.>>

Utakpa u nshinda n kuwa ka kari n upama

³³ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa n Haruna,

³⁴ <<A'ayin a da baci i uwai a uyamba u Ka'ana u da ma naka da u woko uyamba u de, mele ma ya tono ma na n zuwa baci upama u wutaji a kuwa ku roku a uyamba vi.

³⁵ Gba uza da baci dem wari n kuwa ki u kana ta u tuwa u tonuko kadaraki, u dana, <N wene ta ili i roku yavu upama a kuwa ku va.>

³⁶ Pini nala, kadaraki ki ka zuwa ta a wutukpusa ucanga u kuwa vi gba a ulanga kahu u uwa a kuwa ki u takpa upama vi utyoku, tsara gba ili i kuwa yi i woko na nshinda wa.

³⁷ Aku kadaraki ka uwa pini u takpa utyoku u upama u da wari a kasaga ki, wa baci tyoku u mini ma mete ko kpm san-san n padipadi, kpm upama vi u uwa baci a asuvu a kasaga ki,

³⁸ aku u wuta pini u gbagirya kuwa ki hal a'ayin a shindere.

³⁹ U kana ta kadaraki ki ka gono kain ka shindere u takpa kuwa ki utyoku. Upama vi u tambura baci a asaga yi,

⁴⁰ aku kadaraki ki ka zuwa a takpusa atali a da a'ari n upama vi a vutalasa a da a asu u nshinda a uroto u ilyuci.

⁴¹ Pini nala, u zuwa kpm a sadara gba asaga a asuvu a kuwa ki, aku cin tsa a sadarai vi a pura tsa a ba a wotsongu a uroto u ilyuci a asu u da wari na nshinda.

⁴² Pini nala, u zami atali a roku a ukusa a da a asu u da a takpusai a nife yi, aku kpm a reku cin tsu savu a gunuwan asaga a kuwa yi.

⁴³ <<Upama vi u doki baci u wutaji pini a kuwa ki kpm, cina u takpusa de atali yi kpm a sadarasai kuwa ki a lapulai a gunuwain ka,

44 kadarakpi ki ka tuwa ka takpa u da utyoku. Upama vi u tambura baci a kuwa ki, mabala ma cingi ma. Kuwa ki ka ta na nshinda.

45 She a wasa kuwa ki, n atali yi na ndanga mi gba n ili i'ya a gunuwunkai kuwa ki, aku a wutukpa i'ya a uroto u ilyuci ubana a asu u nshinda.

46 Uza da baci dem u uwai a kuwa ki a asuvu a a'ayin a da kadarakpi ki ka zuwai a gbagiryai ka, wa woko ta uza u nshinda ubana kuvuli.

47 Uza da baci dem u lavutai ko u lyai ilikulya pini a kuwa ki u kana ta u zai aminya a ne.

48 <<Shegai kadarakpi ki ka tuwa baci ka takpai kuwa ki utyoku, kpm upama vi u doku u wuta u tambura pini a kuwa ki wa, a'ayin a da a gunuwain ka vi, u tonuko ama, kuwa ki ka na nshinda wa, kpaci upama vi u buwa kpm wa.

49 Kadarakpi ki ka bidya ta nnu n re, n macaka ma madanga ma sida, n tsugbere tsu shili, n avuku a kacilumani tsara u utakpa nshinda n kuwa ki.

50 Wa kida ta manu ma te a asuvu a n re mi a zuba u magbodo ma cin ma a shadangi n mini ma agata ma shinga.

51 Pini nala, u bidya macaka ma sida mi, n avuku a kacilumani yi, n tsugbere tsu shili tsi, n manu ma te ma mari n uma vi u lyubugu pini a mpasa n manu ma a kidai a zuba u mini mi, aku u vishanasa a kuwa ki hal kushindere.

52 Nala wa takpa nshinda n kuwa ki na mpasa n manu mi, n mini ma agata ma shinga mi, n manu ma uma, n madanga ma sida, n avuku a kacilumani, n tsugbere tsu shili.

53 Aku u asaka manu ma uma mi ma laza ubana a mete a uroto u ilyuci. Tyoku da wa shadangu mele ma utakpa u unyushi u cingi u da la vi, kpm a takpa de la vi nshinda n kuwa mi.

54 <<Mele ma na mi a kaci ka mabala ma cingi ma ukpan u ikyamba icun kau-kau ma n mabala ma kalyatsuwa,

55 n upama a matogo n a'uwa,

56 n ushita n abudu n itafulishi,

57 tsara a reve ko ili i'a na nshinda ko i'a n i'ya wa.>>

15

Mele a kaci ka ikyamba i'ya i'ari na nshinda

1 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa n Haruna,

2 <<Tonuko aza a Isara'ila vu dana: Vali da baci dem wari na ncana, ncana mi ma zuwa yi ta u woko na nshinda.

3 Mele ma nshinda ma ne ma na adama a ncana n ne: Ko tsalali tsi tsu buwa baci ulala ko kpm tsu asakai ulala, vuma vi wa ta na nshinda.

4 <<Ivamkpatu i'ya baci dem vuma vi u vakunki ya woko ta na nshinda. Kpm dem gba ili i'ya u dusunki ya woko ta dem na nshinda.

5 Uza da baci dem u sawai ivamkpatu i ne u kana ta u zai aminya a ne aku u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

6 Nala dem uza da baci u dusuki a ili i ndishi i'ya vuma vi u dusunki, u kana ta u zai aminya a ne aku u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

7 <<Uza da baci dem u sawai vuma vi u kana ta u zai aminya a ne aku kpm u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

8 <<Vuma vi cikpunka baci uza da bawu wari na nshinda atatsa, u kana ta u zai aminya a ne aku u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

9 <<Ugalu u da baci dem vuma u yuwai u dusunki, wa woko ta na nshinda.

10 Uza da baci dem u sawai ili i'ya vuma vi u dusunki, wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli. Uza da kpm dem u cangai ili i'ya vuma vi u sawai ko u dusunki, u kana ta u zai aminya a ne aku u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

11 <<Uza da baci dem uza u ncana mi u sawai kahu u zai akere a ne, u kana ta u zai aminya a ne aku u sumba, kpm wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

12 <<Magbodo ma cin ma baci uza u ncana vi u sawai a ka tasa ta ma, shegai gba icanga i manyan i'ya a shei a madanga i'ya baci vuma vi u sawai, a zai i'ya.

13 <<A'ayin a da baci uza u ncana vi u tana, u keci a'ayin a shindere adama a

utakpa u nshinda n ne. U kana ta u zai aminya a ne aku u sumba n mini ma agata ma shinga, pini nala, wa woko ta uza da a wulukpei.

¹⁴ Kain ka kulla, u tuko a'adya a re ko mmuku ma ntambara n re a asu u Magono ma Zuba a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, aku u naka kadarapki.

¹⁵ Kadarapki ki ka yain udarapka n ma te adama a udarapka u uwulukpe, ma te kpam adama a udarapka u urunukpa. Kadarapki ki ka yan ta udarapka u upala ukuna u ne a kapala ka Magono ma Zuba adama a ncana n ne.

¹⁶ <<Mini ma tsalali ma lala baci uza a ikyamba, u kana ta u sumba, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

¹⁷ Gba kunya ko kpam ukpan u da baci dem mini ma tsalali tsi ma sawai, u kana ta a zai ka, kpam ka rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

¹⁸ <<Vali vaku baci n uka hal mini ma tsalali ma wutai, u kana ta gba le a sumba, kpam a ka rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

¹⁹ <<Uka wene baci nshinda ma uwoto, wa rongo ta na nshinda hal a'ayin a shindere, kpam gba uza da baci dem u sawa yi wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

²⁰ <<Ili i'ya baci dem uka vi u vakunki ko kpam u dusunki a'ayin a da wari a nshinda ma uwoto mi, ya rongo ta na nshinda.

²¹ Uza da dem u sawai ivamkpatsu i ne, u kana ta u zai aminya a ne kpam u sumba, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

²² Uza da baci dem u sawai ili i'ya u dusunki, u kana ta u zai aminya a ne kpam u sumba, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

²³ Ili i'a baci pini a zuba u ivamkpatsu yi ko kpam ili i'ya u dusunki vi, a'ayin a da baci uza roku u sawai i'ya wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

²⁴ Vali vaku baci n eyi a'ayin a da wari na nshinda ma uwoto mi hal mpasa mi n sawa yi, wa rongo ta na nshinda hal a'ayin a shindere. Gba ivamkpatsu i'ya

baci u vakunki ya woko ta dem na nshinda.

²⁵ <<Uka wa lala baci mpasa a'ayin ushani, bamu n a'ayin a uwene nshinda ma uwoto n ne, ko kpam uwene u nshinda mi n wura baci a'ayin, wa rongo ta na nshinda a'ayin a da wa lala vi dere tyoku da u tsu yan wa baci a asuvu a nshinda ma uwoto n ne.

²⁶ Ivamkpatsu i'ya baci dem u vakunki ko kpam ili i'ya baci dem u dusunki a a'ayin yi, ya rongo ta na nshinda dere tyoku u a'ayin a uwene nshinda ma uwoto n ne.

²⁷ Uza da baci dem u sawai ili i nala yi wa woko ta na nshinda. U kana ta u zai aminya a ne kpam u sumba, kpam wa rongo ta na nshinda ubana kuvuli.

²⁸ <<A'ayin a da baci ulala vi u kotsoi, u keci a'ayin a shindere, nala wura baci, wa woko ta uza da a wulukpei.

²⁹ Kain ka kulla, u tuko kadarapki a'adya a re ko kpam mmuku ma ntambara n re a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

³⁰ Aku kadarapki ki ka yain udarapka n ma te adama a udarapka u uwulukpe, ma te kpam adama a udarapka u urunukpa. Kadarapki ki ka yan ta upala ukuna u ne a kapala ka Magono ma Zuba adama a nshinda ma ulala u ne.

³¹ <<Tyoku da ya takpa mu aza a Isara'ila kau da la vi a asuvu a nshinda n le, tsara a kuwa adama a nshinda n le a asu u unangasa mu Katani ka Kavasuu ka kari a mere ma le wa.

³² Nala vi mele ma a kaci ka uza da tsalali tsu ne tsa lala n uza da wari na nshinda adama a ulala u mini ma tsalali.

³³ Nala dem uka u da wa wene nshinda ma uwoto, n vali ko uka da wa lala, kpam dem n vali da vaki n uka da wari na nshinda ma uwoto.>>

16

Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi

¹ Magono ma Zuba ma dansai n Musa cina aloba a Haruna a re a kuwa de, aza da a tuwai a kapala ka Magono ma Zuba

a nekei akina a da bawu a'ari uwulukpi ucun u da bawu u tonuko le a yain.*

² U danai, <<Tonuko utoku u wunu Haruna kotsu u uwa Asu u da u Lakai Uwulukpi a kucina ku kunya ku ubarapka kavama wa, kpaci nte n tsu wenike pini kaci ka va a asuvu a kalishi a zuba u kakimbatsu ka utakpa unyushi u cingi, wata, a asu u utakpa u unyushi u cingi. U 'yuwan baci upana urono u atsuvu u na vi, wa kuwa ta.

³ <<Shegai tyoku da Haruna wa uwa a Asu u da u Lakai Uwulukpi vi u da na: u tuko ve kagono ka kanaka adama a udarapka u uwulukpe n kondom adama a udarapka u urunukpa.

⁴ Kahu u uwa pini, u kana ta u sumba ve aku u uka ntogo ma uwulukpi n ne n aminya a linin,† wata, matogo ma kenu n magbidi ma ucaku n kagbawatsu n funi.

⁵ Gba kabolo ka aza a Isara'ila a ka naka ta Haruna vi ngaji n re adama a udarapka u uwulukpe n kondom adama a udarapka u urunukpa.

⁶ <<Haruna vi wa darapka ta kagono ka kanaka ki adama a udarapka u uwulukpe u kaci u ne, aku kpam u takpa unyushi u cingi u ne n u aza a kuwa a ne.

⁷ U bidya kpam ngaji n re n nala mi u tuko n da a kapala ka Magono ma Zuba a utsutsu u Katani ka Ugawunsa.

⁸ U varanku ngaji n re mi uruta, ma te adama a Magono ma Zuba, ma te kpam adama a Azazel‡.

⁹ Ma baci uruta u rukpai a kaci ka ne adama a Magono ma Zuba, she u tuko ma a kapala ka Magono ma Zuba u yain udarapka u uwulukpe n ma.

¹⁰ Shegai ma uruta u rukpai a kaci ka ne adama a Azazel vi, a ka tuko ta ma n uma a kapala ka Magono ma Zuba, tsara a yanka ma manyan adama a utakpa u unyushi u cingi a tutsuku ma ubana a Azazel a kakamba.

¹¹ <<Haruna kpam wa tuko ta kagono ka kanaka a kapala ka va ka woko yi

udarapka u uwulukpe u ne n utakpa u unyushi u cingi u ne n u aza a kuwa a ne; pini nala, u kida kanaka ki adama a udarapka u uwulukpe u ne.

¹² Wa bidya ta ipurukatsu i akina i urunukpa ili i magulani ushadangi n tsikina a asudarapka u da wari a kapala ka Magono ma Zuba. U shadangu kpam akere a re a ne n maluba ma ili i magulani, aku u banka i'ya a kucina ku kunya ku ubarapka ki.

¹³ Aku u tsungu ili i magulani yi pini a akina a kapala ka Magono ma Zuba, tsara kanga ka ili i magulani yi ka kimba kakimbatsu ka utakpa u unyushi u cingi ka Akpati u Kazuwamgbani ki, tsara u kuwa wa.

¹⁴ Aku u kene mpasa n kagono ka kanaka ki u vishanasa n da n majubu ma ne a kapala ka kakimbatsu ka utakpa unyushi u cingi vi a kapashi ka kasana. Wa vishanasa ta mpasa mi a kapala ka kakimbatsu ki n majubu ma ne hal kushindere.

¹⁵ <<Pini nala, u kida malala ma udarapka u uwulukpe adama a ama yi, u tuko mpasa mi a kucina ku kunya ku ubarapka ki. Wa yanka ta dem n da tyoku da u yankai mpasa n kagono ka kanaka mi, wata, wa vishanasa ta n da a zuba u kakimbatsu ka utakpa unyushi u cingi ki n a kapala ka kakimbatsu ki dem.

¹⁶ Tyoku da wa yan da la vi u takpa unyushi u cingi u Asu u da u Lakai Uwulukpi vi adama a nshinda n u'yangasaka n unyushi u cingi u aza a Isara'ila gba. Nala dem wa yanka Katani ka Ugawunsa ka kari pini a mere ma ili i nshinda i le.

¹⁷ Uza wa la wa uwa a Katani ka Ugawunsa ki a'ayin a da Haruna vi wa uwa pini a Asu u da u Lakai Uwulukpi adama a utakpa u unyushi u cingi u kaci ka ne n aza a kuwa a ne gba n kakuma ka aza a Isara'ila vi gba wa, ubana a'ayin a da wa wuta.

† 16:4 16:4 Linin icun i aminya a da a tsu yan n a'agu a mete a da. A tsu yan ta n ugbami cika kpam a tsu asaka uza u lemgbe cika wa. ‡ 16:8 16:8 Akorongi ushani a wushuku ta an kala ka Azazel ka na ki kala ka kashila ka ityoni u cingi ka roku ka, kpam a kakamba ka wari. A yanka magaji mi udarapka adama a ne wa, shegai a zuwa ta ma a kapala ka Magono ma Zuba aku a tutsuki ma ubana a kakamba. An a tutsuki ma vi, u wenike ta a bidya ta unyushi u cingi u aza a Isara'ila a laza n u da.

18 Pini nala, Haruna vi wa wuta ta u bana a asudarąkpa u da wari a kapala ka Magono ma Zuba vi u yanka u da udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi. Aku u dobo mpasa n kanaka ki na mpasa n magaji mi u gbara n da a avana a asudarąkpa vi.

19 U vishanasa mpasa mi n majubu ma ne hal kushindere a zuba u asudarąkpa vi. Tyoku da wa takpa nshinda n asudarąkpa u da gai la vi adama a ili i nshinda i aza a Isara'ila, kpam u neke i'ya n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba.

20 <<A'ayin a da baci u kotsoi utakpa u unyushi u cingi u Asu u da u Lakai Uwulukpi n Katani ka Ugawunsa n asudarąkpa vi, aku u tuko magaji ma mari n uma vi a kapala ka Magono ma Zuba.

21 U tadangu akere a re a ne a kaci ka magaji mi, aku u dansa gba tsicingi tsu aza a Isara'ila, n u'yangasaka u le gba, n unyushi u cingi u le gba. Nala wa tsunku magaji mi unyushi u cingi u aza a Isara'ila. Pini nala, u naka uza u da a dangasai u loki magaji mi u tutsuku ma ubana a kakamba.

22 Magaji mi ma canga ta gba unyushi u cingi vi a kaci ka ne ubana a kakamba ka bawu uza wari; vuma vi wa asaka ta ma ma laza ubana a kakamba.

23 <<Aku Haruna vi u gono pini a Katani ki u mondo aminya a linin a da u ukai an u uwai a Asu u da u Lakai Uwulukpi vi, aku u asaka a da pini.

24 U sumba kaci ka ne pini a ulanga u asu u uwulukpi vi, aku u gono u uka aminya a roku a ne a tsudarąkpi. Pini nala, u ba u yain udarąkpa u urunukpa adama a kaci ka ne n udarąkpa u urunukpa adama a ama, n utakpa u unyushi u cingi adama a kaci ka ne n ama.

25 U runukpa manivi ma nnama ma udarąkpa u uwulukpe vi a asudarąkpa.

26 <<Uza da asakai magaji ubana a kakamba ka Azazel ki, u kana ta u zai aminya a ne kpam u sumba. Pini nala,

wa fuda ta u gono u uwa a asu u da a shigbai agali yi.

27 Kagono ka kanaka ki n magaji ma udarąkpusa u uwulukpe, ma a tukoi mpasa n le a Asu u da u Lakai Uwulukpi a yankai udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi vi, a ka banka le ta a uroto u agali a runukpa ukpan u le n inyama i le n icanga i katsuma i le n awuyen yi dem.

28 Uza da u runukpai i'ya vi, she u za ve aminya a ne aku kpam u sumba. Pini nala, wa fuda ta u gono a asu u da a shigbai agali yi.

29 <<Mele ma na mi ma yan ta pini ara de ubana: Kain ka kupa dem ka uwoto u shindere, ya yan ta kakuli§, ya yan manyan wa ko kenu, ko uza u iyamba u da baci tani ko kpam kamoci ka kari ndishi a asuvu a de.

30 Kain ka nala ki, kadarąkpi ka yan ta udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi u de gba, tsara a takpa nshinda n de a kapala ka Magono ma Zuba.

31 Kain ka nala ki ka woko da ta kain ka Ashibi * ka wunvugusa gba, u kana ta i yain kakuli. Mele ma na mi ma yan ta pini ara de ubana.

32 Kadarąkpi ka a tsunki manivi ma uneke adama a manyan tsara u lyai agadu a tata u ne u woko Magono ma Adarąkpi, aya wa yan udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi. Aya wa uka aminya a linin, aminya a da a'ari uwulukpi,

33 u yain kpam udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi u Asu u da u Lakai Uwulukpi n Katani ka Ugawunsa n asudarąkpa. Wa yanka ta dem adarąkpi n gba kakuma ka aza a Isara'ila.

34 <<Mele ma na mi ma yan ta pini ara de ubana. Udarąkpa u utakpa u unyushi u cingi a ka yansa ta u da kayen dem kuten adama a gba unyushi u cingi u aza a Isara'ila.>>

Musa yan ta ko ndya wa derere tyoku da Magono ma Zuba ma tonuko yi.

§ 16:29 16:29 kakuli Kalen ka udani u <<kakuli>> pini na vi, ka wenike ta uza u bishinka kaci ka ne ilikulya n uso ili icun kau-kau n kushumba n u'uka akpata hal dem na nvain n uka. * 16:31 16:31 Ashibi Kain ka Ashibi, kalen ka ne ka <<Kain ka uwunvuga>>.

17

Mele a kaci ka utakuma u mpasa

¹ Aku Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko Haruna n alobo a ne n aza a Isara'ila gba ili i'ya Magono ma Zuba ma tonuko le i'ya naha:

³ Uza da baci dem asuvu a kuwa ku aza a Isara'ila u kidai kanaka ko macon ko malala asuvu a asu u da a shigbai agali ko kpm a uroto u agali vi,

⁴ bawu u tukoi ma kune a utsutsu u Katani ka Ugawunsa a kapala ka Katani ka Kavasu ka Magono ma Zuba, vuma nala vi a ka kana yi ta n unyushi u uwotsongu mpasa. U kana ta a peci yi n ama a ne.

⁵ Kalen ka mele ma nala mi ma, kotsu aza a Isara'ila a asaka udarakpusa kabarikete a asu vi. U kana ta a tuko Magono ma Zuba kune ku le a asu u kadarakpi a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, aku u yanka n da udarakpa u ndishi n shinga ubana a asu u Magono ma Zuba.

⁶ Kadarakpi ka vishanasa ta mpasa mi a asudarakpa u Magono ma Zuba a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, aku u runukpa manivi mi, ma woko ili i magulani ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba.

⁷ A ka doku a ka banka udarakpa u le a asu u ityonshi i'ya i'ari yavu nlala wa, n da a tsu yansaka tsishankala*. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u le ushani ubana.

⁸ <<Vu tonuko le kpm: Gba uza da dem wari uza u kuwa ku aza a Isara'ila, ko kamoci ka kari ndishi a asuvu a le, uza da u yain udarakpa u urunukpa ko udarakpa u roku

⁹ aku u kpadaj utuko ma a utsutsu u Katani ka Ugawunsa kotsu u yain udarakpa u ne a asu u Magono ma Zuba, a ka pece yi ta n ama a ne.

¹⁰ <<Gba uza da dem wari uza u kuwa ku aza a Isara'ila, ko kamoci ka kari ndishi a asuvu a le, uza da u takumai inyama i'ya i'ari na mpasa, mpa Magono

* **17:7 17:7** yansaka tsishankala Kalen ka uyan tsishankala pini na ka ukpada uyan ili i'ya Kashila ka ciga, aku a kpatala a lyaka ameli kayala. Kondo dem Adkp. 19:29; 20:5, 6; 21:7, 9, 14.

ma Zuba ma yan ta tsilala n vuma u nala vi n peci yi n ama a ne.

¹¹ Uma u ili i uma dem, wa ta a mpasa, da i zuwai mpa Magono ma Zuba n naka da mpasa n woko ili i utakpa u unyushi u cingi a asudarakpa adama a uma u de. Kpaci mpasa uma u da, adama nala mpasa n da ma takpa unyushi u cingi.

¹² Adama nala da n tonukoi aza a Isara'ila: <Ko uza a asuvu a de kotsu u takuma inyama i'ya i'ari na mpasa wa, nala dem amoci a da a'ari a de.>

¹³ <<Gba uza u Sama'ila ko kamoci ka kari a asuvu a le, uza da banai tsutofi aku u wunai manama, ko manu ma a tsu takuma, u kana ta u kida ili i'ya u wunai vi u wotsongu mpasa mi aku u pala n kayala.

¹⁴ Uma u ili i uma dem, wa ta a mpasa, da i zuwai n tonukoi aza a Isara'ila kotsu a takuma inyama i ili u uma na mpasa wa, kpaci uma u ili i uma dem wa ta asuvu a mpasa. Gba uza da takumai inyama i'ya i'ari na mpasa, a ka pece yi ta n ama a ne.

¹⁵ <<Gba uza u iyamba ko kamoci uza da baci takumai manama ma ma kuwai agifa, ko ma manama ma mete ma wunai, u kana ta u zai aminya a ne kpm u sumba. Gba n nala wa rongo ta pini na nshinda ubana kuvuli kahu a wulukpe yi.

¹⁶ Shegai u za baci aminya ne wa, ko kpm bawu u sumbai, unyushi u ne wa ta a kaci ka ne.>>

18

Mele a kaci ka tsugbani

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko aza a Isara'ila: Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

³ Kotsu i yansa tyoku da aza a uyamba u Masar a asu u da i dusuki a yansai wa, ko kpm tyoku u aza a uyamba u Ka'ana a asu u da ma ciga n banka da; kotsu i yansa ili i'ya a ka yansa wa.

⁴ Gorimukoi udani u va, i kirana kpm n mele ma va i wala n ma mai. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

5 U kaṅa ta i kirana n mele ma va n udani u va. Gba uza da baci dem u gorimukoi ma, wa yan ta uma.* Mpa Magono ma Zuba.

6 <<Kotsu vu vaku n vali ko uka da wari kumaci ku vunu wa. Mpa Magono ma Zuba.

7 Kotsu vu nei tata u vunu uwono vu vaku na mma u vunu wa; eyi mma u vunu da, kotsu vu vaku n eyi wa.

8 Kotsu vu vaku n uka tata u vunu wa, eyi uka tata u vunu da.

9 Kotsu vu vaku n utaku u vunu wa, ko kpam maku ma tata u vunu ko maku ma mma u vunu, ko a kuwa ku te ka baci a matsa da ko kpam asu u roku kau.

10 Kotsu vu vaku n matsukaya ma vunu wa. Nala wa tuko ta kugori a asu u vunu.

11 Kotsu vu vaku n maku ma uka u tata u vunu u matsakai uza u roku wa, kpaci eyi utaku u vunu u da.

12 Kotsu vu vaku n utaku u tata vunu wa, kpaci eyi kumaci ku tata u vunu ka.

13 Kotsu vu vaku n uma ku ko utaku u mma u vunu wa, kpaci eyi kumaci ku mma u vunu ka.

14 Kotsu vu nei tatapige ko tatakenu u vunu uwono vu vaku n uka u ne wa, wata, va raba yi adama da va vaku n eyi wa, kpaci eyi mmakenu u vunu u da.

15 Va vaku n kajene ka vunu wa, kpaci eyi uka u maku ma vunu u da. Adama a nala kotsu vu vaku n eyi wa.

16 Kotsu vu vaku n uka u makoshi ko vangu u vunu wa, nala wa tuko ta kugori a asu u makoshi ko vangu vunu.

17 Kotsu vu vaku n uka aku vu vaku n maku ma ne dem wa; kotsu dem vu vaku n matsukaya ma ne wa, wata, maku ma maku ma vali ko ma uka ma ne ma matsai. Gba kumaci ku ne ka. Nala manyan ma uwono ma cika.

18 Kotsu vu zuwa vangu ko uma ku uka u vunu vu vaku n eyi cina uka u vunu n uma wa.

19 <<Va vaku n uka a'ayin a da wari a nshinda ma uwoto wa, kpaci kotsu nshinda mi n kotso wa.

20 Kotsu vu vaku n uka u utoku u vunu wa, kpaci nala wa zuwa vu ta vu woko na nshinda.

21 Kotsu vu neke mmuku n vunu a yain manyan n ele a asu u ulyaka Moleki kameli kayala wa, nala wa tuko ta unangasa u kala ka va. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka vunu.

22 Kotsu vu yain tsugbani n utuko vunu vali tyoku da a tsu yan n aka wa. Nala ili i icadi i'ya.

23 Kotsu vu yain tsugbani n manama wa, kpaci va woko ta na nshinda. Uka kpam kotsu u naka kaci ka ne a asu u manama tsara ma vaku n eyi wa. Nala manyan ma uwono ma cika.

24 <<Kotsu i woko na nshinda a asu u uyansa ukuna u gbani u nala vi wa. Kpaci a asu u uyansa ukuna u gbani u nala vi u da ma loko ama da a'ari nala a kapala ka de ki.

25 Adama nala iyamba yi i wokoi na nshinda, kpam ma yan ta i'ya mavura adama a unyushi u cingi u ama da a'ari pini vi. Ya 'yuwan ta ama da a'ari pini ndishi a asuvu a ne.

26 Shegai eda aza a uyamba n amoci a da a'ari a asuvu a de, i gorimuko mele ma va n udani u va. Kotsu i yain ko i te a asuvu a ili i icadi i nala yi wa.

27 Kpaci ama a da a dusuki a uyamba vi kahu eda, a yansa ta gba ili i icadi i nala yi, da i zuwai uyamba vi u wokoi na nshinda.

28 Eda dem i zuwa baci uyamba vi u wokoi na nshinda a asu u uyansa ili i gbani i nala yi, uyamba vi wa 'yuwan da ta, tyoku da u yankai kakuma ka ama ka ka dusuki a uyamba vi kahu eda.

29 <<Gba uza da baci u yain icun i ili i icadi i nala yi, a ka pece yi ta n ama a ne.

30 Adama a nala, gorimukoi udani u va kpam kotsu i woko na nshinda tyoku da ama a da a dusuki kahu eda a yansai wa. Kotsu i woko na nshinda a asu u uyansa ili i nala yi wa. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.>>

19

Tyoku da va gbashika Kashila mai

1 Magono ma Zuba ma doki ma tonukoi Musa,

* 18:5 18:5 Izk 18:9; 20:11-13; Luk 10:20; Rom 10:5; Gal 3:12 * 19:2 19:2 Kondo: Adkp 11:44-45; 20:7; 1Bit 1:16

2 <<Tonuko gba kakuma ka aza a Isara'ila:* U kana ta i woko uwulukpi, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de ma ta uwulukpi.

3 <<Ya dem a asuvu a de u gorimuko mma u ne n tata u ne, i kirana kpam n a'ayin a Ashibi a va. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

4 Kotsu i kpatalaka mu kucina i gbashika ameli a roku wa. Kotsu i darakpa irim i yanka kaci ka de ameli wa. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

5 <<A'ayin da baci ya yanka mpa Magono ma Zuba udarakpa u ndishi n shinga, yanyi u da a ure u da a ka wusha u da adama a de.

6 I takuma inyama i udarakpa kain ka a yain udarakpa vi n kain ka ire. Shegai ili i'ya baci i rawai kain ka tatsu, i runukpa i'ya.

7 I takuma baci i'ya a kain ka tatsu ki, ya woko ta ili i icadi, kpam ma wusha udarakpa vi wa.

8 Uza da baci dem u takumai i'ya kain ka tatsu ki, unyushi u ne wa ta a kaci ka ne, kpaci u nangasa ta ili i'ya i'ari uwulukpi i Magono ma Zuba. Vuma u nala vi a ka pece yi ta n ama a ne.

9 <<A'ayin a da baci ya kapa ili i kashina i de, kotsu i kapi ubana a ikengi i kashina wa, kotsu kpam i gono i tonusuko i'ya i asakasaj vi wa.

10 Nala kpam dem ya ta baci cinwi a kashina ka cinwi a de, ya ta ka aku i doku i tonusuko wa. Ya tasa tani i'ya i rukpusaj a iyamba wa; nala vi aza a unambi n amoci a da a'ari ndishi kabolo n ada alya ya asanka. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

11 <<Kotsu i boko wa. Kotsu i yinsa uza wa. Kpam kotsu i yamgbana kaban wa.

12 Kotsu i tsina utsina u kaban n kala ka va wa,† nala wa tuko ta unangasa u kala ka va. Mpa Magono ma Zuba.

13 <<Kotsu i ryafa utoku u de wa, ko kpam i wusa yi ucanga wa. Kotsu i asaka katsupi ka zamalinga she kain ka wansa wa.

14 <<Kotsu i wisha kagulani wa, kpam kotsu i zuwuka karumba ili i'ya ya zuwa yi utadatsa wa. Shegai kotsu i pana uwonvo u Kashila ka de. Mpa Magono ma Zuba.

15 <<Kotsu i yain afada n kudyangi wa. Kotsu i wenike aza a unambi kudyangi aku i naka aza a utsari tsupige wa. Shegai i yanka aza a karen a de afada a maci.

16 Kotsu i tamburuka kadyanshi ka kaban a kaci ka ama a de wa. A'ayin a da baci uza u roku wari a asuvu a afada tsara u wauwa uma u ne, kotsu i yain kadyanshi, i reve baci gai kadyanshi ki ka banga yi. Mpa Magono ma Zuba.

17 <<Kotsu vu kovi utoku u vunu a katakasuvu ka vunu wa. Uza u yan baci ili i'ya bawu i gain, vu tonuko yi unyushi u ne, tsara avu dem vu ronuko kaci ka vunu unyushi wa.

18 Kotsu vu tsupa tsicingi ko kpam vu kana uza u vunu a katakasuvu ka vunu wa, shegai vu cigi uza u vunu tyoku da va ciga kaci ka vunu.‡ Mpa Magono ma Zuba.

19 <<Kiranai n mele ma va. Kotsu i asaka kuzuwate ku kuwa icun kau-kau a yuwamgbanasa adama a ilimaci wa. Kotsu i cei icun i re kau-kau a kashina ka te wa. Kotsu i uka aminya a da a cai n icun i tsugbere icun kure wa.

20 <<Vuma vaku baci n makere ma mari kagbashi, uza da a kanakaj tsumana kpam kotsu a tsupai ikebe i uwusa tsugbashi ko a wutukpa yi wa, a veci ve ukuna vi. Shegai a ka wuna le wa, kpaci kotsu a wutukpa yi wa.

21 Vuma nala vi wa tuko ta kondom a utsutsu u Katani ka Ugawunsa, ka woko ka udarakpa u utsupa unyushi u cingi u ne ubana a asu u Magono ma Zuba.

22 Kadarakpi ka yanka yi ta udarakpa u utakpa u unyushi u cingi, n kondom ka udarakpa u utsupa unyushi u cingi, a kapala ka Magono ma Zuba adama a unyushi u da u yain. Aku a cimbusuka yi unyushi u cingi u ne.

23 <<A'ayin da baci i uwai a uyamba u Ka'ana i ceshei icun i ndanga n da a tsu lya ilimaci i le, kotsu i tai i'ya wa ubana

† 19:12 19:12 Kondo: Mkc 30:2; U.Ml 23:21; Mat 5:33 ‡ 19:18 19:18 Mat 5:43; 19:19; 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27; Rom 13:9; Gal 5:14; Yak 2:8

ayen a tatsu, i bidya i'ya i'a ta na nshinda. Kotsu i lyai i'ya wa.

²⁴ A kayen ka nishi, gba ilimaci yi ya woko ta ili i uwulukpi i'ya a nekei i icikpali ubana a asu u Magono ma Zuba.

²⁵ Shegai a kayen ka tawun, ya fuda ta ya lya icun i ndanga mi. I tono baci ili i na yi gba, ndanga mi ma doku ta n matsa cika. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

²⁶ <<Kotsu i takuma inyama i'ya i'ari na mpasa wa. Kotsu i yansa tsuboci ko kapala ka a'eshi wa.

²⁷ Kotsu i puni tsileme tsu agbaguzu ko ntsaga n de wa.

²⁸ Kotsu dem i kidasa ikyamba i de adama a unambukatsuma u da uza roku u kuwa da wa, ko kpm i gyansa kudyani ku a'ulu a ili roku a ikyamba i de wa. Mpa Magono ma Zuba.

²⁹ <<Kotsu i nangasa mmuku ma aka n de i zuwa le a woko ashankala wa, adama a da uyamba vi wa shadangu n manyan ma uwono n tsicingi.

³⁰ U kana ta i kirana n a'ayin a Ashibi a va kpm i pana uwonvo u kuwa ku uwulukpi ku va. Mpa Magono ma Zuba.

³¹ <<Kotsu i bana a asu u uza da wa yan manyan na nkabi ko aboci wa. Kotsu i toni le wa, kpaci ya woko ta na nshinda. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

³² <<Nakai aza da a la da tsupige, i naka nkoshi karinga, kpaci ya pana ta uwonvo u va. Mpa Magono ma Zuba.

³³ <<Kamoci ka baci ndishi n ada a uyamba u de, kotsu i sukuta yi wa.

³⁴ Shegai i bidya yi yavu uza u iyamba u da dem. I cigi yi tyoku da ya ciga kaci ka de. Kpaci eda dem i yan ta tsumoci a uyamba u Masar. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

³⁵ <<Kotsu i ryafa uza a asu u uratsanaka ugadi ko araji ko kpm kakuma ka ili wa.

³⁶ I yain manyan n ili i uratsanaka araji n kakundatsu ka kuden n madele ma maci. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de uza da wutukpa da a uyamba u Masar.

³⁷ U kana ta i kirana n mele ma va n udani u va gba i yanka u da manyan. Mpa Magono ma Zuba.>>

20

Mavura ma unyushi u cingi

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko aza a Isara'ila: Uza da baci dem a asuvu a de ko kamoci ka kari a asuvu a de u nekei uza u te a asuvu a mmuku n ne ubana a asu u Moleki kameli, u kana ta a wuna yi. Aza a uyamba yi a ka varasa yi ta n atali a wuna.

³ Mpa dem ma yan ta tsilala n eyi n peci yi n ama a va; kpaci ili i'ya u yain nala vi, i zuwa ta kuwa ku uwulukpi ku va ku wokoi na nshinda, kpm i zuwai kala ka va ka uwulukpi ka namgbai.

⁴ Kpm aza a uyamba yi a asaka baci vuma vi a 'yuwan yi uwuna,

⁵ mpa ma yan ta tsilala n kuwa ku ne. Ma pece yi ta n ama a ne n aza da a 'yuwan mu upanaka aku a gonoi a ka yan tsishankala n Moleki kameli.

⁶ <<Uza bana baci ubolo adooki a asu u aza da a ka yan manyan na nkabi ko aboci wa yansa tsishankala n ele, ma yan ta tsilala n vuma u nala vi n peci yi n ama a ne.

⁷ U kana ta i woko uwulukpi, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.*

⁸ U kana ta i kirana n mele ma va, i yanka ma manyan. Mpa Magono ma Zuba uza da n zuwai i wokoi uwulukpi.

⁹ Gba uza da baci dem u wishai tata ko mma u ne, u kana ta a wuna yi. Mpasa n ne ma ta a kaci ka ne, kpaci tata u ne ko mma u ne u da u wishai.†

¹⁰ <<Uza yan baci tsugbani n uka u utoku u ne, gba ama a re a le uka n vali vi u kana ta a wuna le.

¹¹ Uza u vaku baci n uka u tata u ne, u ne ta tata u ne uwono. U kana ta a wuna le ama a re a le gba. Mpasa n le ma ta a kaci ka le.

¹² Uza da baci dem u vaki n kajene ka ne, u kana ta a wuna le ama a re a le gba. Kpaci a yan ta manyan ma uwono, mpasa n le kpm ma ta a kaci ka le.

* 20:7 20:7 Kondo: Adkp 11:44-45; 1Bit 1:16 † 20:9 20:9 Kondo: Uwt 20:12; 21:17; U.Ml 5:16; Mat 15:4; Mak 7:10.

13 Uza yan baci tsugbani n utoku u ne vali tyoku da a tsu yan n aka, ama a re a le a yan ta ili i icadi. U kana ta a wuna le. Mpsa n le ma ta a kaci ka le.

14 Uza u zuwa baci uka aku u doku u zuwai mma u ne, ili i uwono i'ya i pige. Gba ama a tatsu a le a ka runukpa le ta, kotsu ili i uwono yi i tambura a asuvu a de wa.

15 Uza yan baci tsugbani n manama, a wuna vuma vi kpm u kana ta dem a wuna manama mi.

16 Uka tono baci manama u vaki n eyi, mayun, u kana ta a wuna yi kpm dem a wuna manama mi. Mpsa n le ma ta a kaci ka le.

17 <<Vuma zuwa baci vangu u ne, ko maku ma tata u ne ko kpm ma mma u ne aku u vaki n eyi, nala ili i uwono i'ya. U kana ta a peci le n ama a le, ama n a wundi. Kpaci u vaku ta n utaku u ne, mpsa n ne ma ta a kaci ka ne.

18 Vuma vaku baci n uka a'ayin a da wari a nshinda ma uwoto n ne, gba ama a re a le a ka pece le ta n ama a le, kpaci gba le a kodo ta mele ma uwoko uwulukpi.

19 Kotsu vuma vaku n utaku u mma u ne ko utaku u tata u ne wa. Uyan nala wa tuko ta uwono a asu u kumaci ku vunu, kpm mpsa n le ma ta a kaci ka le.

20 Uza u vaku baci n uka u tatapige ko tatakenu u ne, nala wa tuko ta uwono a asu u tata vi. Mpsa n le ma ta a kaci ka le, kpm a ka kuwa ta bawu ilimaci.

21 Uza u vaku baci n uka u makoshi ko vangu u ne eyi n uma, nala ili icadi i'ya. U tuko ta uwono a asu u utoku u vi, kpm a ka tsara ilimaci wa.

22 <<U kana ta i kirana n mele ma va n udani u va gba i yanka u da manyan, kotsu iyamba i'ya ma banka da i ba i dusuku i 'yuwan da wa.

23 Kotsu i toni agadu a ama da ma loko a kapala ka de nala vi wa, ma pana ta icadi i le, kpaci a tono ta ukuna u nala vi.

24 Shegai n tonuko da ta, uyamba u nala vi wa woko ta u de, ma naka da ta u da. Uyamba u da wari n tsishinda n ilikulya i shinga ushani. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de, uza da u takpana da asuvu a ama a da a buwai.

25 Adama nala u kana ta i takpana nnama n da a wulukpei na n da mari na nshinda. I takpana kpm nnu n da mari na nshinda na n da a wulukpei. U gan i nangasa kaci ka de n icadi a asu u nnama ko nnu ko kpm ili i'ya ya kabura a iyamba wa, wata, n da n dangasai n woko ili i nshinda ara de.

26 U kana ta i woko n uwulukpi utuwa ara va, kpaci mpa Magono ma Zuba ma ta uwulukpi, n wutukpa da ta a asuvu a ama da a buwai tsara i woko ama a va.

27 <<Vali ko uka da baci u woko kaboci ko kpm uza da wa yan manyan na nkabi, u kana ta a varasa yi a wuna. Mpsa n ne ma ta a kaci ka ne.>>

21

Udani a kaci ka adaraki

1 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa, <<Tonuko adaraki, wata, alobo a Haruna, vu dana: Kotsu uza u woko na nshinda a asu u usawa kakushe ka ama a ne wa.

2 Shegai aza a kuwa a ne, wata, mma u ne ko tata u ne ko mmuku ne ko makoshi ma ne ko vangu u ne,

3 ko vangu u ne uza da kotsu u revei vali kpm wari a kere ku ne, uza da kotsu u yain iyolo wa. Wa fuda ta wa woko na nshinda adama a ne.

4 Shegai kotsu u woko na nshinda kpm u nangasa kaci ka ne adama a kumaci ka iyolo ka kari a mere ma ne n aza a kuwa ku uka u ne wa.

5 Kotsu adaraki a puni kaci a buwuka kapashi ka roku wa, kotsu a puni tsileme tsu agbaguzu ko kpm a gyain idyani ikyamba i le adama a unamgbukatsuma wa.

6 U kana ta a woko uwulukpi ubana a asu u Kashila ka le, a ka nangasa kala ka Kashila ka le wa. Kpaci alya a tsu yan kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, wata, ilikulya i Kashila ka le. Adama a nala, u kana ta a woko uwulukpi.

7 A ka zuwa aka a da a nangasai kaci ka le n icadi adama a tsishankala wa, ko kpm uza da vali u ne u asakai wa; kpaci adaraki a'a ta uwulukpi ubana a asu u Kashila ka le.

⁸ Adama a nala, u kana ta ama a bidya adaraki n uwulukpi, kpaci alya a tsu nakaşa Kashila ka le ilikulya. U kana ta ama a bidya le n uwulukpi, kpaci mpa Magono ma Zuba, uza da n zuwai a woko uwulukpi vi ma ta uwulukpi.

⁹ Ukere u kadaraki u nangasa baci kaci ka ne n tsishankala, u ne ta tata u ne uwono, adama a nala, a ka runukpa yi ta she u kuwa.

¹⁰ <<Magono ma Adaraki uza da wari uzapige a asuvu a atoku a ne, wata, uza da a tsunki manivi ma uneke a kaci ka ne tsara a neke yi n uwulukpi u uka aminya a tsudaraki, wa asaka kenji ka kaci ka ne zakaka ko kpam u karaşa aminya a ne adama a unamgbukatsuma wa.

¹¹ Wa uwa a asu u da kakushe kari wa, adama a da wa woko na nshinda, ko tata u ne ko mma u ne da baci tani.

¹² Wa wuta u asaka kuwa ku uwulukpi u bana a asu u ukpa wa. U yan baci nala, eyi n kuwa ku uwulukpi ki a ka woko ta na nshinda, kpaci manivi ma uneke ma Kashila ka ne ma ta a kaci ka ne. Mpa Magono ma Zuba.

¹³ U kana ta u zuwa makere ma bawu ma revei vali.

¹⁴ Wa zuwa marana wa, ko uka u da vali u ne u asakai wa, ko tani uza da nangasai kaci ka ne n tsishankala wa. Shegai wa zuwa ta makere ma bawu ma revei vali ma mari a asuvu a ama a ne,

¹⁵ tsara u nangasa kagali ka ne aza da u gain a woko uwulukpi wa. Kpaci mpa Magono ma Zuba uza da zuwa yi u woko uwulukpi.>>

¹⁶ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

¹⁷ <<Tonuko Haruna, vu dana: Ili i'ya i kanai a uyan u na ubana a uyan u da wa tuwa, ko uza wa la asuvu a kagali ka vunu uza da lyopoi wa raba evu u naka Kashila ka ne kune ku ilikulya wa.

¹⁸ Kpaci uza wa la uza da lyopoi wa raba evu u yain udaraka wa, ko karumba ka baci ko kawunu. Uza da baci ili i nangasai upetiwa'eshi ko kpam uza da apashi a ikyamba a lamgbani wa yan udaraka wa.

¹⁹ Nala dem uza da kune ku ne ko kukere ku kofoi.

²⁰ Uza da baci wari na nkondo, ko makpaturu ma vuma, ko uza da wari n usan a keshi, ko wari n kadokpolo, ko mabala ma ntsutsu, ko uza da asanda a ne a tashai, wa raba adama da u yain udaraka wa.

²¹ Uza wa la a kagali ka Haruna kadaraki, uza da lyopoi wa raba evu n asudaraka u naka kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba wa. An u wokoi u lyopoi, wa raba evu n asudaraka u naka ilikulya i Kashila ka ne wa.

²² Shegai wa fuda ta wa lya ilikulya i uwulukpi ko i'ya i lakai uwulukpi i Kashila ka ne.

²³ Gba n nala, an u wokoi u lyopoi, wa raba evu n kunya ku ubaraka ku Asu u da u Lakai Uwulukpi ko a asudaraka wa, tsara kotsu u nangasa kuwa ku uwulukpi ku va n ili i'ya dem i'ari pini wa. Kpaci mpa Magono ma Zuba, uza da zuwai i wokoi uwulukpi.>>

²⁴ Nala tani Musa tonukoi Haruna n alobo a ne n aza a Isara'ila gba.

22

Udarakpusa u uwulukpi

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa

² u tonuko Haruna n alobo a ne udani u na vi, <<Kiranai n kune ku uwulukpi ka aza a Isara'ila a nekei n uwulukpi utuwa ara va, tsara a nangasa kala ka uwulukpi ka va wa. Mpa Magono ma Zuba.

³ Tonuko le, <Ili i'ya i kanai a uyan u na ubana u da wa tuwa, vali da baci dem a asuvu a kagali ka de, u rabai evu n ili i uwulukpi i'ya aza a Isara'ila a nekei n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba kpam eyi na nshinda, vuma nala vi a ka pece yi ta a wutukpa yi a kapala ka va. Mpa Magono ma Zuba.

⁴ Vali da baci dem a asuvu a kagali ka Haruna wari n mabala ma ukpan ko wari na ncana, wa lya asuvu a kune ku uwulukpi ki wa, she a'ayin da a wulukpe yi. Uza da baci dem u sawai ili i'ya i wokoi na nshinda an i sawai kakushe, ko uza da mini ma tsalali ma lala,

⁵ ko kpam u sawai ili i'ya ya kabura i'ya ya zuwa yi u woko na nshinda, ko ucun u

vuma da wa zuwa yi u woko na nshinda ko icun i nshinda n eni u da baci wari na n da, kadaraki ki ka woko ta dem na nshinda.

⁶ Uza da baci dem u sawai ili i nshinda i nala yi, wa woko ta na nshinda ubana kuvuli, kpm wa lya ili i uwuluki i'ya a nekei vi wa, she a'ayin a da u sumbai.

⁷ Shegai a'ayin da kaara ka rukpai, a ka wuluke yi ta, pini nala, wa fuda ta wa lya ili i uwuluki i'ya a nekei kpaci icun i ilikulya i ne i'ya.

⁸ Wa takuma manama ma ma kuwai agifa wa, ko manama ma nnama n mete n wunai wa. Nala wa zuwa yi ta u woko na nshinda. Mpa Magono ma Zuba.>

⁹ U kana ta adaraki a kirana n udani u va, tsara unyushi u le u woko a kaci ka le hal u wuna le a asu u unangasa mele ma uwuluki ma va wa. Mpa Magono ma Zuba uza da zuwai a wokoi uwuluki.

¹⁰ <<Uza da baci dem wari asuvu a kagali ka adaraki wa, wa lya asuvu a kune ka uwuluki ki wa. Kamoci ka baci dem ka tuwai tsumoci a asu u kadaraki, ko zamalinga ka ne, wa lya asuvu a kune ka uwuluki ki wa.

¹¹ Shegai kadaraki ka tsila baci kagbashi n ikebe i ne, ko kpm agbashi a da a matsai a kuwa ku ne, a ka fuda ta a lyai ilikulya i ne.

¹² Ukere u kadaraki u bana baci uza da bawu wari kadaraki iyolo, wa lya a asuvu a kune ku uwuluki ki wa.

¹³ Shegai maku ma kadaraki ma woko baci marana ko kpm vali u ne u asaka yi, kpm bawu wari n maku, u gono baci a kuwa ku tata u ne tyoku da wari caupa kahu u bana iyolo, wa fuda ta wa lya ilikulya i tata u ne. Amaci a kadaraki a da koshi a wushunki a lyai ilikulya i kadaraki.

¹⁴ Uza u lya baci ilikulya i uwuluki i'ya a nakai kadaraki bawu u revei, u kana ta u tsupa i'ya, kpm u doku kunzu ku te a asuvu a ku tawun.

¹⁵ Kotsu adaraki a nangasa kune ku uwuluki ka aza a Isara'ila a tukoi Magono ma Zuba,

¹⁶ a asu u u'asaka aza da bawu a'ari adaraki a lyai ilikulya yi wa. Nala wa

tuko ta vuma u nala vi unyushi, kpm wa ronuko yi ta mavura. Mpa Magono ma Zuba mpa n zuwai i wokoi wuluki.>>

Udaraki u da bawu a wushuki n u da

¹⁷ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

¹⁸ <<Tonuko Haruna n alobo a ne n aza a Isara'ila gba mele ma na mi: Uza da baci dem a asuvu a kuwa ku aza a Isara'ila ko kamoci ka kari ndishi asuvu a le, uza da wa ciga u yain udaraki u urunuka adama a ushadangu u utsina ko kune ku uciga ubana a asu u Magono ma Zuba, ¹⁹ wa ciga baci udaraki u nala vi a wushi u da, u kana ta u tuko kagono a asuvu a ushiga u anaka ko ncon ko nryadiga ka ka lyopoi wa.

²⁰ Gba manama ma baci ma lyopoi, a ka yanka ma udaraki wa, kpaci Magono ma Zuba ma wusha u da wa.

²¹ Gba uza da baci dem u yain udaraki u ndishi n shinga ubana a asu u Magono ma Zuba, tsara u shadangu u utsina u da u tsinai ko kpm kune ku uciga, a asuvu a ushiga u anaka ko u ncon ko u nryadiga, u kana ta manama mi ma woko ma ma lyopoi wa, tsara a wushi udaraki vi.

²² A ka naka Magono ma Zuba karumba ka manama wa, ko ma ma kodoi, ko kawunu, ko mari n kagalama, ko ma mari n mabala ma ukpan, ko ma mari n itafulishi. Kotsu i naka icun i nnama n na mi n woko kune ku ilikulya a asudaraki u Magono ma Zuba wa.

²³ Kagono ka kanaka ko ka macon ka baci apashi a ikyamba a ne a lamgbani, ya fuda ta i yanka a da udaraki u uciga. Shegai udaraki u ushadangu u utsina u da baci, Magono ma Zuba ma wusha u da wa.

²⁴ Manama ma baci dem asanda a ne a'ari dere wa, ko kpm a wutuka yi a da, kotsu i naka ma Magono ma Zuba wa. Kotsu gban i yanka ma udaraki a uyamba u de wa.

²⁵ Kotsu i wushi icun i manama ma nala mi a asu u kamoci aku i dana ya naka Kashila u woko yi ilikulya wa. Kpaci ma gan a yanka ma udaraki wa, an u lyopoi. Kpaci a ka wusha u da adama a de wa.>>

²⁶ Magono ma Zuba ma lyai kapala n kadyanshi,

²⁷ <<A'ayin da baci kanaka ko macon ko maryadiga ma matsai, a ka asaƙa ta maku mi na mma u ne hal a'ayin a shindere. Shegai ili i'ya i bidyai kain ka kulla ubana, a ka fuda ta a naka ma ma woko kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba.

²⁸ Ya kiƙa kanaka n maku ma ne ko macon n maku ma ne kain ka te wa.

²⁹ Ya yan baci uƙarapka u ucikpa ubana a asu u Magono ma Zuba, u kana ta i yain u da a ure u da a ka wusha u da adama a de.

³⁰ U kana ta i takuma inyama i uƙarapka yi gba kain ka te, ko i te ya asaƙa i wansa wa. Mpa Magono ma Zuba.

³¹ <<Nala ya kirana n mele ma va, i yanka kpam ma manyan. Mpa Magono ma Zuba.

³² Eƙa aza a Isara'ila, kotsu i nangasa kala ka uwulukpi ka va wa, u kana ta i kirana n ka n uwulukpi. Mpa Magono ma Zuba uza da n zuwai i wokoi uwulukpi,

³³ n wutukpa da ta a uyamba a Masar tsara n woko Kashila ka de. Mpa Magono ma Zuba.>>

23

Abiki a Magono ma Zuba

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko aza a Isara'ila, vu dana: Abiki a Magono ma Zuba a da a dangasai a da na. Ya dansa ta a da a asu u kabolo ka uwulukpi.

Abiki a kain ka Ashibi

³ <<Asuvu a'ayin a teli a da ya yan manyan, shegai kain ka shindere kain ka Ashibi ka uwunvugusa gba ka, kain ka kabolo ka uwulukpi. Ya yan manyan a asuvu a kain ka nala ki wa ko kenu ko nte baci i'ari; kpaci kain ka Ashibi ki ka Magono ma Zuba ka.

Abiki a Upasamgbana n Burodi da

Nambai Yisti (Mkc 28:16-25)

⁴ <<Abiki a roku a da dem na a asuvu abiki a Magono ma Zuba a da a dangasai, i yansa kabolo ka uwulukpi ka ya yansa

kadyanshi ka le a asuvu a a'ayin a da a dangasai vi.

⁵ N kuvuli kahu asu u likpamgbana a kain ka kupa n u nishi a uwoto u kagita, da a ka gita Abiki a Upasamgbana a Magono ma Zuba.

⁶ N kain ka kupa n u tawun a uwoto u nala vi ka a ka yan Abiki a Burodi u da u Nambai Yisti a Magono ma Zuba; ya yan ta a'ayin shindere n i lyayi u da.

⁷ Kain ka kagita ka abiki ki ka ya yan kabolo ka uwulukpi. Ya yan manyan ma i cuwanakai uyansa wa.

⁸ Ya yansa ta kune ku ilikulya hal a'ayin a shindere ubana a asu u Magono ma Zuba. Kain ka shindere ki ka kain ka kabolo ka uwulukpi; kotsu i yain manyan ma i cuwanakai uyansa wa.>>

Abiki a Ilimaci i Kagita

⁹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

¹⁰ <<Tonuko aza a Isara'ila, vu dana: A'ayin a da baci i uwai a uyamba u da ma naka da vi, i kapa baci ilya i de, i bidya madolu ma kagita ma i gitai ukapa vi i banka kadarapki.

¹¹ Kadarapki ki ka yan ta uƙarapka u uraƙugba a kapala ka Magono ma Zuba tsara a wushi u da adama a de. Kain ka wansa baci Ashibi a wurai, da wa yan nala.

¹² Kain ka i yain uƙarapka u uraƙugba n madolu mi, ya yan ta dem uƙarapka u urunukpa ubana a asu u Magono ma Zuba n kondom ka kayen ka te ka ka lyopoi wa.

¹³ Ya yan ta uƙarapka n kondom ki kabolo n kira ku ilya ku lewu ku akundatsu a kuden a re a asuvu a kupa ka a judugi n manivi, u woko kune ku ilikulya i magulani ma shinga ubana a asu u Magono ma Zuba; kabolo n uƙarapka u ili i uso madele ma te ma mini ma cinwi.

¹⁴ Ya takuma burodi u ilya i savu wa, ya takuma tani ilya i uzungi ko i binci wa, she a'ayin da i tukoi kune ku na ki a asu u Kashila ka de. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana, a asu u da baci dem i'ari.

*Abiki a Ukapa Ili i Kashina
(Mkc 28:26-31)*

15 <<Ya kece ta a'ayin a shindere a shindere ubana kushindere, ili i'ya i bidyai kain ka ka tono kain ka Ashibi, wata, kain ka i tuko mu madolu ma udarakpa u uradugba.

16 Ya Iya ta kapala n ukece ubana kain ka ka tono Ashibi a shindere yi, wata, a'ayin amangarenkupa a da la vi, kain ka ya yan udarakpa u ilya i savu ubana a asu u Magono ma Zuba.

17 Asu u da baci dem i'ari na ndishi, i tuko iburodi i re, u woko udarakpa u uradugba ubana a asu u Magono ma Zuba. Burodi dem, a yain u da n kira ku lewu ka ku rawai akundatsu a kuden a re ka a judugi n yisti. A zungu u da a yanka udarakpa u ilimaci i kagita ubana a asu u Magono ma Zuba.

18 Gba de ya yan ta udarakpa u urunukpa na mmuku ma macon n shindere ma ayen a te a te, n kagono ka kanaka ka te, n a'ondom a re. Gba le a woko aza da a lyopoi wa, kabolo n iburodi yi ubana a asu u Magono ma Zuba. Udarakpa u urunukpa vi, kabolo n udarakpa u ilya, n udarakpa u ili i uso, ya woko ta kune ku ilikulya ku magulani ma shinga ka a yain n akina ubana a asu u Magono ma Zuba.

19 U kana ta i yain udarakpa n magaji u woko udarakpa u uwulukpe. I yain kpam udarakpa na mmuku ma ncon n re ma ayen a te a te n woko udarakpa u ndishi n shinga.

20 Kadarakpi ka yan ta udarakpa u uradugba na mmuku ma ncon mi kabolo n iburodi i ilimaci i kagita ubana a asu u Magono ma Zuba. A ka neke ta i'ya n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba, tsara a naka kadarakpi.

21 A tonuko ama kain ka nala ki ka woko kain ka kabolo ka uwulukpi. Ya yan manyan ma i cuwanakai uyansa wa. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana, a asu u da baci dem i'ari.

22 <<A'ayin a da baci ya kapa ili i kashina i de, kotsu i kapi ubana a ikengi i

kashina wa, kotsu kpam i gono i tonusuko i'ya i asakasai vi wa. Nala, aza a unambi n amoci a da a'ari ndishi kabolo n adfa alya ya asanka. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.>>

*Abiki a Ufulusa Avana
(Mkc 29:1-6)*

23 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

24 <<Tonuko aza a Isara'ila udani u na vi: Kain ka kagita ka uwoto u shindere, ya kirana ta n ka ka woko kain ka uwunvugusa gba, kpam kain ka ya rongo ucibusu n Kashila ka de ka. Ya yan ta kabolo ka uwulukpi, a'ayin a da baci a fulai kavana.

25 Ya yan manyan ma i cuwanakai uyansa wa, shegai ya yan ta kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba.>>

*Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi
(Mkc 29:7-11)*

26 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

27 <<Kain ka kupa ka uwoto u shindere, ka woko ta kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi. Ka woko da ta kain ka kabolo ka uwulukpi. Ya yan ta kakuli* aku i yain kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba.

28 Ya yan manyan a asuvu a kain nala ki wa, ko kenu, kpaci Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi ka. A ka takpa ta unyushi u cingi u de a kapala ka Magono ma Zuba Kashila ka de.

29 Uza da baci dem u kpadaj uyan kakuli kain ki, a ka pece yi ta n ama a ne.†

30 Uza da baci dem u yain manyan a kain ki, mpa Magono ma Zuba ma wacinsa yi ta a asuvu a ama a ne.

31 Ya yan manyan ma roku wa, ko kenu. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana, a asu u da baci dem i'ari.

32 Ili i'ya i kanai urukpa u kaara u kain ka kuci ka uwoto vi, ubana urukpa u kaara u kain ka kupa, da ya wunvugusa gba kpam i yain kakuli.>>

*Abiki a Atani
(Mkc 29:12-40)*

33 Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

* 23:27 23:27 Kondo kalen ka <<kakuli>> ka na ki a makuna ma iyamba a Adkp 16:29. † 23:29 23:29 Kondo: U.MI 18:15-19; Ask 3:23.

³⁴ <<Tonuko aza a Isara'ila udani u na vi: Kain ka kupa n u tawun a uwoto u shindere, ya gita ta Abiki a Atani adama a Magono ma Zuba. I yain abiki yi a'ayin a shindere.

³⁵ Kain ka kagita ka abiki yi, ya yan ta kabolo ka uwulukpi, kpam ya yan manyan ma i cuwanakai uyansa wa.

³⁶ Asuvu a a'ayin a shindere a nala yi, ya rongo ta uyansa kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba. Kain ka kulla aku i yain kabolo ka uwulukpi ka roku, kpam i yain kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba. Kain ki ka woko ta ka ulya u kayala, adama a nala, ya yan manyan ma i cuwanakai uyansa wa.

³⁷ <<Abiki abiki a Magono ma Zuba a da dangasai a da la vi. I dansa a da a asu u kabolo ka uwulukpi, tsara i yain kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba, wata, udarakpa u urunukpa, n u ilya n u ili i uso. Udarakpa dem a ka yan ta u da a asuvu a kain ka a zuwuka yi.

³⁸ Abiki abiki a na yi, a ka woko ta ili i'ya a doki a zuba u a'ayin a Ashibi ubana a asu u Magono ma Zuba. Udarakpusa vi kpam wa woko ta ili i'ya a doki a zuba u kune ku de, n udarakpa u ushadangu u utsina, n kune ku uciga ka i nakai Magono ma Zuba.

³⁹ <<Kain ka kupa n u tawun a uwoto u shindere, a'ayin a da i bolongusi ili i ashina i de, i kirana n abiki a Magono ma Zuba yi a'ayin a shindere. Kain ka gita n kain ka kulla ka abiki yi, ya wunvugusa ta gba.

⁴⁰ Kain ka kagita, ya ta ta a asuvu a ilimaci i ndanga n da n lakai tsulobo, n akere a nshuwan, n atyangi a ndanga n da mari n avuku cika, n atyangi a ndanga n da mari a ikengi i agata. Aku i rongo uyan mazanga a kapala ka Magono ma Zuba Kashila ka de ubana a'ayin a shindere.

⁴¹ Kayen dem i yain abiki a na yi ubana a asu u Magono ma Zuba ubana a'ayin a shindere. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana.

⁴² A asuvu a'ayin a shindere a abiki a na yi, gba aza a uyamba u Sama'ila a ka

rongo ta a asuvu a atani.

⁴³ Nala uyan u de u da wa tuwa a ka reve an n zuwai aza a Isara'ila a rongoi a asuvu a atani a'ayin a da n wutukpa le a uyamba u Masar. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.>>

⁴⁴ Nala Musa zuwukai aza a Isara'ila abiki abiki a Magono ma Zuba a da a dangasai.

24

Ukirana na ncikal
(Uwt 25:31-40; 27:20,21)

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko aza a Isara'ila a tuko manivi ma ma lobonoi cika, ma a fobusoi adama ncikal. Ncikal mi n rongo unaka katyashi kain dem.

³ A ka zuwa ta ma a kapala ka kunya ku ubarakpa ka ka kang'i Akpati u Kazuwamgbani a Katani ka Ugawunsa. Kain dem Haruna wa rongo ta ukirana n ma n kuvuli ubana usana a kapala ka Magono ma Zuba. Mele ma na mi ma yan ta pini a uyan u de ushani ubana.

⁴ Haruna wa rongo ta ukirana na ncikal n da mari a kashamkpatu ka zinariya u de ka kari a kapala ka Magono ma Zuba maco.

Iburodi i'ya a darakpai ubana a asu u Kashila

⁵ <<Vu bidya kira ku lewu vu zungu iburodi i apeteli kupa n u re. Burodi dem a yain u da n kira ka ku rawai akundatsu a kuden a re.

⁶ Vu dari i'ya abaru a re, vu tadamgbanasa i'ya i teli i teli, a zuba u teburu u da a yain n zinariya u de a kapala ka Magono ma Zuba.

⁷ Kabar dem vu zuwa pini ili i magulani i'ya i lobonoi cika i woko kunzu ku ucibusu, kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba a unu u burodi vi.

⁸ Kain ka Ashibi dem, u kana ta kadarakpi ka lyai kapala n utadamgbanasa i'ya a kapala ka Magono ma Zuba; u nala u da wa woko kazuwamgbani ka aza a Isara'ila ubana a asu u Magono ma Zuba a ubana.

⁹ Iburodi i nala yi ya woko ta u kunzu ku Haruna n alobo a ne, kpam a ka lya ta

i'ya a asu u uwulukpi, kpaci kunzu ka ku lakai uwulukpi ka a asuvu a kune ku ilikulya ubana a asu u Magono ma Zuba. U kaṅa ta a rongo uyansa nala a ubana.>>

Mele a kaci ka mavura ma mari dere

¹⁰⁻¹¹ A yan ta vuma u roku uza da tata u ne wari uza u Masar, mma u ne kpm uza u Sama'ila uza u kala Shelomi, ukere u Dibiri a kagali ka Dan. Pini a asu u da a shigbaj agali yi, vuma vi u shilakanai n uza u Sama'ila u roku u wishai kpm kala ka Magono ma Zuba, aku a banka yi a asu u Musa.

¹² A kaṅa yi ta a gbagiryai, hal n a vani ili i'ya Magono ma Zuba ma tonuko le.

¹³ Pini nala, Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

¹⁴ <<Wutukpa uza da wisha mu vi ubana a uroto u agali yi, vu zuwa kpm gba aza da panaka yi a tadangu akere a le a kaci ka ne. Aku gba kakuma ka ama kpm ka varasa yi n atali u kuwa.

¹⁵ Tonuko aza a Isara'ila: Gba uza da baci u wishai kala ka Kashila, u yan ta unyushi kpm unyushi u nala vi wa ta a kaci ka ne.

¹⁶ Gba uza da baci dem u wishai kala ka Magono ma Zuba, gba kakuma ka ama ki ka varasa yi ta a wuna. Ko kamoci ka baci ko uza u iyamba, u wisha baci gai kala ka nala ki, u kaṅa ta a wuna yi.

¹⁷ <<Uza da baci u lapai vuma u wunai gbani-gbani, eyi dem u kaṅa ta a wuna yi.

¹⁸ Uza da baci u wunai manama ma kuwa ma uza u roku, wa tsupa ta ma n manama ma roku a una u ma u wunai vi. Nala woko ta mele, a tsupa uma n uma.

¹⁹ Uza u zumgba baci utoku u ne, tyoku da u yankai uza u ne vi nala dem a ka yanka yi.

²⁰ U kodo yi baci katele, eyi dem a ka kodo yi ta katele. U fodo yi baci keshi, eyi dem a ka fodo yi ta keshi. Kanga ka baci u takpa yi ka, eyi dem a ka takpa ta ka ne. Iacun i uzumgba u da u yankai uza u ne vi, u da dem a ka yanka yi.*

²¹ Uza da baci dem u wunai manama ma kuwa, wa tsupa ta ma n ma roku.

* 24:20 24:20 Kondo: Uwt 21:23-25; U.Ml 19:21; Mat 5:38.

Shegai uza da baci u wunai vuma, eyi dem u kaṅa ta a wuna yi.

²² Uacun u afada a da a ka yanka kamoci, a da dem a ka yanka uza u iyamba, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.>>

²³ An Musa kotsoi kadyanshi n aza a Isara'ila, aku a bidyai vuma da wishai kala ka Kashila ki ubana a uroto u agali a varasa yi she ukpa. Aza a Isara'ila a yain tyoku da Magono ma Zuba ma tonukoi Musa.

25

Kayen ka a ka asaka uyamba u wunvuga (U.Ml 15:1-11)

¹ * Magono ma Zuba ma dansai n Musa a Masasa ma Sinai, u danai,

² <<Tonuko aza a Isara'ila: A'ayin a da baci i uwa a uyamba u da ma naka da, u kaṅa ta i asaka uyamba vi u wunvuga a kayen ka shindere dem tsara a gorimuko Magono ma Zuba.

³ Ya fuda ta ya cimba ashina a de, i kapusa kpm atyaci a cinwi a de kpm i kapi ili i'ya cei vi a asuvu a ayen a teli.

⁴ Shegai a kayen ka shindere, i asaka uyamba vi u wunvugusa gba. Kayen ka a nekei ubana a asu u Magono ma Zuba ka. Ya cimba ashina a de a asuvu a kayen ki wa, ya kapusa tani atyaci a cinwi a de wa.

⁵ Ya kapa adende a da a wutaj a ashina a de, ko kpm i tai ilimaci i atyaci a cinwi i'ya bawu i kapusai atyangi a le wa, kpaci kayen ka uyamba vi wa wunvugusa ve gba ka.

⁶ Ko an u wokoi a cimbai uyamba vi a kayen ka nala ki wa, ya naka da ta ilikulya eda n agbashi a de aka n a'ali, n azamalinga a de n amoci a da a ka rongo n ada.

⁷ A ka asaka ta dem kuzuwate ku kuwa ku de na nnama n mete n lyai a asuvu a ilikulya i'ya uyamba vi wa naka.

Kayen ka Utsara u Kaci

⁸ <<I keci ayen a uwunvuga a shindere kushindere, wata, kushindere kadobo kushindere, u 'yanga la vi ayen amangare n kuci.

* 25:1 25:1 Kondo: Uwt 23:10-11.

⁹ A kain ka kupa a uwoto u shindere, Kain ka Utakpa u Unyushi u Cingi ka la vi. A ka fula ta kavana a kayen ka amangarenkupa, n kavana ka kari n mawura cika gba a uyamba vi.

¹⁰ Kayen ka nala ki, a ka neke ta ka n uwulukpi. A ka yan ta kpam kalamu ka Kayen ka Utsara u Kaci ubana a asu u ama a da a'ari pini ndishi. Ka woko da ta kayen ka utsara u kaci, ya dem wa gono ta a kuwa ku agadu ku ne, kagbashi dem ka gono ta a asu u amaci a ne.

¹¹ Kayen ka amangarenkupa ki ka woko da ta Kayen ka Utsara u Kaci. A asuvu a kayen ki, ya ce ili wa, ya kapa tani adende wa, ko i tai ilimaci i cinwi i'ya i kapai atyangi a le wa.

¹² Kayen ka Utsara u Kaci ka, kpam u kana ta i neke ka n uwulukpi. Ya fuda ta i lyai ilimaci i adende yi.

¹³ <<A Kayen ka Utsara u Kaci ki, ya dem wa gono ta a kuwa agadu ku ne.

¹⁴ Uza roku u denke baci utoku u ne uza u Sama'ila uyamba, ko kpam u tsilai uyamba a asu u utoku vi, kotsu i ryafamgbana wa.

¹⁵ Va tsila baci uyamba ko kpam va denke utoku u vunu uza u Sama'ila uyamba, she vu webele kakuma ka ayen ka vu yankai uyamba vi manyan kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka kyawan.

¹⁶ Ayen a buwa baci ushani kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka kyawan, ikebe i uyamba yi ya yan ta dem ushani. Ayen a da a buwai a'a baci ushani wa, nala dem ikebe yi ya yan ushani wa, kpaci uyamba vi denke da a ka denke vu a kaci ka ayen ka va lya utsari u ne.

¹⁷ Adama a nala kotsu i ryafamgbana wa, shegai i pana uwonvo u va, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

¹⁸ <<Gorimukoi mele ma va kpam i kirana n udani u va i yanka u da manyan, tsara i dusuku ndishi yaa a uyamba vi.

¹⁹ Uyamba vi kpam wa matsa ta ili, ya lya ta i ciwa, kpam i dusuku ndishi yaa.

²⁰ Gaawan ya wecike ta, i dana, <Ndya tsa lya a kayen ka shindere ki, an u wokoi tsa ce ili ko kpam tsa kapa icanga i kashina wa?>

²¹ Mpa Magono ma Zuba ma zuwuka ta uyamba vi una u shinga a kayen ka teli ki, tsara uyamba vi u matsa ili ushani, i'ya gban ya lyatangu da hal ayen a tatsu.

²² A'ayin da baci ya ce a kayen ka kulla, ya rongo ta ulya ilikulya i'ya i buwai i kayen ka teli. Ya rongo ta ulya ilikulya i nala yi hal i savu i wuta i kayen ka kuci.

²³ <<Ya denke uza u roku uyamba aku u kana u woko u ne gba wa, kpaci uyamba vi u va da. Eda amoci a da aza a ndishi n tsumoci a asu u va.

²⁴ A'ayin a da baci dem ya denge uyamba, she i zuwamgbana kadyanshi ka uza u ili wa fuda wa wusa ili i ne.

²⁵ <<Utoku u vunu u woko baci mayali hal u kana yi u yain kazuwamgbani ka akopi n kapashi ka uyamba u ne ka roku, u kana ta kumaci ku evu ku ne u tuwa u wusa uyamba u da u yankai kazuwamgbani ki.

²⁶ Vuma da yain kazuwamgbani ka akopi n uyamba vi wa baci n uza da wa wusuka yi u da wa, aku u tuwai u tsarai ikebe i'ya wa fuda wa wusuka kaci ka ne,

²⁷ she u keci kakuma ka ayen a da a yain an a yain kazuwamgbani ka akopi n uyamba vi. Aku a keci ikebe yi a kaci ka ayen a da a buwai kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka kyawan. Ikebe i'ya i buwai vi a gonuko uza da u tsilai uyamba vi, uyamba vi kpam a gonuko uza u ili.

²⁸ Ili i'ya wari n i'ya i rawa baci u wusi uyamba vi wa, uyamba vi wa rongo ta a kukere ku uza da u tsilai uyamba vi ubana Kayen ka Utsara u Kaci. A kayen ka nala ki ka kpam a ka gonuko uza uyamba vi ili i ne.

²⁹ <<Uza u yan baci kazuwamgbani ka akopi n kuwa a ilyuci i pige i'ya a kyawain n kasaga, wa fuda ta wa wusa kuwa ki kayen ka kyawan baci. Asuvu a kayen ka te wa fuda ta wa wusa.

³⁰ Shegai uza u kuwa ka kari a ilyuci i'ya a kyawain n kasaga ki u fuda baci u wusai kuwa ki asuvu a kayen ka te wa, uza da tsilai kuwa ki ka woko ta ku ne gba ubana uyan u ne u kapala. A ka gonuko kuwa ki a Kayen ka Utsara u Kaci wa.

31 Shegai a'uwa da a'ari a ine a da a kyawain n kasaga wa, a ka kece ta a da tyoku da a tsu yan n uyamba u ucimba. Wata, a ka fuda ta a ka wusa a da, kpm u kana ta a gonuko a da a asu u aza a ili a Kayen ka Utsara u Kaci.

32 <<Shegai ilyuci i pige i'ya a nakai aza a Levi, a ka fuda ta a gono a wusa a'uwa a le a da a'ari ilyuci i le ko nwere da baci.

33 Uza u Levi u denge baci kuwa asuvu a a'uwa a ne a ilyuci i pige i Levi, kpm a fuda a wusa kuwa ki wa, a ka gonuko ta ka a Kayen ka Utsara u Kaci, kpaci a'uwa a ilyuci i pige a aza a Levi a le a da a asuvu a ama a le a aza a Isara'ila.

34 Shegai iyamba i kalina i'ya i kyawain ilyuci i le yi a ka denge i'ya wa, kpaci i le i'ya a ubana.

35 <<Utoku u vunu u da wari evu n avu u woko baci mayali kpm u fuda u banga kaci ka ne wa, u kana ta vu banga yi tyoku da va banga kamoci, tsara u lyai kapala na ndishi n avu.

36 Kotsu vu naka yi akopi aku vu cigi kapashani wa, shegai vu pana uwonvo u Kashila ka vunu, vu asaka utoku u vunu u dusuku n avu.

37 Va naka yi akopi a ikebe aku vu zuwa a'eshi u naka vu n kapashani wa, ko kpm vu denke yi ilikulya aku vu zami kapashani wa.

38 Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de uza da u wutukpa da a uyamba u Masar, tsara n naka da uyamba Ka'ana n woko kpm Kashila ka de.

39 <<Uza u te asuvu a atoku a vunu u woko baci mayali hal u dengei kaci ka ne ara vunu, kotsu vu matsa yi u yanka vu manyan yavu kagbashi wa.

40 Shegai wa dusuku ta kabolo n avu u woko yavu zamalinga u vunu ko kamoci ka vunu, u yansa ka vu manyan hal Kayen ka Utsara u Kaci ka kyawan.

41 Asuvu a a'ayin nala yi a da eyi n alobo a ne a ka 'yanga a gono a asu u kumaci ku le, a asu u agadu a ikaya i le.

42 Kpaci aza a Isara'ila agbashi a va a da, aza da n wutukpai a uyamba u Masar. A ka denge le tyoku u agbashi wa.

43 Va lya tsugono a kaci ka le n vu yansi le mavura wa, shegai vu pana uwonvo u Kashila ka vunu.

44 <<Shegai va ciga baci agbashi a'ali ko aka, va fuda ta va tsila le a asu u iyamba i'ya i'ari ukyawin n avu.

45 Va fuda ta kpm va tsila agbashi asuvu a amoci a da a'ari ndishi kabolo n ada, n aza a kuwa a le a da a matsai a uyamba u de. A ka woko ta utsari u vunu.

46 Va fuda ta va gonuko le ili i agadu a asu u mmuku n vunu, tsara a woko utsari u le. A ka woko le ta kpm agbashi gba. Shegai ukuna u atoku a de aza a Isara'ila, uza u roku wa fuda wa lya tsugono a kaci ku uza u roku n u yan yi mavura wa.

47 <<Kamoci ka kari asuvu a de u woko baci uza u utsari, aku utoku u de uza u Sama'ila u wokoi mayali, hal u dengei kaci ka ne a asu u kamoci ki, ko kpm uza u roku a kuwa ku kamoci ki,

48 a ka fuda ta a wusa vuma u aza a Isara'ila vi. Uza u te a asuvu a atoku a ne a evu wa fuda ta wa wusa yi,

49 ko tatapige ko tatakenu u ne ko kpm maku ma utoku u tata u ne, ko tani kpm uza roku asuvu a kumaci ku ne ku evu. Eyi n kaci ka ne dem wa fuda ta u wusa kaci ne wa baci n ikebe.

50 Eyi n uza da tsila yi vi, da a ka kece ikebe yi. Kakuma ka ikebe ka a ka tsupa adama a utsara u kaci u ne a ka kece ta kakuma ka ayen ka ka buwai kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka kyawan. A ka kece ta ikebe yi dere tyoku da a tsu tsupa zamalinga.

51 Ayen a da a buwai vi a yan baci ushani, wa tsupa ta ikebe yi evu n kakuma ka ikebe ka u wushai an u dengei kaci ka ne ki.

52 Shegai ayen a da buwai kenu da baci a'ari kahu Kayen ka Utsara u Kaci, wa tsupa ta ikebe i kenu adama a utsara u kaci u ne.

53 Kamoci ki ka tono ta n uza u Sama'ila tyoku u zamalinga da u bidyai manyan ma ayen ayen. Kotsu i asaka yi u lyai tsugono a kaci ka utoku u de n u yan yi mavura wa.

54 <<A fuda baci a wusa yi a ire i na yi wa, a ka asaka yi ta u wuta kabolo n alobo a ne a Kayen ka Utsara u Kaci.

⁵⁵ Kpaci aza a Isara'ila agbashi a va a da, ele agbashi a va a da aza da n wutukpai a uyamba u Masar. Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.>>

26

Una u shinga adama a ugorimuko (U.Ml 28:1-14)

¹ Magono ma Zuba ma danai, <<Kotsu i sheke kaci ka de kameli, ko urotsoni u ili i roku, ko i shigba katali ka ulyaka u kayala, ko tani i shei atali a ulyaka kayala wa, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.*

² U kana ta i kirana n a'ayin a Ashibi a va kpam i pana uwonvo u kuwa ku uwulukpi ku va. Mpa Magono ma Zuba.

³ <<I tonon baci mele ma va, ya gorimuko kpam udani u va,

⁴ ma roko da ta mini ma zuba a'ayin a yan baci, iyamba kpam ya matsa ta ilimaci i shinga, ndanga kpam ma matsasa ta.

⁵ Ucanga u kashina u de wa yan ta ushani ubana a'ayin a uta ilimaci i cinwi, ya rongo ta ubolomgbonuso ilimaci i cinwi she ubana a'ayin a uce a roku. Ya rongo ta ulyasa ilikulya i de she i ciwa, i dusuku kpam a uyamba u de yaa.†

⁶ <<Ma naka ta uyamba u de ndishi n shinga, ya vaku ta ya pana uwonvo u ili i roku wa. Ma wutukpa ta nnama n mete n cingi asuvu a uyamba u de, kpam ko uza wa doku wa tuko uyamba u de kuvon wa.

⁷ Ya loko ta atokulalu a de, kpam a ka rukpa ta a kapala ka de n ucira u iburundu.

⁸ Ama a de a tawun a ka loko ta ama a le amangatawun, ama a de amangatawun a ka loko ta ama a le azu kupa. Atokulalu a de a ka rukpa ta a kapala ka de n ucira u iburundu.

⁹ <<Ma wenike da ta uciga, n zuwa da i matsasa cika i yain kakuma, kpam ma shadangu ta kazuwamgbani ka n yain n afa.

¹⁰ Ucanga u kashina u de wa yan ta kakuma, i cina gbam pini i kayen ka ka

wurai, she i wutukpa i cau yi kahu i tsara kabala ka ya zuwa i savu.

¹¹ Ma rongo ta kabolo n afa kpam ma pana da icadi wa.

¹² Ma wala ta kabolo n afa n woko Kashila ka de, eda kpam i woko ama a va.‡

¹³ Mpa Magono ma Zuba Kashila ka de, uza da wutukpa da a uyamba u Masar, tsara kotsu i lyai kapala n uwoko agbashi a le wa. N takpai araji a da a'ari a 'yanku da vi, n zuwa da ya wala yaa.

Mavura ma ukpada upana (U.Ml 28:15-68)

¹⁴ <<Shegai i panaka mu baci wa, kpam i kpada i utono gba udani u va,

¹⁵ i 'yuwan baci utono mele ma va, i goroi udani u va, kpam i 'yuwain utono kadyanshi ka va, i kodoi kpam kazuwamgbani ka va,

¹⁶ mavura ma ma yan da ma na: Ma sukunku da ta upana u ikyamba u pige, na mbala icun kau-kau n da bawu ma tana, n usudugbi u ikyamba u da wa zuwa da i woko arumba, aku i rongo uramba. Iceshi i de ya woko ta i gbani, kpaci atokulalu a de a da a ka tuwa a lyai i'ya.

¹⁷ Ma yan ta tsilala n afa, n zuwa kpam atokulalu a de a lya da n kuvon. Aza da a ka kovo da a ka lya ta tsugono a kaci ka de, ya rongo ta ilyadi bawu uza da wa loko da.

¹⁸ <<Shegai gba n nala, i panaka mu baci wa, ma doku ta mavura ma nala mi kadofo kushindere adama a unyushi u cingi u de.

¹⁹ Ma takpa ta uryagbaji u da wa zuwusa da aradi yi, n bishinka da mini ma zuba, uyamba u da kpam ya cimba vi wa ekpe ta u woko magbata.

²⁰ Ko nida baci i matsai manyan, ma woko ta ma gbani, kpaci uyamba u de wa matsa kpam ili wa, ndanga ma uyamba u de dem ma matsa kpam wa.

²¹ <<I lya baci kapala n u'yangasaka mu, i 'yuwan mu upanaka, ma doku ta

* **26:1 26:1** Kondo: Uwt 20:4; Adkp 19:4; U.Ml 5:8; 16:21-22. † **26:5 26:5** Kondo: U.Ml 11:13-15; 28:1-14. ‡ **26:12 26:12** Kondo: 2 Kor 6:16; Izk 37:27.

upana u ikyamba u de kadofo
kushindere adama a unyushi u cingi u de.

²² Ma sukunku da ta nnama n mete n
cingi n da ma wuna mmuku n de, n
wacinsa kuzuwate ku kuwa ku de n zuwa
da i woko kenu kpam ire i de ya yan n
ama wa.

²³ <<Gba mavura ma na mi, ma kpa_{da}
da baci uzuwa i gono ara va, kpam i lyai
kapala n u'yangasaka mu,

²⁴ mpa dem ma lya ta kapala n uyan
tsilala n ada, n kaci ka va ka ma yan da
mavura she ma la ma cau kadofo
kushindere adama a unyushi u cingi u de.

²⁵ Ma tuko da ta kuvon n yan da
mavura adama a kazuwamgbani ka va
ka i kodoi. I bolomgbono baci a asuvu a
ilyuci i pige tsara i kpawan, ma sukunku
da ta usaru kpam n zuwa da i nakangu
kaci ka de a asu u atokulalu a de.

²⁶ Ma kimba ta ure u utsara u ilikulya i
de, tsara aka kupa a yain ilikulya i de a
kalele ka te, a kenishike da i'ya
uratsanasaki; kpam ya lya ya cuwa wa.

²⁷ <<Gba mavura ma na mi, i 'yuwan
mu baci ugorimuko, i lyai kpam kapala n
u'yangasaka mu,

²⁸ mpa dem ma lya ta kapala n uyan
tsilala n ada n asuvu a shen cika. Mpa n
kaci ka va ka ma yan da mavura ma
gbam ma lai ma cau kadofo kushindere
adama a unyushi u cingi u de.

²⁹ Ya rongo ta utakuma inyama i
mmuku n de adama a kambulu ka pige.

³⁰ N wasasa a asu u ulyasaka ameli a de
kayala, n wacinsa asudarapka u
urunukpusa ili i magulani u de, n
tadamgbanasa akushe a de a zuba u
ameli a de a da bawu a'ari n uma, n pana
da icadi.

³¹ N wasasa ilyuci i de i woko akpongo,
n wacinsa asudarapka u ameli a de. Ma
doku ma ciga magulani ma shinga ma
udarapka u de wa.

³² N wacinsa uyamba u de gba, kpam
atokulalu a de aza da a'ari pini na ndishi
a pana uwonvo u uwacinsa u nala vi.

³³ N zuwa a tuko da kuvon, a wacinsa
da gba a iyamba kau-kau. N zuwa

uyamba u de u woko akpongo, ilyuci i de
kpam i namgba.

³⁴ Pini nala da uyamba u de wa tsara
uwunvuga u da u shadangi, an u woko
i'ari kpam pini wa, i'ari de a asu u
tsuwula a iyamba i atokulalu a de.
Uyamba vi wa yan ta ayen ayen n u
wunvugusi ucun u uwunvuga u da u
kpa_{da} utsara a'ayin a da i'ari pini.

³⁵ Uyamba vi u woko baci akpongo, wa
wunvugusa ta uwunvuga u da u kpa_{da}
utsara a'ayin a da i'ari pini na ndishi.

³⁶ <<Shegai aza roku a asuvu a de aza
da a buwai n uma, ma zuwa ta uwonvo u
shadangu atakasuvu a de a uyamba u
atokulalu a de yi, ijingi i kavuku gban ya
zuwa da ta ilyadi. Ya rongo ta ilyadi n i
rukpusi yavu aza da a ka loko n kuvon,
ko an u wokoi ko uza wa tono da wa.

³⁷ Ya rongo ta a magamani n i rukpusi
yavu aza da a ka tono n kuvon, ko an u
wokoi ko uza wa tono da wa. Ya tsara
ucira u da ya shangba i shilakana n
atokulalu a de wa.

³⁸ Ya kuwa ta a uyamba kau-kau u
tsuwula, uyamba u atokulalu a de wa lya
da ta.

³⁹ Aza a da a buwai asuvu a de yi, a ka
rongo ta ukotso sawu a uyamba u
atokulalu a de adama a unyushi u cingi u
de n unyushi u cingi u ikaya i de.

⁴⁰ <<Shegai mmuku n tsikaya n de ma
dansa ta unyushi u cingi u le, n unyushi u
cingi u ikaya i le aza da a lyai kapala n
u'yangasaka mu, kpam a kpa_{da} mu
uyanka ukuna u maci.

⁴¹ Adama a nala a da i zuwai mpa dem
n lyai kapala n uyan tsilala n ele, hal n
tutsuku le tsuwula a uyamba u atokulalu
a le. A makorishi, mmuku n tsikaya n le n
sava_{da} baci atakasuvu a uryagbaji a le, a
wushuki n mavura ma unyushi u le,

⁴² ma ciba ta n kazuwamgbani ka n
yain n Yakubu n Ishaku n Ibrahi, n ciba
kpam n uyamba vi. §

⁴³ Shegai u kana ta uyamba vi u woko
akpongo tsara u wunvuga uwunvuga u
maci, kpam a yan le mavura adama a da
a goroi udani u va kpam a 'yuwain mele
ma va.

⁴⁴ Gba n nala, a'ayin a da i'ari a uyamba u tsuwula vi, ma 'yuwan da wa, ma pana da tani icadi n wacinsa da gba wa. Ma kodo kazuwambani ka va n ada wa, kpaci mpa Magono ma Zuba Kashila ka de.

⁴⁵ Adama a nala, ma ciba ta n kazuwambani ka n yain n ikaya i de, aza da n wutukpai a uyamba u Masar a kapala ka aletsu a ama da a buwai, tsara n woko Kashila ka le. Mpa Magono ma Zuba.>>

⁴⁶ Nala mele ma, n udani, n uwenishike u da Magono ma Zuba ma yain a mere ma ne n aza a Isara'ila a una u Musa a Masasa ma Sinai.

27

Utsupa kune a asu u Magono ma Zuba

¹ Magono ma Zuba ma tonukoi Musa,

² <<Tonuko aza a Isara'ila udani u na vi: A'ayin a da baci dem uza u tsinai u neke vuma ubana a asu u Magono ma Zuba, aku u tuwai wa ciga u wusa yi,

³ tyoku da a ka ratsanaka kakuma ka ikebe i azurufa i vuma yi a ili i uratsanaka i'ya a ka yansaka manyan a kuwa ku uwulukpi da na: Vali da baci u yain ayen kamanga ubana ayen amangatatsu, a tsupa ikebe i azurufa amangarenkupa.

⁴ Uka da baci u yain ayen kamanga ubana amangatatsu, a tsupa ikebe i azurufa kamankupa.

⁵ Kalobo ka baci ka yain ayen a tawun ubana kamanga, a tsupa ikebe i azurufa kamanga, maku ma uka ma baci, a tsupa ikebe i azurufa kupa.

⁶ Maku ma vali ma baci ma yain uwoto u te ubana ayen a tawun, a tsupa ikebe i azurufa u tawun, maku ma uka ma baci, a tsupa ikebe i azurufa u tatsu.

⁷ Vali da baci u lai ayen amangatatsu, a tsupa ikebe i azurufa kupa n u tawun, uka da baci, a tsupa ikebe i azurufa kupa.

⁸ Vuma vi mayali ma baci cika, kpam u kpaɗai utsupa ili i'ya a kidumkpai, she u banka vuma da u tsinai a kaci ka ne ki a asu u kadaraki, kadaraki ki ka kidumkpa kakuma ka ikebe i vuma yi dere n ucira u vuma da u tsinai vi.

⁹ <<Utsina vi u kana baci u manama ma ma gain a naka Magono ma Zuba ma, kune ki ku kana ta ku woko ka uwulukpi.

¹⁰ Uza u utsina vi wa shuwandana manama mi ko u savaɗa n ma roku wa, wata, wa shuwandana ma ma lobonoi n ma ma kpaɗai ulobono wa, ko tani ma bawu ma lobonoi n ma ma lobonoi wa. U kana baci u yain nala, gba nnama n re mi she n woko n da mari uwulukpi.

¹¹ Shegai utsina vi u kana baci manama ma nshinda ma ma gain a naka Magono ma Zuba kune wa, uza vi u kana ta u banka manama mi a asu u kadaraki.

¹² Kadaraki ka ratsanaka ta kakuma ka ikebe i manama yi dere tyoku da ikebe i ne ya kana, aku u tonuko uza vi ili i'ya wa tsupa. Ikebe i'ya baci dem kadaraki ki ka kidumkpai, i shamgba ta.

¹³ Shegai uza vi wa ciga baci u wusa manama mi, she u doku kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun ka ili i'ya a zuwai vi.

¹⁴ <<Uza u neke baci kuwa ku ne n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba, u kana ta kadaraki ka ratsanaka kakuma ka ikebe i kuwa yi, ko ka ku lobonoi ko kpam ka ku lobonoi wa. Ikebe i'ya baci dem kadaraki ki ka kidumkpai, i shamgba ta.

¹⁵ Uza da nekei kuwa ki wa ciga baci u gono u wusa ka, she u doku kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun ka ikebe i'ya a kidumkpai vi. Aku kuwa ki ku woko ku ne.

¹⁶ <<Uza u neke baci kapashi ka kashina ka agadu ka ne n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba, she a kidumkpa ikebe i kashina yi a kaci ka kakuma ka icun i'ya a ka fuda a cei pini a kashina ki. A kidumkpa ikebe i akundatsu a kuden kamanga i ilya i bale dem ikebe i azurufa kupa.

¹⁷ U neke baci kashina ki a asuvu a Kayen ka Utsara u Kaci, ikebe i'ya a tonuko yi vi ya shamgba ta.

¹⁸ Shegai u neke baci kashina ki cina Kayen ka Utsara u Kaci vi ka wurai, she kadaraki ka kidumkpa kakuma ka ikebe ki a kaci a ayen a da a buwai kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka roku ka kyawan. Aku a jebe kakuma ka ikebe yi.

¹⁹ Uza da nekei kashina ki wa ciga baci u wusa ka, she u doku kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun ka ili i'ya a kidumkpai vi, aku kashina ki ka woko ka ne.

²⁰ Shegai u wusa baci kashina ki wa, kpam u denkei ka uza u roku, wa wusa kpam ka wa.

²¹ An u wokoi u wusai kashina ki wa, a asuvu a Kayen ka Utsara u Kaci, kashina ki ka woko ta ili i'ya a nekei gba n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba ka bawu a ka fuda a ka wusa ka kpam, aku ka woko kashina ka adaraki.

²² <<Uza u neke baci kashina ka u tsilai n ikebe ka kari agadu a ne wa, ubana a asu u Magono ma Zuba,

²³ kadaraki ka kidumkpa ta ikebe i kashina yi a kaci ka ayen a da a buwai kahu Kayen ka Utsara u Kaci ka roku ka kyawan. Uza vi wa tsupa ta ikebe yi tyoku da a kidumkpai i'ya kain ki. Kune ka uwulukpi ka la vi ubana a asu u Magono ma Zuba.

²⁴ Asuvu a Kayen ka Utsara u Kaci ki, kashina ki ka gono ta ka uza da a tsilai ka a kukere ku ne, uza da kashina ki kari agadu a ne yi.

²⁵ A ka kidumkpa ta gba ikebe i'ya a ka tsupa vi a kaci ka ili i uratsanaka i'ya a tsu yansaka manyan a kuwa ku uwulukpi.

²⁶ <<Shegai ilimaci i kagita i manama ma kuwa ma baci, wata, kanaka ko macon i Magono ma Zuba i'ya, adama a nala va neke i'ya wa, kpaci i Magono ma Zuba i'ya a kagita.

²⁷ Manama mi ma nshinda ma baci, a ka fuda ta a ka wusa ma a kaci ka kakuma ka ikebe ka kadaraki ka kidumkpai, kabolo n kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun. A wusa baci ma wa, kadaraki ka denge ta ma a kakuma ka ikebe ka a kidumkpai vi.

²⁸ Ili i'ya dem vuma nekei gba, wata, ko vuma ko manama ko kapashi ka kashina ka ne ubana a asu u Magono ma Zuba, a ka denge kpam i'ya ko a wusa i'ya wa, kpaci i woko de i uwulukpi cika a asu u Magono ma Zuba.

²⁹ A neke baci vuma gba adama a

uwuna, a ka wusa yi wa. U kana ta a wuna yi.

³⁰ <<Ili i te asuvu a kupa i'ya baci dem a wutukpai, wata, ilya ko ilimaci i ndanga, i Magono ma Zuba i'ya. Gba ili i nala yi i'a ta n uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba.

³¹ Uza da baci dem wa ciga u wusa ili i te asuvu a kupa i'ya u nekei, u kana ta u tsupa ikebe i ili yi aku u doku kunzu ku te a asuvu a kunzu ku tawun.

³² Gba ili i te a asuvu a kupa i ushiga u anaka, ko u ncon ko u nryadiga i Magono ma Zuba i'ya. A ka kece baci nnama, ma baci ma rukpai ma kupa a asu u ukece, ma woko ta ma uwulukpi ubana a asu u Magono ma Zuba.

³³ A ka dangasa manama adama a tsulobo tsu ne ko tani a adama a ukpada u tsulobo tsu ne wa, a ka savada tani n ma roku wa. A savada baci manama n ma roku, n re gba ma woko ta n uwulukpi, a ka fuda a ka wusa n da wa.>>

³⁴ Mele ma Magono ma Zuba ma nakai Musa ubana a asu u aza a Isara'ila a Masasa ma Sinai ma la vi.

Tagaraḡda u Rutu Ukukpaḡ u kadyanshi

Tagaraḡda u Rutu alabari a ḡa a kumaci ku Sama'ila a a'ayin a tagaraḡda u Aza a Afada, a'ayin a ḡa ama a Kashila a kpatalaka yi kucina. Kumaci ku nala ki a tuwa ta a wokoi n kalen cika a asu u aza a Isara'ila, kpaci uza u te a asuvu a mmuku n tsikaya n Rutu aya Dawuda magono. Uza ḡa kpam u yain manyan a tagaraḡda u na vi aya Na'omi, uza ḡa u rongoi a ilyuci i Batalami a Sama'ila eyi n vali u ne n alobo a le a re. Shegai ili i kashina i matsa mai wa, aku a purai ve ubana a uyamba u Muwabu. Vali u Na'omi u ba u kuwai ḡe, aku alobo a ne a zuwusai aka a aza a Muwabu. Rutu wa ta a asuvu a aka a nala yi.

Alobo a Na'omi ama a re a le gba dem a kuwai a Muwabu vi, aku u yawunsai u gono a Batalami. Shegai Rutu wenikei Na'omi uciga an u 'yuwain ushamgba a Muwabu u zami vali u roku, u banai kabolo n eyi a Batalami vi. Ili i'ya i buwai a tagaraḡda vi i wenike ta tyoku ḡa Rutu yain iyolo i roku i uza u ikebe, kumaci ku evu ku Na'omi uza kala Boza.

An u wokoi aza a Isara'ila a'a ta n agadu icun kau-kau, ili i roku a tagaraḡda u Rutu vi i takpa ta kau n agadu a tsunu. Tyoku ḡa mele ma Kashila mari, a wushunku aza a Muwabu a woko aza a Isara'ila wa. Shegai tagaraḡda u na u wenike ta tyoku ḡa Rutu akaya a pige a Dawuda magono, uza u aza a Muwabu u wokoi ushadangi n ukuna u mayun a asu u Magono ma Zuba, u wokoi dem a asuvu a aza a Isara'ila. Agadu a roku a le kpam a ḡa, mele ma Kashila ma dana ta u kana ta acimbi a asaḡa ili i kashina i le i roku a ashina, tsara aza a unambi a tuwa a 'yara. (Adkp 19:9-10; 23:22; U.MI 24:19-22.) Agadu a le a ḡa dem, vali kuwa baci u asaḡai uka, u kana ta utaku ko vangu u vali vi u sotuku uka vi, tsara u kangu kpam u banga uka vi. (U.MI

25:5-10.) Agadu a roku a le kpam a ḡa, u kana ta kumaci ku vuma ḡa u kuwai vi u kirana n aza ḡa a buwai a kumaci ki. Uza kuwa baci a asuvu a kumaci kpam wari n uyamba, u kana ta kumaci ku ne ku gono ku wusuka kumaci ku uza ḡa u kuwai uyamba vi. U kana ta dem u zuwa marana mi, u bidya kpam ucanga vi na mmuku mi dem. Gba ili i nala yi i ne i'ya wa, shegai i kumaci ku uza ḡa u kuwai vi ḡa. Agadu a roku a ḡa, nkoshi ma ilyuci alya a ka dusuku a utsutsu u ilyuci a sheshi, aku a kida ugana a ukuna vi.

Ili i'ya i ari pini a tagaraḡda u na vi

Na'omi n Rutu a gonoi a Batalami

(1:1-22)

Rutu yain ku'yaru a kashina ka Boza

(2:1-23)

Rutu n Boza a dansai ukuna u iyolo

(3:1-18)

Boza sotuki Rutu kpam a wokoi ikaya i

Dawuda magono (4:1-22)

Elimele n aza a kuwa a ne a dusuki a Muwabu

¹⁻² A'ayin a ḡa aza a afada a ka lya tsugono tsu aza a Isara'ila, a yan ta vuma roku uza u kala Elimele, kala ka uka u ne ka Na'omi, a'a ta kpam na mmuku ma alobo n re, Malo n Kiliyo, gba le a kagali ka aza a Efurata, a ilyuci i Batalami a uyamba u Yahuda. An a ka yan kambulu ka pige a uyamba vi, u 'yanga ubana a uyamba u Muwabu, eyi n uka u ne na mmuku n ne a ba a dusuki ve ḡe.

³ An a yain a'ayin, vali u Na'omi vi u tuwai u kuwai, u asaḡa yi na alobo a re yi.

⁴ Alobo yi ama a re a le gba a zuwai nkere ma uyamba u Muwabu. Uza u te zuwai uka uza u kala Orfa, uza u ire kpam u zuwai uza u kala Rutu.* Shegai ubana ayen kupa ele pini a uyamba vi,

⁵ aku Malo n Kiliyo a kuwai. Pini nala, Na'omi wokoi utyoku u ne, vali wa la wa kpam dem mmuku ma la wa.

Na'omi n Rutu a gonoi a Batalami

⁶ A'ari pini, Na'omi tuwai u panai a da Magono ma Zuba ma banga ḡe ama a ne aza a Isara'ila u naka le ilikulya. Adama a

* **1:4 1:4** Pini a makpanda ma na mi a kasansa ko ya vali u Rutu ko Orfa wa, shegai tagaraḡda u Rutu u wenike ta kala ka vali u Rutu ka Malo, Orfa kpam vali u ne ḡa Kiliyo.

nala, u fobusoi n ajene a ne a aṣaka Muwabu a gono a kuwa.

⁷ Eyi n ajene a ne yi a aṣakai asu u da a'ari ndishi vi, a kanai ure ugono a Yahuda.

⁸ Ele pini a nwalu, aku Na'omi tonukoi ajene yi, <<Walai i gono a'uwa a isheku i de. Magono ma Zuba ma wenike da uciga tyoku da i wenikei a'ali a de na mpa.

⁹ Magono ma Zuba kpam ma zuwa i tsara a'ali, i tsara kpam uwunvuga a a'uwa a de.>>

Aku u wobo le, u tonuko le, <<U yan tsu ben.>>

A gitai kushen cika,

¹⁰ a tonuko yi, <<A'a! Tsa bana ta dem a asu u ama a vunu.>>

¹¹ Shegai Na'omi danai, <<Mmuku n va, gonoi a a'uwa a de. Ndya i zuwai ya ciga i bana kabolo na mpa? Mpa n buwa kpam ilimaci hal ma fuda ma matsaka da a'ali a da a ka sotuku da wa.

¹² Mmuku n va, walai i gono, mpa n yan de mamici, n buwa kpam uyan iyolo wa. Ko ma baci gbam n maluwa ma iyolo i roku, a dana gbam ma tsara vali n kayin ka na ki, hal n matsa mmuku ma a'ali,

¹³ ya fuda ya vana hal a gbonguro? Ya 'yuwan uyan iyolo adama a le? Nala wa yan wa, mmuku n va, unamgbukatsuma u va u la ta u de cika, kpaci Magono ma Zuba ma ma ronuko mu upana u ikyamba u na vi.>>

¹⁴ Aku a doki a gitai kushen cika. Pini nala, Orfa wobo anuku a ne, u tonuko yi u yan tsu ben, aku u lazai ugono a kuwa. Shegai Rutu gbagbalai Na'omi vi u matsai she u bana kabolo n eyi.

¹⁵ Aku Na'omi tonuko yi, <<Wundya na, utoku u vunu da wa laza de ugono a asu u ama a ne n a asu u ameli a ne. Wala vu tono yi.>>

¹⁶ Shegai Rutu danai, <<Kotsu vu folo mu n gono ko n aṣaka vu utono wa. A asu u da baci dem vu banai, ma bana ta. A asu u da baci dem vu dusuki, nte dem ma dusuku pini. Ama a vunu a ka woko ta ama a va, Kashila ka vunu kpam ka woko ta Kashila ka va.

¹⁷ A asu u da baci vu kuwai, nte ma kuwa pini, kpam nte dem a ka cidangu mu pini. Ili i roku i pece mu n avu, bamu n ukpa, n folo ta Magono ma Zuba ma yan mu mavura cika.>>

¹⁸ An Na'omi wenei Rutu zuwa ta uma u ne u toni yi, aku u aṣaka yi utonusuko u gono.

¹⁹ Aku a lyai kapala na nwalu, hal a rawai a ilyuci i Batalami. An a uwai, aku gba ama yi a yain mazanga cika adama a le. Aka a ilyuci yi a danai, <<Na'omi da gbam naha vi?>>

²⁰ U wushunku le, <<Kotsu i doku i isa mu Na'omi† wa, shegai Mara, kpaci Kashila Uza u Ucira Gba u naka mu ta unamgbukatsuma cika.

²¹ An n lazai, ma ta gba n ili i'ya ma ciga, shegai gogo-na Magono ma Zuba ma gonuko mu de a kuwa akere a de. Nida ya isa mu Na'omi cina Magono ma Zuba ma kpatalaka mu de kucina, kpam Uza u Ucira Gba u sukunku mu mada?>>

²² Tyoku da a yain Na'omi gonoi a uyamba u ne da la vi, kabolo n kajene ka ne Rutu uza u Muwabu. An a rawai a Batalami, cina a gita de manyan ma ilya i bale.

2

Rutu yain ku'yarua a kashina ka Boza

¹ A yan ta vuma u roku vuma u pige kpam uza u utsari a ilyuci i Batalami uza u kala Boza, kumaci ku vali u Na'omi, wata, Elimele.

² Kain ka te, Rutu uza u Muwabu u tonukoi Na'omi, <<Aṣaka n bana ku'yarua ku ilya a kashina ka uza da baci dem u wushunku mu n yain.>>

Aku Na'omi danai, <<Maku ma va, wala.>>

³ Pini nala, u banai wa tono aza a manyan yi a kucina. Aku u wokoi a kashina ka wa yan ku'yarua ki ka Boza ka, kumaci ku Elimele.

⁴ A'ari pini, aku Boza wutai a Batalami u rawai tsara u dana azamalinga yi, u danai, <<Magono ma Zuba ma rongo n ada.>>

† 1:20 1:20 Kalen ka kala ka Na'omi n Tsiyahuda ka ipeli, Mara tani akoni, wata, unamgbukatsuma.

Azamalinga yi a wushuki, <<Magono ma Zuba ma zuwuka vu dem una shinga.>>

⁵ Aku u wecei uzapige u azamalinga yi, <<Ukere u yai u da nide vi?>>

⁶ U wushunku yi, <<Makere ma aza a Muwabu ma nala mi ma, uza da u tuwai kabolo n Na'omi.

⁷ Aya u tonuko tsu, <Yanyi ahankuri asaka numu n yain ku'yaru n cirangusu ilya i'ya aza a manyan ma ukapa yi a ka asakasa.> U gita ta manyan mi ili i usana utuwa gogo-na. Gogo-na da u tsarai u dusuki a kulu tsara u wunvuga kenu.>>

⁸ Aku Boza rabai ara ne, u tonuko yi, <<Maku ma va, pana ka mu! Kotsu vu bana ku'yaru a kashina ka roku wa, she a kashina ka na. Vu yansa manyan pini na vu rongo utono kucina ku nkere n da ma yansa ka mu manyan.

⁹ Vu zuwa a'eshi a kashina ka baci dem a ka yan manyan, vu tono nkere mi de. Kpaci n tonuko de azamalinga yi kotsu a sawa vu wa. A'ayin a da baci dem vu panai kakuli, vu ba vu soi mini a ndele n da azamalinga yi a kenei.>>

¹⁰ Rutu kudangi u varai kaci a iyamba, u tonuko yi, <<Mpa kamoci ka, nida n tsarai mpasa n shinga ara vunu naha hal vu wenike mu ukuna shinga?>>

¹¹ Boza wushunku yi, <<N pana ta gba ili i'ya vu yankai anuku a de tun a'ayin a da vali u vunu u kuwai. N reve ta tyoku da vu asakai tata u vunu, na mma u vunu, n uyamba u vunu, n tyoku da kpam vu tuwai vu dusuki a uyamba u ama da vari vu revei wa.

¹² Asaka Magono ma Zuba ma tsupa vu ili i'ya vu yain. Asaka Magono ma Zuba Kashila ka Isara'ila uza da vu tuwai ara ne uzama asu u ukpawan u naka vu katsupi!>>

¹³ U danai, <<Uzapige, asaka n rongo utsarasa mpasa n shinga ara vunu. Vu yanka ta kagbashi ka vunu kadyanshi ka ugbamatangu asuvu, ko an u wokoi mpa ma a asuvu a nkere n da ma yansa ka vu manyan wa.>>

¹⁴ A'ayin a ulya ilikulya Boza tonuko yi, <<Tuwa vu lyai ilikulya. Dabusa burodi u vunu a mini ma kalam ma mini ma

cinwi.>> Aku u dusuki evu n azamalinga yi, Boza kpam naka yi ilya i'ya a zungi. U lya ta u cuwai hal gban u lasai i roku.

¹⁵ An u 'yangai wa gita ku'yaru, aku Boza tonukoi azamalinga a ne, <<Asaka ni u 'yara a asuvu a ndolu n da i cai vi, kotsu i bishinka yi wa.

¹⁶ Kotsu i talaša a ndolu mi n i varangusi a iyamba tsara u purusa, kotsu i barana yi wa.>>

¹⁷ Adama a nala, Rutu yan ta ku'yaru a kashina ki hal kuvuli. An u lapai ili i'ya u tsarai, u tsata ilya evu n akundatsu a kuden kamanga.

¹⁸ U cangai u gonoi a ilyuci u ba u wenikei anuku a le ili i'ya u tsarai. U nakai kpam anuku a le kabuwi ka ilikulya ka u lyai u lasai vi.

¹⁹ Na'omi wece yi, <<Nte vu yain ku'yaru ara? Nte vu yain manyan? Kashila ka zuwuka uza da u kiranai n avu una u shinga!>>

Pini nala, Rutu tonuko yi ukuna u uza da u yain ku'yaru a kashina ka ne ki, u danai, <<Uza da n yain ku'yaru a kashina ka ne ara vi kala ka yi Boza.>>

²⁰ Na'omi tonukoi Rutu, <<Asaka Magono ma Zuba ma zuwuka yi una u shinga. Magono ma Zuba ma asaka uwenishike ukuna u shinga u ne a asu a aza uma n akushe wa.>> U doki u danai, <<Vuma nala vi kumaci ku evu ka tsu, uza u te da a asuvu a aza da a'ari malen ma uwusa tsu.>>

²¹ Aku Rutu uza u Muwabu danai, <<Bamu n nala gban, Boza vi u tonuko mu ta n bansa ku'yaru a kashina ka ne n rongo utono kucina ka azamalinga a ne hal she a kotso manyan mi.>>

²² Na'omi wushunki Rutu, <<Makere ma va, yan tyoku da u danai. U la ta shana vu yain ku'yaru a kashina a asu u da nkere n da ma yansa ka Boza vi manyan a'ari. Vu bana baci a kashina ka roku kau, a ka fuda ta a yanka vu ili i gbani de.>>

²³ Pini nala, Rutu lyai kapala n ku'yaru evu na nkere mi, hal she an a kotsoi manyan ma ilya i bale n ityabi. Gba a'ayin a nala yi u lya ta kapala na ndishi n anuku a ne Na'omi.

3

Rutu n Boza a asu u ulapa u ilya

¹ Kain ka te, Na'omi anuku a Rutu a tonuko yi, <<Makere ma va, u gan ta n zamuka vu vali vu tsara kuwa ka va wunvuga.

² Wundya na, Boza uza da u wushunku vu vu yain ku'yaru evu na nkere n da ma yansa ka yi manyan vi, kumaci ku tsunu ka ku evu. Pana na, ara n kuvuli wa welikpe ta ilya i bale a asu u da a lapuka yi ilya yi.

³ Yan baci aku vu sumba vu gbara manivi ma magulani, vu uka aminya a vunu a da a lakai tsulobo. Pini nala, vu bana a asu u da a ka lapuka yi ilya yi, shegai kotsu vu asaka u reve an vari pini wa, she u kotso ulya n uso gba.

⁴ A'ayin a da baci wa bana nvain, vu zuwa a'eshi mai a asu u da wa vaku; aku vu talukpa a'ene a ne vu vaku pini. Wa tonuko vu ta ili i'ya va yan.>>

⁵ Rutu vi danai, <<Ma yan ta gba ili i'ya vu danai.>>

⁶ U lazai ubana a asu u da a ka lapa ilya yi, u yain kpmam gba ili i'ya anuku a ne a tonuko yi.

⁷ An Boza kotsoi ulya n uso, wari a asuvu a upana kayanyan ka ne, aku u zamai asu u vaki evu n kabolo ka ilya ka a cirangi vi. Pini nala, Rutu banai sawu a asu u da Boza vaki u talukpai a'ene a ne u vaki pini.

⁸ An kayin ka pecei mere, aku Boza rikpanakai ulapani, u kpatalai u wenei uka nvain evu n a'ene a ne.

⁹ U wece yi, <<Yayi?>>

U wushuki, <<Mpa Rutu kagbashi ka vunu. An u wokoi ada kumaci ku evu ku va, ada wari n malen ma va wusa mu. Ma folo vu, zuwa mu.>>*

¹⁰ Aku Boza danai, <<Maku ma va, asaka Magono ma Zuba ma zuwuka vu unu u shinga. Ukuna u shinga u da vu wenikei aza a kuwa a tsunu gogo-na u la ta gbam u da vu gitai vu wenikei anuku a vunu. Kpaci vu tono aloba wa, ko uza u utsari ko mayali.

* **3:9 3:9** N Tsiyahuda a yanka ta udani u <Pala mu n kunya ku upalaka ku vunu>, kpmam kalen ka ne ka <Zuwa mu.>

¹¹ Adama a nala maku ma va, kotsu vu dambula wa, ma yanka vu ta gba ili i'ya va ciga. Gba aza a ilyuci i na a reve ta uma u vunu u lobonoi.

¹² Mayun da, mpa kumaci ku evu ka, uza da wari n malen ma wa wusa vu, shegai uza da lakai uwoko evu da kpmam pini.

¹³ Wansa pini na. Kain ka wansa baci, u wushuku baci u sotuku vu, asaka yi u yain nala. Shegai wa ciga baci u yain nala wa, n tsina ta n kala ka Magono ma Zuba ma sotuku vu ta. Vaku pini na she usana.>>

¹⁴ Aku Rutu vaki a asu u a'ene a ne hal usana. Shegai u 'yangai n kpasani ku de kahu ama a wene yi a reve, kpaci Boza tonuko yi ta kotsu u asaka uza roku reve an uka tuwai a asu u ulapa u ilya vi wa.

¹⁵ Aku Boza tonuko yi, <<Tuko kunya ku upalaka ku vunu vu polo ka pini na.>> An u poloi, aku u tsunku yi pini akundatsu a ilya i bale kamanga. U canka yi aku u gonoi a ilyuci.

¹⁶ An u gonoi a kuwa, aku anuku a ne a wece yi, <<Nida wa, maku ma va?

Aku u tonuko yi gba tyoku da a yain n Boza vi.

¹⁷ U doki u danai, Boza tonuko mu ta, <<Ma asaka vu vu gono asu u anuku a vunu akere a de wa, da u naka gba mu ilya i bale i na yi.>>

¹⁸ Aku Na'omi danai, <<Maku ma va, vana vu wene ili i'ya ya gita, kpaci Boza wa wunvuga wa, she u wene ukuna u na u kotso ara.>>

4

Boza zuwai Rutu

¹ A'ari pini, aku Boza lazai ubana a asu u da a tsu dusukusu a utsutsu u ilyuci u dusuki de. Aku u wenei vuma da u danai kumaci ka ku lakai evu uza da wari n malen ma uwusa vi wa wura, u tonuko yi, <<Uza u va, tuwa na vu dusuku.>> Aku u ba u dusuki.

² Boza bolomgbonoi nkoshi ma ilyuci ama kupa u tonuko le a dusukusu. Aku a dusukusi.

³ Aku Boza tonukoi kumaci ku ne ku evu ki, u danai, <<Na'omi uza da u wutai

a uyamba u Muwabu u gonoi vi, wa ciga ta u denge kashina ka Elimele utoku u tsunu.

⁴ N wene ta u lobono ta vu reve. Va ciga baci vu wusa ka, she vu wusa ka pini na a kapala ka nkoshi ma ama a va kpm dem n a kapala ka aza da a'ari pini na ndishi. Va ciga tani baci wa, she vu dana tsara n reve i'ya ma yan. Kpaci uza wa la a kapala ka vunu wa, mpa kpm ma tono vu.>>

Aku vuma vi danai, <<Ma wusa ta ka.>>

⁵ Aku Boza tonuko yi, <<Kain ka baci va tsila kashina ki a kukere ku Na'omi, va sotuku ta dem Rutu uza u Muwabu, tsara kala ka vali u ne u da u kuwai ka rongo pini, ucanga u agadu u ne dem u rongo pini.>>

⁶ Aku kumaci ku ne ka ka lakai evu vi u danai, <<Nala baci, ma fuda kpm ma wusa kashina ki wa. Kpaci n yan baci nala, ma nangasa ta agadu a da ma naka mmuku n va. Ma fuda ma wusa ka wa, avu wusa ka.>>

⁷ Caupa de, aza a Isara'ila a'a ta n agadu, a da gba uza da baci wa naka utoku u ne kabala ka uwusa ili ko kpm utsila, u tsu fodo ta akpata a ne u naka uza da wa wusa ko wa tsila vi. Nala a tsu shamkpa ukuna vi a kapala ka ama.

⁸ Adama a nala, aku vuma vi fodoi akpata a ne u nakai Boza u tonuko yi ku te, <<Tsila kashina ki.>>

⁹ Boza tonukoi nkoshi mi n aza da a'ari pini a asu vi, <<Ara eda i wenei ukuna u na vi; wata, n tsila ta gba ili i'ya i'ari i Elimele n i mmuku n ne Kiliyo n Malo a kukere ku Na'omi.

¹⁰ Ma sotuku ta dem Rutu uza u Muwabu uza da wari wa wolo Malo u woko uka u va. Tsara kala ka vali u ne u da u kuwai ka rongo pini, ucanga u agadu u ne dem u rongo pini. Kpm kala ki ka cimba a asu u aza a kuwa a ne ko kpm aza a ilyuci i ne wa. Eda i wenei ukuna u na vi ara.>>

¹¹ Aku gba nkoshi mi n ama a da a'ari a utsutsu u ilyuci yi a danai, <<Tsu wene ta. Asaka Magono ma Zuba ma zuwa uka da wa uwa a kuwa ku vunu ara na vi u woko tyoku u Rahila n Liyatu, aza da a wokoi ikaya i aza a Isara'ila. Asaka vu

yain utsari a kagali ka Efurata vu yain kpm kala a Batalami.

¹² Asaka Magono ma Zuba ma naka vu mmuku a asu u uka u na vi, aza da a ka yan kala tyoku u mmuku ma akaya tsunu Periza maku ma Tama n Yahuda.>>

Mmuku n tsikaya n Boza

¹³ Pini nala, Boza sotuki Rutu u banka yi a kuwa ku ne. Magono ma Zuba ma zuwukai Rutu una u shinga, u yain katsuma u matsai maku ma vali.

¹⁴ Aku aka a ilyuci yi a tonukoi Na'omi, <<Uza u una u shinga da Magono ma Zuba! Gogo-na u naka vu de matsikaya ma mari n malen ma ukirana n avu. Asaka maku mi ma yain kala a asuvu a Sama'ila!

¹⁵ Wa woko ta uza da wa zuwusa uma u vunu u woko yavu usavu, u kirana kpm n avu vu kutsa baci. Kpaci kajene ka vunu uza da wa ciga vu, uza da u laka vu mmuku ma a'ali n shindere, aya u matsa yi!>>

¹⁶ Na'omi cangasa ta maku mi u wo yi yavu aya u matsa yi.

¹⁷ Aku atoku a ne aka aza a karen a le a danai, <<A matsaka de Na'omi maku ma vali.>> A neke yi kala Obida. Obida da tata u Yese, Yese kpm aya tata u Dawuda.

¹⁸ Makeci ma kagali ka Periza ma na: Periza da tata u Hezuron,

¹⁹ Hezuron da tata u Ram, Ram da tata u Aminadabu.

²⁰ Aminadabu da tata u Nashon, Nashon da tata u Salumuna.

²¹ Salumuna da tata u Boza, Boza da tata u Obida.

²² Obida da tata u Yese, Yese da tata u Dawuda.

Tagara da u Mika

¹ Kadyanshi ka Magono ma Zuba ka tuwai ara Mika matsumate vuma u Moreshetu a kaci ka kuwene ka u wenei a kaci ka ilyuci i Samariya n Urishelima, a'ayin a da Jotam n Ahazu n Hazakaya a ka lya tsugono tsu Yahuda.*

Ushipa u ulapa u una adama a Samariya n Urishelima

² Panai na gba de, kakuma ka ama, panai na, gba aza da a'ari a likimba! Asaka Magono ma Zuba Uzapige n kaci ne u woko uza da wenei ukuna vi a kaci ka de, panai kadyanshi ka ne ka ka wuta a kuwa ka uwulukpi ka ne.

³ Webelei! Magono ma Zuba ma wuta a asu u ndishi n ne wa tuwa, wa tuwa ta iyamba u wala a bilibili u nsasa n likimba.

⁴ Nsasa ma darakpa ta a kere ku ne arara kpm a ka batsa ta kure.

Nsasa kpm ma darakpa ta yavu akawa a ishigi a asuvu a akina, yavu mini ma ma yene a kakonguro ubana a asu u arara.

⁵ Gba nala vi wa gita ta na mmuku n tsikaya n Yakubu, wata, aza a Isara'ila an a yain unyushi u cingi kpm a 'yangasakai Kashila.

Ya zuwai Yakubu yain unyushi u cingi? Aza a Samariya a da, ilyuci i pige i ne! Nte da a asu u ulyasaka ameli kayala a Yahuda? Urishelima da n kaci ka ne!

⁶ Magono ma Zuba ma danai, <<Adama a nala ma wacinsa ta Samariya u woko akpongo hal u woko agbaji, asu u da a ka shigbusa ashina a cinwi.

Ma wacinsa ta atali a kuma ki a asuvu a karara, n mudagbusa kpm atali a kami ka kuma ku ne.

⁷ Gba ameli a ne a ka tasasa ta a da yuku-yuku;

gba kune ka a tukusoi a kuwa ku ameli ku ne a ka runukpa ta ka n akina; ma wacinsa ta gba a'ulu a ne.

An u wokoi u bolomgbonoi kune ku ne a asu u katsupi ka tsu tsishankala, a asu u tsishankala da kpm ka kotso.>>

Kushen ku Mika adama aza a Isara'ila n Yakubu

⁸ Adama a nala ma sa ta, n yain ndishi ma ulapa una; ma fodo ta aminya n tamba kataba kpm bawu akpata.

Ma wura ta yavu nshe n kakamba n sai yavu makubi.

⁹ Kpaci usan u Samariya usan u da bawu wa tana, U tambura de hal a Yahuda, u rawa de a ilyuci i ama a va, wata Urishelima dem.

¹⁰ Kotsu i tonuko atokulalu a tsunu a Gatu wa; kotsu kpm i sai wa ko kenu. A Bete-leyafara da ya gandalasa a iyamba.†

¹¹ Aza a Shafiru, banai tsuwula, i wala kataba n uwono. Aza a da i'ari ndishi a Za'ana a ka wuta wa.

Aza a Bete-ezeli a'a ta a asuvu a ulapa u una kpm a tsara u banga a asu u le wa.

¹² Aza a da a'ari ndishi a Marotu a ka vana tsara a tsara ili i shinga, shegai Magono ma Zuba ma zuwai mada ka ma rukpai a utsutsu u Urishelima.

¹³ Eda aza a da i'ari ndishi a Lakishi, fobusoi nringongo ma adoki n de, tsara i suma.

Kpaci eda ilyuci i kagita a Yahuda

* **1:1 1:1** Kondo: 2 Ngo 15:32-38; 2 Alb 27:1-9; 2 Ngo 16:1-20; 2 Alb 28:1-27; 2 Ngo 18:1--20:21; 2 Alb 29:1--32:33
† **1:10 1:10** Mika matsumate u yan ta kadyanshi a kaci ka ilyuci ushani i'ya atokulalu a ka lya a ka tuwa baci a Urishelima a lyai u da. A makpanda ma na mi (10-15), Mika yanka ta idyani i'ya i'ari evu n a'ala a ilyuci yi tsara u wenike ilyuci i'ya atokulalu yi a ka lya n kuvon.

i tonoi aza a Isara'ila a asu u
'yangasaka u le,
i zuwai kpam aza a Sihiyona a yain
unyushi u cingi.

¹⁴ Adama a nala, aza a Yahuda
tonukoi aza a Moreshetu-gatu
u yan tsu ben i naka le kune.
Ngono ma Isara'ila a ka pityanangu ta
n ilyuci i Akiziba
shegai a ka tsara u banga wa.

¹⁵ Mpa Magono ma Zuba n danai,
eda aza da i'ari ndishi a Maresha
ma doku ta ma tuko uza da wa lya da
n kuvon.

Azapige a Isara'ila
a ka suma ta ubana a Adulam.

¹⁶ Punai a'aci a de asuvu a ulapa u una
adama a mmuku n de aza da ya ciga;
gonukoi kaci ka de yavu kukpani ka
kasakali,
kpaci mmuku n de a ka laza ta
tsuwula.

2

Ter de aza u 'yankusu aza a unambi

¹ Ter de aza da a tsu fobuso tsicingi,
aza da kpam a tsu fobuso
ukuna u cingi a ivamkpatu i le!
Kain ka wansa baci a tsu yan ta i'ya a
fobusoi vi,
kpaci n ucira u le da a tsu fuda ta
yain i'ya.

² A tsu yan ta maluwa ma gbani
n ashina n ama, a wusa a da.
A tsu yan ta kpam maluwa ma gbani
n a'uwa a ama, a wusa a da.
A tsu ryafa ta ama tsara a wusa
a'uwa a le n iyamba i le.

³ Adama a nala ili i'ya Magono ma Zuba
ma danai i'ya na:

<<Ma fobuso ta uwacinsa a kaci ka ama
yi,
ucun u da bawu ya fuda ya wauwa
kaci ka de.

Ya doku ya wala n i yanyi araɗi wa,
kpaci wa woko da ta a'ayin a madaka.

⁴ A kain ka nala ki, ama a ka yanka da ta
majari,
a ka yanka da ta majari a shipuka da
ushipa u unamgbukatsuma, a dana,
<A nangasa tsu de gba!

Magono ma Zuba ma wusa de
uyamba u tsunu!
U nakaj ashina a tsunu a asu u aza a
da a yinsa tsu.> >>

⁵ Adama a nala, a'ayin a tuwa baci
a da a ka gonuko uyamba vi
a asu u ama a Magono ma Zuba,
ko uza u te asuvu a de
wari n kapeci pini wa.

⁶ Ama ushani a danai,
<<Kotsu i yain kubari wa!
Asaka uyan kubari a kaci ka ili i nala yi,
ili i uwono i roku i'a la ya gita n atsu
wa.>>

⁷ Dere da a dana nala, mmuku n tsikaya n
Yakubu?
Ahankuri a Kulu ku Magono ma
Zuba a gusa da?
Ko aya u yain ili i nala yi?

Kadyanshi ka Magono ma Zuba kari n
kalen
a asu u uza da wa tono yi n ukuna u
maci wa?

⁸ Magono ma Zuba ma danai,
<<Shegai i tsu 'yanga ta yavu
atokulalu a asu u ama a va.
I tsu fodo ta ntogo ma aza da a ka wura
yaa,
aza da a ka gono a asu u kuvon.

⁹ I tsu loko ta aka a ama va
a wuta a a'uwa a shinga a le.
I takpa kpam una u shinga u va
a asu u mmuku n le ubana.

¹⁰ 'Yangai, i laza!
Asu u na vi asu u uwunvuga u de da
wa,

kpaci a zuwa de asu vi u wokoi na
nshinda,
i nangasai u da gba gba.

¹¹ Uza u kaban n uyinsa u tuwa baci u
danai,
<Ma yan ta kubari a kaci ka mini ma
cinwi
n ili i'ya ya zuwa ugutukpa ushani,>
icun i uza u kubari u da ama a ka
ciga da la vi!>>

Kazuwamgbani ka uzuwa uma

¹² Magono ma Zuba ma danai,

<<Mayun ma bolomgbono da ta gba de,
mmuku n tsikaya n Yakubu;
ma bolomgbono ta aza da a buwai a Isara'ila.
Ma bolomgbono le ta asu u te
yavu ncon a asu u da a kanzai,
yavu ushiga u ncon a asu u kalina;
a woko kabolo ka pige ka ama.
13 Uza da wa dapa kafon a kasaga, aya wa
tono ta n ele;
a ka batsa ta a utsutsu a laza.
Magono ma le ma uwa ta a kapala ka le,
Magono ma Zuba ma ma tonon ele n
kaci ka ne.>>

3

Azapige a cingi n atsumate a kaban

1 Aku n danai,
<<Eda azapige a mmuku n tsikaya n
Yakubu, panai na,
aza da ya lya tsugono tsu Isara'ila.
U gan ta i reve n afada a a'ari dere,
2-3 eda aza da ya kovo ili i shinga aku
ya ciga ukuna u cingi.
Ya muna ukpan u ikyamba u ama a va
n i kidasi inyama i ikyamba i le
asuvu atele a le.
I kodomgbonusoi kpam atele a le
yuku-yuku,
i kidasa i'ya yavu inyama aku i
tsungu i'ya a magbodo
i takuma inyama i ama a va.
4 Pini nala ya saka ta Magono ma Zuba
tsara u banga da,
shegai wa wushunku da wa.
A'ayin a nala da wa sokongu upetiwa'eshi
a ne a asu de
adama ukuna u cingi u da i yain.>>
5 Ili i'ya Magono ma Zuba ma danai i'ya
na:
<<A kaci ka nsumate
n da ma puwusan ama a va,
a tsu 'yangasa ta alagatsu a le a dansa
<Ukuna u ndishi n shinga,>
a'a baci n ilikulya i'ya a ka lya.
Shegai a tsu fobuso ta kuvon
a asu a aza da bawu a naka le ili i
roku.

* 3:12 3:12 Kondo: Iri 26:18

6 Adama a nala, kayin ka tuwa da ta,
bawu kuwene,
n karimbi ka aza a ukonduso bawu a
ka wene ili.
Eda nsumate, a'ayin a de a ka kotsu ta
kpaci kaara ka rukpa da ta,
kaara ka woko da ta karimbi cika.
7 Aza a kuwene a ka yan ta uwono
n aza a ukonduso a ka pana ta
uwono.
A ka kimba ta upetiwa'eshi a le
kpaci Kashila ka wushunku le wa.>>
8 Shegai mpa, n ma ta ushadangi n ucira,
n Kulu ku Magono ma Zuba,
u yain afada a maci n ucira.
Ma tonoko ta mmuku n tsikaya n Yakubu
unyushi u cingi u le,
aza a Isara'ila kpam unyushi u le.

9 Panai na, eda azapige a mmuku n
tsikaya n Yakubu,
eda aza da ya lya tsugono tsu
Isara'ila,
aza da i 'yuwain afada a maci
i gonukoi ili i'ya i'ari dere i wokoi i
cingi.
10 I yain uboku n mawunuka i tsarai
ikebe i i'ya i mai Sihiyona,
i mai kpam Urishelima n ukuna u
cingi.
11 Eda azapige a Urishelima i tsu wusha
ta ukimba u una adama a afada.
Eda adarakpi ya wenishike mele ma
Kashila adama u zami ikebe,
eda kpam nsumate ya konduso ili i'ya ya
tuwa ya gita adama ikebe.
Gba n nala i pityanangi n Magono
ma Zuba wa, i danai,
<<Madaka ma tuwa a asu tsunu wa
kpaci Magono ma Zuba ma ta kabolo
n atsu.>>
12 Adama a nala
a ka lima ta Sihiyona u woko kashina
adama a de,
Urishelima wa woko ta akpongo,
masasa ma Kuwa ku Kashila kari ma
woko ta kutsu.*

4

Masasa ma Magono ma Zuba (Isha 2:2-4)

- ¹ A a'ayin a da a ka tuwa
masasa ma Kuwa ku Kashila ku
Magono ma Zuba
ma woko ta masasa ma ma lai
karinga;
a ka raḍugba ta ma ma lai agalala.
Ama a ushani a ka tasha ta ubana pini
tyoku u agata a da a ka yene.
- ² Kakuma ka ama ushani a ka tuwa ta a
dana,
<<Tuwai tsu banai a masasa ma Magono
ma Zuba,
ubana a Kuwa ku Kashila ku Yakubu.
Wa wenishike tsu ta ire i ne,
tsu wala kpam a ure u ne.>>
Kpaci mele ma wuta ta a Sihiyona,
a Urishelima kpam kadyanshi ka
Magono ma Zuba ka tambura a
ubana a asu u ama.
- ³ Wa yanka ta ama ushani afada
kpam wa tuko ta makorishi ma ibili
ma uyamba u ucira u da wari mbari.
A gonuko iburundu i le mberu ma
ucimba,
asovu a le kpam mmuwun ma
ugyara ndanga.
Uyamba wa doku wa raḍugba burundu
u ne a uyamba u roku wa,
kpam a ka doku a rotsongusu ure u
kuvon wa.*
- ⁴ Ya dem wa dusuku ta yaa
u lyai ilimaci i katyaci ka cinwi
n madanga ma kapopi a kuwa ku ne.
Uza wa la wa giruwusa yi wa,
kpaci Magono ma Zuba ma Ucira Gba
aya u danai nala.
- ⁵ Ko an u wokoi gba ama
ya dem wa tono ta ameli a ne;
shegai atsu tsa tono ta Magono ma
Zuba
Kashila ka tsunu a ubana.

*Magono ma Zuba ma gonuko ta ama a ne
a kuwa*

- ⁶ Magono ma Zuba ma danai, <<A kain ka
nala ki,
ma bolomgono ta awunu,
aza da n bankai tsuwula,
wata, aza da n yain mavura.
- ⁷ Ma gonuko ta awunu ama va aza da a
buwai,

- a za da a lokoi kpam a woko kakuma
ka ama ka ucira.
Magono ma Zuba ma lya ta tsugono
a kaci ka le a masasa ma Sihiyona
ili i'ya i bidyai a kain kala ki ubana.
- ⁸ Avu Urishelima, kunukuzuba ku uza u
uwundya ushiga,
asu u kpawan u aza a Sihiyona,
asu u de da tsugono tsu cau tsa gono,
tsugono tsu nala tsi tsu de tsa aza a
Urishelima.>>
- ⁹ Ndya i zuwai gogo-na ya sa cika,
i'ari n magono wa da?
Uza u naka adooki u de u kuwa de
da?
Adama a nala da i'ari a asuvu a upana u
ikyamba
yavu uka da wari asuvu mballa ma
ilimaci.
- ¹⁰ Aza a Sihiyona, ikai n ucira,
yavu uka u da wari nkudi ma ilimaci,
kpaci gogo-na u kana ta i asaka a ilyuci yi,
i bana i dusuku a kakura.
Ya bana ta a Babila,
de da a ka wauwa da.
De da Magono ma Zuba ma wusa da
a kukere ku atokulalu a de.
- ¹¹ Shegai gogo-na uyamba ushani
a bolomgono de a ka yan tsilala n
ada.
A dana, <<U kana ta Urishelima u woko n
nshinda!
Asaka tsu wene uwono u ilyuci yi.>>
- ¹² Shegai a reve
uyanwusa u Magono ma Zuba n
afobi a ne wa,
kpaci u bolomgono le ta yavu ndolu ma
ilya,
ilya i'ya a bankai asu u ulapa u ilya.
- ¹³ Magono ma Zuba ma danai,
<<Yangai i kpatsa uyamba, aza a
Sihiyona!
Kpaci ma naka da ta avana a urim,
a'ene a de kpam a urim u shili,
adama da i kpatsa uyamba ushani
yuku-yuku.
Pini nala utsari u le u da a bokoi
ya neke ta u da gba a asu u Magono
ma Zuba,

* 4:3 4:3 Kondo: Isha 2:4; Juw 3:10

udukuyan u le kpam asu u Uzapige u
likimba gba.>>

5

¹ Bolomgbono asoje a vunu, ilyuci i asoje,
kpaci a kyawan tsu de n kuvon.
A ka lapa ta tsugono tsa aza a Isara'ila
a kagbaguzu ka a ka lapa yi n
kalangu.

*Kashila ka yain kazuwamgbani a kaci ka
magono ma ma wuta a Batalami*

² Magono ma Zuba ma danai, <<Batalami
Efurata,
avu ilyuci i kenu i'ya a asuvu a
kumaci ku Yahuda.
Ma dangasa ta uza u te
a asuvu a ama a vunu u lyai tsugono
tsu Isara'ila,
uza da kagali ka ne kari tun
caupa.>>*

³ Adama a nala, Magono ma Zuba ma
neke ta
aza a Isara'ila a asu u atokulalu a le,
hal she a'ayin a da uka da wari
asuvu nkudi ma ilimaci u matsai
maku ma vali.
Aku atoku a ne aza da a buwai
a ka gono a asu u aza a Isara'ila.

⁴ Wa shamgba ta ulinaka ushiga u ne,
n ucira n kala ka tsupige ka
Magono ma Zuba Kashila ka ne.
Ama a ne a ka rongo ta mai,
kpaci ureve u tsupige tsu ne wa rawa
ta
hal a makorishi ma likimba.

⁵ Wa zuwa ta tsu tsara ndishi n shinga,
a'ayin a da baci aza a Asiriya a uwai
asuvu
a uyamba u tsunu n kuvon,
a ka wala ta asu u ukpawan u asaga
a pige.

Tsa dangasa ta azapige a asoje ama
shindere
hal gbam kulla a yain tsilala n ele.

⁶ A ka lya ta tsugono tsu Asiriya n
burundu,

uyamba u Nimurodu kpam n
iburundu i le ufobusi.

Wa wauwa tsu ta a asu u aza a Asiriya
a'ayin a da baci a pasai karen ka
tsunu
a tuko uyamba u tsunu kuvon†.

⁷ Pini nala ama a Yakubu a da buwai
a ka dusuku ta asuvu a kakuma ka
ama
yavu cinza tsa tsu wutai a asu u Magono
ma Zuba
yavu mini ma zuba ma ma rukpusa a
mete,

ma bawu ma vana uza
ko kpam u pityanangu n vuma.

⁸ Ama a Yakubu a da buwai a ka dusuku
ta a asuvu a kakuma ka ama,
a mere ma ama ushani
a ka woko ta n ucira yavu gabako a mere
ma nnama a kutsu,
yavu gabako asuvu a ishiga i nlala,
a'ayin a da baci u radugi u uwai a mere
ma le
uza wa la wa wauwa le wa.

⁹ A ka 'yangaşa ta akere a de a kaci ka
atokulalu a de.
kpam atokulalu a de a ka wacinsa le
ta.

¹⁰ Magono ma Zuba ma danai, <<A kain
ka nala ki,
ma wacinsa ta adoki a de
n nangasa kpam nringongo ma adoki
a de.

¹¹ Ma wacinsa ta ilyuci i uyamba u de,
n wasasa asaga da a'ari ukyawin n
ilyuci i de.

¹² Ma tuko ta makorishi ma aza a adabu a
uyamba u de,
ya doku ya tsara aza a ukonduso wa.

¹³ Ma wacinsa ta ameli a de
n atali a ulyasaka ameli kayala a de.
Ya doku ya kudanku
ili i'ya i yain n akere a de i lyaka le
kayala wa.

¹⁴ Ma mudusa ta ashampatsu a ameli a
Ashera asuvu a de,
n wacinsa kpam ilyuci i de.

¹⁵ Ma yan ta katsupi ka va n asuvu a shen
n upan

* 5:2 5:2 Kondo: Mat 2:6; Yah 7:42 † 5:6 5:6 Kondo: Kag 10:8-11

a asu u kakuma_ka ama a da gba_ a
tsu 'yuwain ugorimuko mu.>>

6

Magono ma Zuba ma sapulai aza a Isara'ila

¹ Aza a Isara'ila, panai ili i'ya Magono ma Zuba ma danai:

<<'Yangai, i dana usapula de
a kapala ka nsasa,
asaka_ agalala_ a pana alagatsu a de.

² Nsasa, panai usapula u Magono ma Zuba a kaci ka Isara'ila;
zuwai atsuvu i pana, eda_ kami ka likimba tun caupa.

Panai! Kpaci Magono ma Zuba ma sapulai ama a ne,
wa_ ta_ n kadyanshi n Isara'ila.

³ <<Ama a va, ndya n yanka da?
Nida n wokoi kalanda_ a asu u de?
Tonuko na_ mu!

⁴ N wutukpa_ da_ a uyamba u Masar a asuvu a tsugbashi, n wusa da_ kpam.
N suki Musa utuwa_ u toni n ada,
hal n Haruna n Mariya.*

⁵ Ama a va, cibai
ili i'ya Balaku magono ma Muwabu ma fobusoi ma yain,
cibai kpam ili i'ya Bala'am kalobo ka Beyo u wushunki yi.

Cibai na_ nwalu n de a Shitim ubana a Giligal,
adama i reve manyan ma maci ma Magono ma Zuba.>>†

Ili i'ya Magono ma Zuba ma ciga

⁶ Ndy a ma tuwa_ n i'ya a kapala ka Magono ma Zuba
n kudangu n lyai kayala a kapala ka Kashila_ ka zuba?

N tuwa_ a kapala ka ne n ufarakpa u urunukpa
na_ ndyondyom ka kayen ka te da?

⁷ Magono ma Zuba ma pana kayanyan ka a'ondom azu azu,
n ayenete a manivi ma zayitum azu kupa (10,000)?

N yain ufarakpa n maku ma kagita_ ma va_ adama a unyushi u va,
mmuku n va_ kpam adama a unyushi u cingi u va?

⁸ Nala wa, vuma, Magono ma Zuba ma wenike vu de ili i'ya i'ari i shinga,
Ili i'ya va yan i'ya na:

Vu yain afada a maci n uciga u wenike asuvayali,
vu vakunku kpam kaci ka vunu a asu u tono Kashila_ ka vunu.

⁹ Zuwai atsuvu i pana, Magono ma Zuba ma isa_ ama i ilyuci i Urishelima.
Kakiri ka, a pana uwonvo u Magono ma Zuba.

Magono ma Zuba ma danai,
<<Kakuma_ka ama n aza a da a bolomgbonoi a ilyuci,
zuwai atsuvu i pana!

¹⁰ Ama a cingi, hal ma asansa_ n udukuyan u da i tsaraj_ a ure u cingi?
Ko ma asansa_ n kakundatsu ka i doi ka n kovoi?

¹¹ Shegai mpa, Magono ma Zuba, ma kpada_ da_ uyan mavura wa adama kakundatsu ka kaban n maryafuka.

¹² Aza a utsari_ a de a tsu 'yankusu ta_ ama; ama a de a da a'ari_ na_ ndishi de a tsu yansa kaban,
n una_ u le da_ a tsu yinsa_ ama.

¹³ Adama a nala ma lapa da_ ta_ na_ mba_ la,
n wacinsa da_ adama a unyushi u cingi u de.

¹⁴ Ya lya ta_ ilikulya shegai ya ciwa_ wa, katsuma_ ka de ka rongo ta_ n kambulu.

Ya bolomgbono ta_ ucanga u de, shegai ko ili ya zuwa wa,
i'ya kpam i zuwai kenu ma wacinsa ta_ i'ya a asu u kuvon.

¹⁵ Ya ce ta, shegai ko ili ya kapa wa.
Ya pisha ta_ ilimaci i zayitum shegai ya yan manyan n manivi ma ne wa.

Ya pisha ta_ ilimaci i cinwi, shegai ya so mini ma cinwi mi wa.

¹⁶ Kpaci i tono ta_ mele ma cingi ma Omiri, n gba_ manyan ma kuwa ku Ahabu;‡ i tonoi afobi a cingi a le.

* **6:4 6:4** Kondo: Uwt 12:50-51; Uwt 4:14-16; Uwt 15:20 **6:16** Kondo: 1 Ngo 16:25-28; 1 Ngo 16:29-34; 1 Ngo 21:25-26 † **6:5 6:5** Kondo: Mkc 22:2-24:25; Jos 3:1-4:19 ‡ **6:16**

Adama a nala ma gonuko da ta akpongo
 aza da a'ari ndishi de a ka woko ta ili
 i magori.
 Nala ya woko, eda ama a va, ko n te
 wa a ka goro da ta.>>

7

Vanai Kashila ka iwauwi

- ¹ Ter va! Kpaci n woko de
 yavu uza da wa pana kambulu,
 uza da bawu u tsarai ili an u
 bolomgbonoi ilimaci i kashina.
 An a 'yarai kashina ka cinwi,
 ilimaci i cinwi i'a la i'ya ka kasa a lyai wa,
 kpam bawu ilimaci i kapopi i gewi
 i'ya ma ciga.
- ² Ama a maci a kotsu de a uyamba vi;
 aza a ukuna u mayun a buwa wa.
 Ya dem wa putsu utoku u ne tsara u
 wuna,
 ya dem u wandaga ta utoku u ne
 utyangi.
- ³ Ya dem wa ta n ureve a asu u uyan
 ukuna u cingi n akere a ne,
 azapige a ka ciga a naka le kune,
 aza a afada kpam a ka wusha ukimba u
 una,
 uzapige u tsu zuwa ta a yain ili i
 cingi i'ya katakasuvu ka ne ka ciga,
 nala a tsu kpatalasa ukuna u mayun.
- ⁴ Vuma da lai uyansa ili i shinga a asuvu
 a de,
 wa ta yavu madanga ma kaworo,
 vuma da lai u ukuna u maci asuvu a le
 wa ta yavu madanga ma kawana.
 Kain ka mavura ma de ka tuwa de
 kain ka a ka bara da a una u
 ntsumate,
 gogo-na da ya dem wa lapa.
- ⁵ Kotsu i pityanangu n aza a karen a de
 wa,
 kotsu i wushuku n aje a de wa.
 Ko aka a de a da ya ciga,
 i kirana n kadyanshi ka una u de.
- ⁶ Kpaci maku ma vali u tsu goro ta tata u
 ne,
 maku ma uka kpam u tsu 'yangasaka
 ta mma u ne,
 kajene n anuku a ne kpam u tsu yan ta
 tsilala.

Atokulalu a vuma, a'a ta a kuwa ku
 te.*

- ⁷ Shegai mpa, ma zuwa ta a'eshi
 a asu u Magono ma Zuba u banga
 mu,
 ma vana ta Kashila ka iwauwi ka va;
 Kashila ka va wa panaka mu ta.
- ⁸ Atokulalu a va, kotsu i yain mazanga a
 kaci ka va wa!
 Ko n rukpai baci, ma 'yanga ta.
 Ko n dusuku baci a karimbi,
 Magono ma Zuba ma woko ta
 katyashi ka va.
- ⁹ N yan ta unyushi u cingi a asu u
 Magono ma Zuba
 adama a nala ma kawunku ta adama
 upan u ne,
 shegai a makorishi wa shamkpa mu ta,
 kpaci u pana ta usapula u va, u
 yanka mu afada da a'ari dere.
 Wa tuko mu ta a asu u katyashi,
 n wene ukuna u maci u ne.
- ¹⁰ Pini nala da atokulalu a va a ka wene,
 aku uwono u kimba aza da a tonuko
 mu,
 <<Nte Magono ma Zuba Kashila ka
 vunu?>>
 A'eshi a va a ka wene ta urukpa u le,
 gogo-na a ka kpatsa le ta yavu cin a
 ure.
- ¹¹ Kain ka a ka lapula a mai asaga a de ka
 tuwa ta,
 kain ka a ka doku upeti u karen u de.
- ¹² A kain ka nala ki, ama ushani a ka
 tuwa ta a asu u de,
 a wuta a Asiriya n ilyuci i Masar,
 hal gbam ili i'ya bidyai a Masar hal Agata
 a Yufiriti,
 n mala ubana a mala
 n masasa ubana a masasa.
- ¹³ Likimba wa woko ta akpongo
 adama tsicingi tsa aza a da dusuki
 pini a yansai.
- Kavasu ka Mika ubana ara Magono ma
 Zuba*
- ¹⁴ Magono ma Zuba, kirana n ama a vunu
 tyoku da kaliniki ka tsu yan n
 kalangu ka ne,
 ushiga u nlala u agadu u vunu,
 u da wari ndishi utyoku u ne

* 7:6 7:6 Kondo: Mat 10:35-36; Luk 12:53

a kutsu ka kaṛi n asu u kalina u
tsishinda.
Aṣaka a wuta a lina a kabon ka Bashan n
kabon ka Giliyadu
yavu a'ayin a cau.

15 Magono ma Zuba ma danai,
<<Ma yanka da ta manyan ma
ikunesavu
tyoku da n yain an n wutukpa da a
asu u tsugbashi a Masar.>>

16 Kakuma ka ama a ka wene ta kpam a
pana uwono

ko an u wokoi a'ari n ucira.
A ka kimba ta una u le a pada bini
a woko kpam yavu agulani.

17 A ka woko ta yavu ili i'ya ya kabura a
iyamba,

a ka lya ta kabuta yavu a'ali.

A ka wuta ta n a jeki ikyamba,
a asu u ukpawunsa u le.

A ka giruwa ta a kapala ka vunu
Magono ma Zuba Kashila ka tsunu;
a ka pana vu ta uwonvo.

Vuma wa la tyoku u Kashila wa

18 Kashila ka roku ka la tyoku u vunu wa,
uza da u tsu cimbusa unyushi u cingi
n unyushi u ama a ne

a da a buwai a aza a agadu a vunu.
Vu tsu kana upan u vunu hal ubana wa,
kpaci vu tsu pana ta kayanyan ka
uwenike
uciga u vunu u da bawu wa savada.

19 Va doku ta va wenike tsu asuvayali a
vunu.

Va lya ta kaci ka unyushi u tsunu
vu vutala kpam unyushi u cingi u
tsunu a mala ma mari
lyungu-lyungu.

20 Va wenike ta ukuna u mayun u vunu
n uciga u vunu u da bawu wa savada,
a asu u mmuku n tsikaya ma Ibirahi
n Yakubu
tyoku da vu yain kazuwamgbani n ikaya i
tsunu a'ayin a cau.

Tagara da u Nahum

Ukukpa u kadyanshi

A tagarada u na vi, Nahum matsumate danai, Magono ma Zuba ma yanka ta Niniba ilyuci i pige i Asiriya afada n mavura. Uyamba u nala vi, atokulalu a aza a Isara'ila a da a tsu 'yankusu le ta n a yanyi araɗi. Niniba u rukpa ta kpm a lyai u da a kayen ka amangatawanteli n kupa n re kahu utuwa u Kawauwi (612 B.C). Itagarada ushani a asuvu a kazuwamgbani ka cau i yan ta kadyanshi a kaci ka a asuvayali a Magono ma Zuba an a yain kadyanshi ka ukuna u afada da a'ari dere a Magono ma Zuba, shegai a tagarada u na vi Magono ma Zuba ma pana ta asuvayali a aza da kpatalai a gonoi a asu u ne u yanka le kpm ukuna u shinga (Kondo 1:7).

Ili iya i'ari a tagara da u na vi

Upan u Magono ma Zuba a kaci ka Niniba (1:1-15)
Niniba wa rukpa ta (2:1--3:19)

¹ Akani a Kashila a kaci ka Niniba.*
Tagarada u kuwene u Nahum uza u Elikoshiya.

Upan u Magono ma Zuba a kaci ka Niniba

² Magono ma Zuba Kashila uza u malyon da,
Magono ma Zuba katsupuki ka n upan cika.
Magono ma Zuba u tsu tsupuka ta kaci ka ne
a asu u atokulalu a ne
u tsu gonuko ta upan u ne a asu u atokulalu a ne.
³ Magono ma Zuba wari n maloko ma uyan upan wa,
shegai wa ta n ucira cika,
Magono ma Zuba ma kpaɗa uyanka aza a unyushi mavura wa.
Ure u ne wa ta n uwule u pige u kabatarakpa n ulima,
aku alishi a da kabuta ka adeshikpetsu a ne.

⁴ U tsu barana ta mala n agata a wumkpa,
u tsu zuwa ta a da kpm a ekpe.
Mete ma mari a Bashan n Karumelu ma tsu lumba ta
aku apaɗu a Lebanon a sakata.
⁵ Nsasa n tsu gbaɗa ta a kapala ka ne agalala kpm a tsu darakpa ta.
Uyamba u gbaɗa a kapala ka ne,
likimba n gba n ili i'ya i'ari pini a asuvu i giruwa ta.
⁶ Ya wa fuda wa shamgba a kapala ka ne u yan baci upan?
Ya wa fuda u kawunku n upan u shen u ne?
Upan u ne wa ta shen yavu akina;
atali a tsu yuruwa ta a kapala ka ne yuku-yuku.
⁷ Magono ma Zuba ma ta ukuna u shinga,
eyi asu u ukpawan da a'ayin a upana a ikyamba.
U tsu kirana ta n aza da a kpawain a asu u ne.
⁸ Shegai yavu uwayi u mini ma kushiva da wa tuko makorishi ma Niniba gba;
wa loko ta atokulalu a ne a ubana a karimbi.
⁹ Ndya i'ari ufobuso a kaci ka Magono ma Zuba?
Ko ndya baci wa, wa tuko ta i'ya gba a makorishi;
uza u tsu yan tsilala n eyi hal kure wa.
¹⁰ Atokulalu a ne a'a ta yavu awana a da a bolomgbonoi,
yavu asoi a da a gutukpai a ka wala n a rukpusi,
a ka runukpa le ta gba yavu mete ma ekpi.
¹¹ Asuvu a vunu, Niniba uza roku wa wuta ta
uza da u fobusukoi Magono ma Zuba tsicingi
u naka adooki a cingi.
¹² Ili i'ya Magono ma Zuba ma danai i'ya na:
<<Ko an u wokoi aza a Asiriya a'ari ushani kpm n ucira,
a ka wacinsa le ta kpm a wuna le.

* **1:1 1:1-3:19** Kondo: Isha 10:5-34; Isha 14:24-27; Zaf 2:13-15

Ko an u wokoi n yan vu ta mavura, avu Yahuda,
 ma doku kpam ma yan vu mavura wa.
¹³ Gogo-na ma kodo ta madanga ma kulima ma a tadangi a udyoku u vunu,
 n kidaşa kpam ikani i'ya a sirasa vu n i'ya.>>

¹⁴ Ili i'ya Magono ma Zuba ma danai a kaci ka vunu Niniba i'ya na:
 <<Va doku va tsara mmuku n tsikaya aza da a ka wushuku kala ka vunu wa.
 Ma wacinsa ta gba ameli a vunu, hal n ameli a urim a da vu darakpusai a da a'ari a kunu ka ameli a vunu.
 Ma fobusuko vu ta kasaun, kpaci vara n kalen wa.>>

¹⁵ Wundya, uza da wa tuko kadyanshi ka shinga ki wa wala a zuba u nsasa, uza u da wa yan kalamu ka ndishi n shinga!†
 Kirana n abiki a vunu Yahuda, kpam vu shadangu utsina u vunu.
 Aza a cingi a ka doku a ka tuko vu kuvon wa;
 a ka wacinsa le ta gba.

2

Niniba wa rukpa ta

¹ Utokulalu u vunu u 'yangasaka vu de, avu Niniba,
 zuwa awundi a asaga a pige a ilyuci i vunu, awundi ure,
 fobuso kaci ka vunu adama a kuvon, bolomgbono gba avonshi a vunu!

² Kpaci Magono ma Zuba ma gonuko ta karinga ka Yahuda
 yavu ka aza a Isara'ila,
 ko an u wokoi atokulalu a nangasai u da u wokoi bawu kalen
 kpam a nangasai atyangi a atyaci a le.

³ Nraga ma avonshi a utokulalu yi n shili n da;
 avonshi a ne aminya a mini ma ma iyen ma a ukai.

Nringongo ma urim ma adoki a le ma lada
 kain ka a fobuso le;
 a'ari uradugbusa nsari n le.

⁴ Adoki a da a'ari na nringongo ma adoki a'ari ilyadi cika a ure,
 a'ari a ubana n agoni ko nte wa a asuvu a akura a ilyuci yi.
 A ka wakanasa yavu akina a macikalu;
 a ka wurusa yavu ulada.

⁵ Magono ma Niniba ma isai azapige a asoje a ne,
 gba n nala a tadatsai a ure.
 A'ari maloko a ubana a asu u asaga a ilyuci yi;
 a zuwai nraga n da ma kanga le a asu vi.

⁶ A karakpai ure u mini
 aku kuwa ku tsugono ku wasai.

⁷ A fodoi aminya a uka u magono a lazai n eyi.
 Nkere n da mari agbashi a ka yan ulapa u una
 a ka sa yavu a'adya
 a ka lapusa akamba a le adama a unamgba u asuvu.

⁸ Niniba wa ta yavu kadaka ka mini, kpam mini ma ne ma tsu wumkpa ta.
 A ka dansa, <<Shamgba, shamgba!>>
 shegai ko uza u kpatala kucina wa.

⁹ Pura azurufa n zinariya a asu u kuvon!
 Kuwa ku ucanga u le kari n utyoku wa,
 a'a ta gba n utsari i icun kau-kau!

¹⁰ A wacinsai Niniba, a nangasa u da u wokoi akpongo!
 Atakasuvu a ama a darakpai,
 a ka jeke ikyamba, a'a kpam n ucira wa upetiwa'eshi u le u waramai.

¹¹ Nte gogo-na kadaka ka igabako kari, a asu u da a ka linaka mmuku n le,
 a asu u da agono n anuku a igabako a tsu bansa,
 na mmuku n le, a ka pana kpam uwonvo wa?

¹² Gabako u tsu wuna ta ili i'ya i tsu rawa yi na mmuku n ne
 u piyanla kpam udyoku u manama mi u wuna,

† 1:15 1:15 Kondo: Isha 52:7

aku u shadangu kaaburu ka ne n ili i'ya u
wunusai
kadaka ka ne kpam na nnama n mete
n da a wunai.

13 Magono ma Zuba ma Ucira Gba u
danai,
<<Ma yan ta tsilala n avu.
Ma runukpa ta gba nringongo ma adoki a
vunu,
kpam burundu u kuvon wa wuna ta
asoje a vunuu.
Ma bishinka vu ta vu wuna ama a
likimba.
Alagatsu a asuki a vunuu
a ka doku a ka pana a da wa.>>

3

Ter u Niniba

1 Ter vunuu ilyuci i uwotsongusu mpasa,
u da u shadangi n kaban
n ucanga u da a puraj a asu u kuvon!
2 Pana! Mawura ma kajabu,
n mawura ma nshingi ma nringongo
ma adoki,
n tyoku da adoki a tsu suma
kuzugam-kuzugam
n ugba da u nringongo ma adoki!
3 Ayuwi adoki a'ari a uyan kuvon,
iburundu i'ari ulada
nsari dem mari a ulada!
Aza da a kuwusa alya pini ushani.
ikyamba ya akushe,
i wura ta ukece,
ama a'ari a utadatsa a ikyamba i
akushe.
4 Gba nala gita ta an u wokoi Niniba
kashankala,
kashankala ka shinga ka nala ka ka
revei mayinsaka, anuku a tsukunu,
uza u da u yinsai kakuma ka ama n
tsishankala tsu ne a woko agbashi,
ama kpam n tsuboci tsu ne.
5 Magono ma Zuba ma Ucira Gba u danai,
<<Ma yan ta tsilala n avu.
Ma filikpa ta mafatari ma vunuu n pala
upetiwa'eshi a vunuu.
Kakuma ka ama a ka wene vu ta
kataba
kpam tsugono tsa wene ta uwono u
vunuu.
6 Ma tsunku va ta ili i icafi,

n yan ka vu ili i'ya bawu i gain,
n gonuko vu ili i magori.

7 Gba uza da baci dem u wene vu, wa
suma ta, aku u dana,
<Niniba u woko de kakpongo, ya wa
saka yi?>
An te ma tsara uza da wa tansa vu
katakasuvu?>>

8 Avu vu la ilyuci i Tebesu da,
u da wari a ikengi i Agata a Nilu,
u da mini ma kyawain?

Agata a da asu u kangu u ne,
mini kpam kasaga ka ne.

9 Kushu n Masar da ucira u ne u da bawu
wari n utyoku,
aku Putu n Libiya alya abangi a ne.

10 Gba n nala a banka yi ta tsuwula
a uyamba u tsumoci.

Hal gbam a gbashangusi mmuku n kenu
n ne
a nsandu ma ure gba.

A varanku ta azapige a ne uruta,
aku a sarasai gba azapige a ne n
ikani.

11 Avu dem Niniba va so ta vu gutukpa;
va zama ta asu u da va kpawan
aku vu boli asu u da va kpawan a asu
u utokulalu u vunuu.

12 Gba ilyuci i vunuu i'ya a kanzai n asaga
a pige a'a ta yavu ndanga n kapopi
n ilimaci i kagita i le;

a'ayin a da baci a zangatai i'ya,
ilimaci i le i tsu rukpa ta a ana a aza
da a ka takuma.

13 Webele asoje a vunuu,
a woko de yavu aka!

Itsutsu i iyamba i vunuu a giduwa ta i'ya
cika adama atokulalu a vunuu;
akina kpam a ka lya ta ndanga ma
uguramgbana ma itsutsu i vunuu.

14 Kene mini kpaci a ka kyawan vu ta n
kuvon,
yan ucira u da va kangu kaci ka
vunuu!

Doku ucira u asaga a vunuu,
deshinku cin tsi vu yain abuku,
aku vu fufuso a da adama a kuma!

15 Gba n nala, akina a da a ka runukpa vu;
burundu kpam u wuna vu

tyoku u acu u ɗa wa lya vu.
 Vu doku ta kakuma ka vunu yavu acu,
 vu yain kpam kakuma yavu
 abaruma!
 16 Vu doku ta kakuma ka aza a tsilaga tsu
 vunu
 hal gbam a lai atala a zuba,
 shegai a'a ta yavu acu a ɗa a tsu takuma
 ili gba
 aku kpam a imkpa a laza.
 17 Awundi a vunu a'a ta yavu acu,
 azapige a vunu a'a ta yavu kakuma
 ka acu
 aza a ɗa a rukpusai a asaga a'ayin a
 kutanu,
 shegai kaara ka wuta baci a tsu imkpa ta,
 kpam vuma reve asu u ɗa a banai wa.

 18 Avu magono ma Asiriya, aliniki a vunu
 a ka gbadiga ɗe
 azapige a vunu a vakusu ɗe a ka
 wunvugusa.
 Ama a vunu a wacuwa ɗe a nsasa
 kpam uza wa la wa bolomgbono le
 wa.
 19 Ili i'a la ya zuwa usan u vunu u yain
 shana wa;
 usan vunu wa tana wa.
 Gba uza ɗa baci dem u panai ukuna u
 wacinsa u vunu
 wa basa ta akere adama a mazanga,
 kpaci ya bawu u panai ikyamba
 a tsicingi tsu vunu tsa bawu tsari n
 utyoku?

Tagara da u Habaku Ukukpa u kadyanshi

Habaku matsumate korongu ta tagarada u na vi kahu kakuma ka ama ka Babila a wacinsa Urishelima a bidya kparam aza a Yahuda ubana a tsuwula. Akorongi a ushani a yawunsa ta udani u ili I'ya ya tuwa a yan ta u da kahu makorishi ma tsugono tsu Josaya a Yahuda.

A kapashi ka kagita ka tagarada u na vi, matsumate mi ma dambula ta an unamba u ucira u Yahuda wari a udoku kakuma, shegai kadambula ka ne ka yan ta ushani n u'yangasaka u pige n uwacinsa u da aza a Babila a yankai kakuma ka ama ka ka kyawan le. Nala da u zuwai u yain kadyanshi n Magono ma Zuba kparam n kamatsakundama a kaci ka afada a da a'ari dere, u wecikei, <<Ndya i zuwai vu padai bini, va wundya ama a cingi a ka wacinsa aza da a la le ukuna u maci?>> (1:13). Uzapige wushuki u danai wa yan ta afada a'ayin a da u dangasai. A kapashi ka ire ka tagarada vi, u wutukpa ta u da karara an a ka gba kakuma ka ama mavura adama ukuna u cingi u le (2:5-20; kondo dem 1:6).

A makorishi ma tagarada u na vi u wenike ta ya Kashila. Habaku yan ta kvasu kparam u wenikei tsupige tsu ne tsa tsa tuwa (3:3-15). Ko an u wokoi matsumate mi ma reve gba ili I'ya Magono ma Zuba ma yan wa, u rotsongusu ta tyoku da wa pityanangu n kakiri n ukuna u da wari dere u ne, kparam u yain mazanga asuvu a ne.

Ili i'ya i'ari a tagara da u na vi:

Kamatsakundama ka re ka Habaku n u wushuku kure u Magono ma Zuba

(1:1—2.4)

Ter de aza da bawu ya yan dere (2:5-20)

Kvasu ka Habaku (3:1-19)

¹ Akani a Kashila a da Habaku matsumate u wenei a asuvu a kuwene a da na.

Kushen ku kagita ku Habaku ubana ara Magono ma Zuba

² Magono ma Zuba, hal ubana n were da ma lya vu kapala n u'isa adama a ubanga,

kparam vu panaka mu wa?

N tuko kushen ku va ara vunu, adama a u'yangasaka, kparam vu wauwa mu wa?

³ Ndya i zuwai vu zuwa mu n wenei ukuna u cingi u na?

Ndya i zuwai vu asakai aza a ukuna u cingi?

Mawunuka n u'yangasaka u da na a kapala ka va;

ama da a kyawan mu aza a uciga kushulu n kananamgbani a da.

⁴ Adama a nala a ka tono kparam mele wa, afada a da a'ari dere a ka yan kparam manyan wa.

Tsicingi tsu kyawan de ukuna u maci, adama a nala da a ka kpatalasa afada a maci.

Magono ma Zuba ma wushunki matsumate

⁵ Magono ma Zuba ma danai, <<Webele kakuma ka ama vu wene, va yan ta majiyan cika,

kparam ma yan ta ili i roku a'ayin a de i'ya bawu ya wushuku n i'ya,

ko a tonuko da baci.*

⁶ Wundya, ma naka ta aza a Babila† ucira, uyamba u da wari n asuvu a shen n kushulu.

Aza a da a'ari a kutambu ko nte wa a likimba,

tsara a wususa asu u ndishi da bawu wari u le.

⁷ Aza da a'ari n u yanki u uwonvo n u giruwuka,

n a yanyi afada a le tyoku da a ka ciga a yanka kparam kaci ka le tyoku da u gan le.

⁸ Adoki a le a la ta anama ilyadi, asuvu a shen a le a la ta a nleweni n da mari n kambulu.

* **1:5 1:5** Kondo: Ask 13:41 † **1:6 1:6** Babila Babila kala ka roku ka ka Kaldiya. Aza a Kaldiya kaletsu ka roku ka asuvu a kapashi ka daka ka tsugono tsu Babila. Pini nala a gita ta ulya ucira u asu vi.

Adoki a asoje a le a tsu tuwa ta n agoni,
 asoje a le kpam mbari n da a tsu
 wuta.
 A tsu imkpa ta tyoku maguri
 n maloko ma ufula.
 9 Gba le a tsu tuwa ta adama a
 u'yangasaka,
 a tsu pana ta uwonvo u le kahu a
 rawa.
 A tsu bolomgbono ta agbashi ushani yavu
 kayala.
 10 A tsu yanka ta ngono majari,
 a dosuso kpam nkoshi.
 A tsu goro ta ilyuci i'ya a kanzai n asaga,
 aku a bolomgbono kayala a yuwa a
 lyai i'ya n kuvon.
 11 A tsu wura ta n maloko yavu uwule.
 Ele aza a unyushi a da,
 aza da a bidyai ucira u le u woko le
 kashila.>>

*Habaku doki u bankai kushen ku ne ara
 Magono ma Zuba*

12 Magono ma Zuba, a da vari hal a
 ubana!
 Magono ma Zuba Kashila ka va, ka
 Uwulukpi u va,
 avu va kuwa wa.
 Magono ma Zuba, ada vu zuwai aza a
 Babila a yanka tsu afada.
 Ada Katali ka va, ada vu dangasa le a
 yan tsu mavura.
 13 A'eshi a vunu a'a ta uwulukpi,
 vu tsu fuda vu webele ukuna u cingi
 wa,
 kpaci vu tsu ciga ukuna u cingi wa.
 Ndy a i zuwai vu asakai aza a ukuna u
 cingi n aza a mayinsaka?
 Ndy a i zuwai vu padai bini,
 va wundya ama a cingi a ka
 kaduwunsa aza da a la le ukuna u
 maci?
 14 Nida va yan n ama tyoku u adan a
 kushiva,
 ko yavu ili i'ya ya kabura i'ya bawu
 a'ari n uzapige?
 15 Aza a Babila yi, a tsu kana ta ama
 tyoku da uza u kuga u tsu kana adan.
 A rono le n ibilili
 aku a yain isali i mazanga an a kana
 le.

16 Adama a nala, a tsu lyaka ta ibilili i le
 kayala hal a yain ufarakpa,
 kpaci ibilili i le i kanaka le ta ili i
 shinga i'ya a lakai uciga.
 17 Nala va asaka a lyai kapala n ukanasa
 u ama n ibilili i le a ubana,
 tsara a lyai kapala n uwacinsa
 kakuma ka ama bawu asuvayali?

2

1 Ma yuwa ta kunukuzuba ku uza u
 uwundya n wene,
 n pana kpam ili i'ya Magono ma
 Zuba ma tonuko mu,
 n tyoku da ma wushuku a kaci ka
 kushen ku va ki.

Magono ma Zuba ma wushunki Habaku

2 Aku Magono ma Zuba ma wushunku
 mu, u danai,
 <<Korongu kuwene ki kpam ku wuta
 mai a agbagala a atali,
 kotsu uza da wa yan kaneshi vi u
 yain u da mai n u wali.
 3 Korongu kuwene ki, kpaci a'ayin a da a
 dangasakai kuwene ki kotsu a yan
 wa.
 Shegai a'ayin a ka tuwa ta n maloko,
 kpam ili i'ya n wenike vu vi ya woko ta
 mayun.
 Ko a'ayin yi a tuwa baci n maloko
 wa, vu vana.
 Mayun da ukuna vi wa gita, kpam wa
 barakpa wa.*

4 <<Akani a da na: <Uza da baci bawu
 katakasuvu ka ne kari dere, wa
 kuwa ta,
 shegai uza da wa yan ukuna u maci
 wa yan ta uma,
 kpaci wa yan ta ukuna u mayun n
 Kashila.> >>†

Ter de aza da bawu ya yan dere

5 Mini ma cinwi ma tsu vurusu ta vuma,
 a'a ta n ugbami u kaci n aradi bawu a
 ka wunvuga,
 wa ta yavu ukpa bawu wa ciwa.
 Adama a nala da a tsu lya uyamba
 adama a kaci a le.
 6 <<Gba ama yi a ka yanka yi ta majari
 n a dosusi yi n magori, n a dansi,

* 2:3 2:3 Kondo: K.Ib 10:37 † 2:4 2:4 Kondo: Rom 1:17; Gal 3:11; K.Ib 10:38

- <<Ter vunu, avu uza da va bolomgbonusuko kaci ka vunu ili i'ya bawu i'ari i vunu!
Hal nwere da va bolomgbonusuko kaci ka vunu udukuyan a asu maryafuka?>>
- ⁷ Maken ma la wa, aza da a ka tono vu kutan a ka 'yanga_saka_vu ta_bawu vu revei.
Aza da a ka tono vu kutan a ka rikpanaka_ta_a zuwa vu ujeke ikyamba,
kpam va woko le ta_ucanga u da a purai a asu u kuvon.
- ⁸ An u wokoi vu purusai ucanga u ama a uyamba ushani,
gba aza da a lai a ka purusa_vu ta_dem ucanga.
Nala wa gita_ta_kpaci vu wotsongusu ta mpasa ma ama,
n kunangasu ka vu yankai iyamba,
n ilyuci i pige i pige n aza da a'ari pini ndishi gba.
- ⁹ <<Ter vunu, avu uza da va zamuka kuwa ku vunu utsari a asu u yan ukuna u cingi,
va maka kaci ka vunu kuwa a zuba u masasa,
tsara_vu wauwa kaci ka vunu a asu ukuna u cingi!
- ¹⁰ Afobi a cingi a vunu a ronuko ta_kuwa ku vunu uwono,
an u wokoi vu wunusai ama ushani,
kpam avu dem a ka wuna vu ta.
- ¹¹ Hal n atali a kuma ku asaga a vunu a ka sa_a kaci ka vunu,
ndanga n kusapu dem n wushuki.
- ¹² <<Ter vunu, avu uza da va ma ilyuci na mpasa ma ama,
kpam va shigba_ilyuci i pige a asu u uyan ukuna u cingi.
- ¹³ Panai na, uciga u Magono ma Zuba Uza u Ucira Gba
u da ama a yain manyan tsara_akina a lyai gbani wa?
Iyamba kpam i wowotongusu kaci ka le gbani wa?
- ¹⁴ Shegai likimba wa shadangu ta_n ureve u tsupige tsu Magono ma Zuba,

tyoku da mini ma shadangi mala.‡

- ¹⁵ <<Ter vunu, avu uza da va zuwa aza a karen a vunu a soi,
va tsungusuku le tsukonu a ncuwani n a soyi hal a gutukpa,
tsara_vu wundi le kataba.
- ¹⁶ A una u karinga, va shadangu ta_n uwono.
Gogo-na ada va so hal vu gutukpa!
Kpaci macuwani ma mari a kukere ku lyaki ku
Magono ma Zuba ma gono ta_ara vunu,
aku uwono u kimba_tsupige tsu vunu.
- ¹⁷ Kunangasu ka vu yain a Lebanon, ka gono ta_a kaci ka vunu.
Vu wunai nnama n da mari pini,
gogo-na a ka ne vu ta_uwonvo.
Nala wa gita_ta_kpaci vu wotsongusu ta mpasa ma ama,
n kunangasu ka vu yankai iyamba,
n ilyuci i pige i pige n aza da a'ari pini ndishi gba.
- ¹⁸ <<Nte kalen ka kameli ka vuma rumai, ko kameli ka urim ka ka wenishike kaban maco?
Kpaci uza da u rumai ka vi u pityanangu ta_n ili i'ya u rumai,
u rumai kameli ka bawu ka dansa.
- ¹⁹ Ter vunu, avu uza da wa tonuko kagbukulu, <Rikpanaka!>
Ko kpam u tonuko katali ka bawu kari n uma, <'Yanga!>
Kameli ka fuda ka wenike ili i'ya i'ari usokongi?
Wundya, a kumana ta_ka n azurufa n zinariya,
shegai kari n kivi wa.
- ²⁰ Magono ma Zuba tani ma_ta_a Kuwa ku ne ku uwulukpi.
Asaka_likimba gba u pada bini a kapala ka ne.>>

3

Kavasu ka Habaku

¹ Naha da kavasu ka Habaku matsumate ka u yain n ulingu u Shigiyonotu.

² Magono ma Zuba, n pana ta alabari a ili
i'ya vu yain,
aku uwonvo u kana mu.
Gogo-na, doku vu yain ikunesavu yi a
a'ayin a tsunu.

A'ayin a da baci vu yain upan n atsu,
ciba, vu pana asuvayali a tsunu.

³ Kashila ka wuta a Teman a uyamba u
Edom wa tuwa,
Uza u Uwulukpi wa wuta a masasa
ma Paran wa tuwa.
Tsupige tsu ne tsu kimba ta zuba;
likimba kpam u shadangi n icikpali i
ne.

Sela

⁴ U tuwa ta n ulada yavu katyashi;
katyashi ki ka wakanasa a akere a ne,
a asu u da ucira u ne wari ukpawin.

⁵ U suku ta usaru a kapala ka ne,
usaru u ukpa kpam wa tono yi.

⁶ An u shamgbai, likimba gba da ta,
an u webelei, u zuwa ta kakuma ka
ama ka giruwai.

U tashaj nsasa n agalala yuku-yuku n da
mari pini tun caupa.

Pini da ire i ne i'ari tun caupa.

⁷ N wene ta ama da a'ari ndishi a atani
aza a Kushan a asuvu a upana u
ikyamba,
aza a Midiya a ka jeke ikyamba
adama a uwonvo.

⁸ Magono ma Zuba, va yan upan n agata
ko ayenete a mini da?

Va sudugba asuvu n mala da?

An vu yuwai adoki a vunu
na nringongo ma adoki a vunu, vu
tuwa ta adama a iwauwi.

⁹ Vu fobuso ta utaun u vunu,
aku vu fobuso vu taku aya.

Sela

An katyashi ka vunu ka wakanai aku
iyamba i batsai agata a wutai.

¹⁰ Nsasa n pige n wene vu, aku a ka jeke
ikyamba.

A ro ta mini ma pige;
mala mari a mawura,
aku abali a yangai ubana a zuba.

¹¹ Kaara n uwoto a shamgba ta asu u te a
zuba,

a'ayin a da aya a vunu ka wurusa n a
ladi
kabolo n katyashi ka masari ka vunu.

¹² Asuvu a upan u vunu vu batsamgbana
ta likimba,
n asuvu a shen a vunu kpam vu
kpatsa ta kakuma ka ama.

¹³ Vu tuwa ta adama da vu wauwa ama
vunu,
vu wauwa uza da vu tsunki manivi.
Vu wuna ta uzapige u uyamba u ama a
cingi
aku vu filikpa yi ili i'ya i bidyai a kaci
hal a ubana a a'ene.

Sela

¹⁴ Vu tawa ta kaci ka uza u kuvon n kaya
ka ne,
a'ayin a da a tuwai yavu kabatarakpa
adama a wacinsa tsu.

A ka yan mazanga yavu aza da a ryafai
aza a unambi a usokongi.

¹⁵ Va wala n adoki a vunu vu pasai mala,
vu gba da ta abali a mini.

¹⁶ An n panai ukuna u nala vi, ikyamba i
va i gigira ta,
ajiri a va a je ta dem adama a
uwonvo.

Atele a ikyamba a va a kuwa ta,
mpa pini kushani, aku a'ene a va a
gitai udagatsa.

Gba n nala, ma shamgba ta shiriri n vana
kain ka upana u ikyamba,
u da wa rukpa a asu u ama da a ka
tukuso tsu kuvon.

¹⁷ Ko an u wokoi ndanga n kapopi n topo
wa,
kpam atyaci a cinwi a matsa wa,
ndanga n zayitum kpam n naka ilimaci
wa,
ashina kpam a matsa ilikulya wa,
ncon n buwa pini a asu u nkulatsu n le
wa,
kpam anaka dem a'a pini asu u nvain
u le wa,

¹⁸ gba n nala ma yan ta mazanga a asu u
Magono ma Zuba,
n yain ipeli n Kashila Kawauwi ka va.

¹⁹ Magono ma Zuba Uzapige aya ucira u
va;

u gonuko ta_ a'ene a va_ a wokoi yavu
a'ene a maren,
u zuwa mu n walai yaa a zuba u
masasa yavu maren.

Udani ubana asu u uzapige u ashipi: A
shipi u dfa n imolo n igogi.